

EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDÚSTRIA ENTRE 1903 I 1923

MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA

Tesi doctoral dirigida pel doctor
Josep Termes i Ardévol

Josep Termes

1913-1914 ----- 49.700
 1914-1915 ----- 55.000

En aquesta línia d'augment progressiu que culminarà en la inauguració del nou hostatge de la Rambla de Santa Mònica l'abril de 1914 i al mateix temps en l'adquisició de l'edifici surant "Club de Mar", cal començar per subratllar la modificació dels Estatuts del Centre en el Consell General Extraordinari del 17 de juliol de 1910. Aquestes modificacions suposaven, en primer lloc, la creació d'una nova secció permanent, com hem dit abans, la de "Relació i Treball" i la conversió de la d'Esports i Excursions, fins aleshores secció especial de la d'Educació i Instrucció, en permanent. El president i vocal directiu de cada una d'aquestes noves seccions esdevenien vice-president i vocal del Consell Directiu del Centre -quart i cinqué - respectivament-. En segon lloc, el Centre, com a persona jurídica, podia "adquirir i posseir bens de totes classes, així com alienar-los i gravar-los, contreure obligacions i exercitar tota mena d'accions civils, criminals i administratives"; per a dur a la pràctica aquestes actes calia l'acord del Consell General Extraordinari. En tercer lloc, hom creava una Junta Consultiva formada per tots els expresidents del Centre els informes de la qual serien de caire informatiu només. (92) La Secció Permanent de Relació i Treball es proposava, com a primers objectius, "la formació del cens dels dependents de Barcelona, la implantació definitiva del Registre de Col·locacions fins arribar a l'establiment d'una Borsa de Treball i, en general, intervenció en totes aquelles qüestions que afectin el treball del dependent"(93). De fet, responia a la idea llançada per l'andònim autor del treball Actuació del nostre centre i sos associats dins el moviment nacional de Catalunya, guanyador d'un dels premis del "Petit Concurs", el març de 1909 i esmentat al capítol anterior (94) i que no era altre que Puig i Esteve, el qual representava el tema en un article aparegut a "El Poble Català" del 3 d'abril de 1910, titulat Actuació política i social, (95) si bé la concreció definitiva no va consistir en utilitzar la Secció Permanent de Socors Mutus per a aquells fins com hom apuntava al treball abans citat, sinó en crear una secció permanent nova. La constitució d'a-

questa darrera era d'una gran transcendència per a l'esdevenidor - immediat car suposava l'entrada definitiva del CADCI en les lluites dels dependents a través d'una sèrie de campanyes i d'iniciatives, algunes citades en plans anteriors, i que detallarem més endavant. El protagonisme del Centre entre les societats de dependents quedaria palés en l'organització i convocatòria de la Primera Assemblea de Dependents de Catalunya el 1913. Com veurem més tard l'organització de la Secció de Relació i Treball suposà l'estructuració d'una maquinaria complexa (96). Finalment, aquestes modificacions estatutàries assenyalades i l'ampliació consegüent - de seccions, anaren seguides de la decisió del Consell General Extraordinari, celebrat el 21 de desembre de 1910, de completar el nom del Centre, el qual passava a anomenar-se "Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, Entitat Obrera" (97). Però, aquest nou front d'actuació mercantil del CADCI exigia més espai per a desenrotllar amb satisfacció la seva tasca. La Secció d'Educació i Instrucció topava, per a la seva expansió, amb la limitació d'aules que imposava el local del carrer Comtal, tot i és ser prou espaiós (98). Les xifres corresponents al nombre de matrícules d'aquests anys ens mostren una línia estacionària que, - com veurem tot seguit, estava directament relacionada amb aquella falta d'espai:

<u>Cursos</u>	<u>Nombre de matrícules</u>	<u>Nombre d'assignatures (99)</u>
1909-1910	1019	28
1910-1911	1056	27
1911-1912	1069	27
1912-1913	1003	29
1913-1914	966	29
1914-1915	921	29

En aquesta estabilitat de les xifres, hi influen d'altres raons - com la limitació del nombre d'alumnes per classe per a afavorir - la qualitat de l'ensenyament (100), els exàmens d'admissió (101) - i, concretament, en la minva del darrer curs, una epidèmia de ti-

fus a Barcelona que incidí sobre una part dels alumnes (102). Però, com hem dit abans, la raó principal d'aquest estacionament de les xifres, radicava en la falta d'espai, que any rera any hom veia - reiterar en els parlaments de les Membries del Consell Directiu i de les Escoles Mercantils Catalanes (103). La progressió d'alumnes matriculats a partir del curs 1915-1916 refermaria clarament aquesta constatació (104).

Com escriu Noguera i Comet: "malgrat la grandària del casal o palaú del carrer Comtal, aquest com tots els anteriors estatges que havia tingut (el Centre) es feia ben aviat petit per al nombre de socis sempre creixent i sobre tot per a les activitats socials, - institucions i serveis que anava creant i establint constantment el Centre. Les Escoles Mercantils Catalanes, necessitaven cada -- dia més aules i més espai; la Secció de Socors Mutus havia muntat un dispensari en el local del Centre al qual acudien cada dia major nombre de malalts; la Secció de Propaganda no parava d'organitzar conferències, actes i audicions de sardanes; la de Relació i Treball necessitava locals per a la Borsa de Treball i les diferents organitzacions professionals; els socis de la Secció d'esports i Excursions en la seva infinita varietat de manifestacions volien també locals per a secretaries i reunions. A la Biblioteca no hi cabien ja els llibres; les oficines generals de la casa no tenien local i jo (Noguera era el cap de secretaria d'aquestes) havia d'utilitzar l'ample despatx del Consell Directiu; a la complida cada secció administrativa del Centre li era necessari comptar -- amb els locals adequats, etc." (105) D'aquí, que la necessitat -- local nou, prou ample i definitiu es fes del tot imperativa per a la vida del CADCI.

Ja vàrem dir al capítol anterior, com el Consell General Ordinari de socis del 27 de juny de 1909 havia aprovat la creació d'un capital social i la formació d'una comissió "pro edifici social" -- (106). Puig i Esteve, Sala, Tous, Bordas i Canals n'eren els membres (107). La premsa local es feia ressò d'aquesta iniciativa; -

així "El Diluvió" del 19 d'agost de 1909 informava: "El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria se propone tener edificio propio. Con este objeto ha sido nombrada para estudiar el asunto una comisión (...) y ruega a sus consocios que deseen cooperar a esta tarea que dirijan al presidente, señor Puig y Esteve, durante el presente mes todas cuantas ideas y proyectos tengan para el mejor éxito de dicha gestión." El butlletí "Acció" del primer de novembre de 1909, tot comentant la instal·lació del nou pis llogat, veí del local del carrer Comtal, manifestava: "El visible eixamplament del nostre Centre va essent tan intens que, tot i haver adquirit un espai de lloc més que regular, sembla que no arribarà a omplir encara les necessitats cada dia més perentòries. La construcció d'un casal per al Centre Autonomista és més que necessària."

La iniciativa d'aconseguir un edifici que fos de propietat del Centre, fou una empresa que va galvanitzar els socis. D'aquesta manera, quan Puig i Esteve, el 22 d'octubre de 1910, a la inauguració del curs, anunciava "la propera presentació del pla i medis per a aixecar nostre edifici social" i invocava "el dia en què podrem enlairar nostra bandera en el balcó principal de sa façana", la seva veu fou "ofegada pels aplaudiments eixordadors de tots els assistents". Folguera i Duran, un dels participants a l'acte, tot comentant el parlament de Puig i Esteve, aplaudiria "la idea de fer un edifici propi sempre que sia amb nostres propis esforços; així quan en son niu hi posem la bandera barrada, podrem dir: l'or que hi ha és nostre; la sang que hi ha és nostra" (108). Però, l'entusiasme es desvetllaria sobre tot a les dues sessions del 22 i 29 de gener de 1911, del Consell General Extraordinari. Efectivament, la "Comissió-Edifici" havia anat fent diverses reunions i consultes d'ençà que fou creada el juny de 1909. Decidida la necessitat de posseir un local propi i de refusar un nou lloguer (109), la comissió havia iniciat una llarga recerca de terrenys, fins que en trobà un que semblava reunia bones condicions per la seva amplitud (120.000 pams quadrats), preu (tres pessetes el pam) i facilitats de pagament. La seva situació també era correcta: en l'indret de l'antic convent de Valldonzella, al carrer de Ponent, tot tocant la Ronda de Sant Antoni; es

tractava d'un solar de la "reforma" des d'una cantonada del qual es dominava la plaça Sepúlveda (110). Per a exposar aquests projectes - fou convocat, de primer, un Consell General Extraordinari per al 22 de gener de 1911 que obrí una gran expectació entre els socis. Al Consell hom hi exposà el projecte d'edifici fet per l'arquitecte -- Bassegoda (111) i aquest quedà exposat per una setmana al local del Centre. El 29 de gener se celebrava la segona part del Consell General amb una assistència multitudinària de socis, molt més nombrosa que la de l'anterior dia (112). Totes les propostes presentades per a l'adquisició del terreny i la construcció de l'edifici fóren aprovades per unanimitat. Hom manifestà la necessitat de l'augment de socis per a fer factible la compra de l'edifici, concretament, la fita esposava en tres mil. Pel que feia al preu, la meitat havia de pagar-se en signar-se l'escriptura i la resta dins dels quatre anys següents. El que més urgia, doncs, era el pagament de la primera meitat que, juntament amb les despeses consegüents, pujava --- 225.000 pts. Per a cobrir aquesta quantitat s'emeteren obligacions (113) i es creà un fons especial per a la construcció de l'edifici social el qual, a més de les subscripcions de les obligacions, es nodriria de donatius voluntaris (114). Finalment, quedaren formades tres comissions: de Propaganda, Administrativa i Executiva, encarregades, la primera, de promoure la subscripció d'obligacions i la -- inscripció de donatius, la segona, de recaptar-les i, la tercera, de posar en pràctica l'execució de l'edifici (115). Tot plegat demostrava l'"empenta, la unanimitat i l'entusiasme" dels dependents del Centre (116). El Consell Directiu s'adreçà tot seguit als socis, individualment, "excitant-los a la presentació de noves propostes" - (de socis). El butlletí "Acció" començà cada mes a informar de les tasques de les comissions i esperonava els socis a captar-ne de --- nous, subscriure obligacions, quotes mensuals voluntàries o fer donatius per "una sola vegada".

Però, la tasca d'abastar el casal s'anà allargant i esdevenint un dels temes principals de les Memòries del Consell Directiu que a cada Consell General remarcaven la seva necessitat i la voluntat de reeïxir (117).

Segons subratlla Noguer i Comet, la "complicació burocràtica de l'afar era incompatible amb la urgència que tenia per al Centre el mateix" (118) i aquest decidí d'abandonar el projecte de la compra -- del terreny abans esmentat. Hom es fixà aleshores en la casa número 25 de la Rambla de Santa Mònica, que havia estat abandonada pel Centre Aragonés, i que era propietat de la societat aristocràtica "Círculo Ecuéstre" que l'havia ocupada fins que es traslladà a un altre edifici a la Plaça Catalunya. De la visita que els dirigents del -- Centre feren a la casa i terrenys contigus, es veié que el conjunt era molt adequat per a hostatjar-hi el Centre mitjançant l'habilitació corresponent i la construcció d'un cos d'edifici; tot plegat -- permetria de construir-hi una gran sala d'actes o teatre i un espai exprés per a les Escoles Mercantils Catalanes. Tot seguit, s'iniciaren les gestions amb la Junta del "Círculo" per al traspàs de la casa i es preparà l'adquisició. Els socis protectors foren visitats -- per a aconseguir el seu ajut i va requerir-se l'assessorament de Pere Coromines i Ramon d'Abadal (119). A partir del mes d'agost de -- 1912 la presidència del Centre començà a convocar regularment i de manera sistemàtica, en grups de 15 o 20, tots els socis per ordre -- d'inscripció, a fi d'explicar-los-hi el projecte i convidar-los a -- subscriure una emissió d'accions amortitzables de "valor 50 pts. una i a l'interès mínim del 3%" a pagar de cop o en terminis que es fixaven en 5 pts. mensuals per cada acció (120). Les reunions, dos cops per setmana, anaven donant el seu fruit del qual n'eren testimoni les llistes de subscriptors d'accions que cada mes anava publicant el butlletí "Acció" (121). Finalment, després de vora un any -- de feina constant en aquest sentit, el Consell Directiu del Centre convocà un Consell General Extraordinari per al dia 15 de juny de 1913 a celebrar al Palau de la Música Catalana (122). La tasca feta amb tanta constància justificà del tot la iniciativa de llogar el -- Palau de la Música. A dos quarts de quatre de la tarda del diumenge començava l'acte amb una platea i primer pis ocupats completament. -- La taula presidencial era ocupada pel Consell Directiu, per Amadeu Tous de la Comissió Executiva de l'Edifici Social i Antoni Roca i -- Codina de l'Administrativa. Puig i Esteve pronuncià un extens parlament en el qual detallà totes les gestions fetes "per a portar a la

pràctica els acords del Consell General del 22 de gener de 1911, referents a adquirir (...) una parcel·la dels solars de Valldonzella, explicà les causes del fracàs de dites gestions i els avantatges de la nova proposició que s'oferia al Centre de comprar la casa número 25 de la Rambla de Santa Mònica". En acabar el seu parlament, els socis d'empeus, tributaren a Puig un llarg aplaudiment ("sorollosa i calurosíssima manifestació de simpatia, aplaudint-lo amb entusiasme llarga estona", diu la crònica de "El Poble Català" del 17 de juny de 1913).

El secretari general del Centre, Pons i Ferreras, donà lectura a quatre propostes que foren aprovades "quasi sense modificacions, per aclamació i enmig d'un entusiasme creixent" (123): Per la primera, s'aprovaven les gestions fetes pel Consell Directiu i la Comissió Executiva d'Edifici Social d'ençà de la celebració de l'assemblea del 22 de gener de 1911 i es deixava sense efecte l'acord de la compra del solar esmentat "i subsegüents derivats del mateix i que s'oposessin al que s'estava celebrant" i es donaven per dissoltes les tres comissions de Propaganda, Administrativa i Executiva de l'Edifici Social. Per la segona, s'acordava de comprar la casa citada de la Rambla de Santa Mònica i es nomenava una nova comissió executiva per a continuar les gestions fetes pel Consell Directiu (124). Per aclamació foren elegits Amadeu Tous, Frederic Barceló i Puig i Esteve. Per la tercera, es nomenà una nova comissió administrativa (125); Amadeu Tous, Ramon Monegal i Francesc Puig i Alfonso, socis protectors, i Gas i Soler, Roca i Codina, i Sala i Ricol, socis actius, foren elegits. Finalment, per la quarta proposta, hom feia una emissió fins a la quantitat de 200.000 pts. "en cèdules nominatives de 50 pts. una, amortitzables totes en el plaç màxim de trenta anys" (126). A la sortida, més de mil socis, amb la bandera del Centre es dirigien al local del carrer Comtal (127). La presidència del Centre adreçà una crida als socis que no havien contribuït encara a l'obra de l'Edifici, tot convidant-los a reunions, a partir del 23 de juny, alhora que també s'adreçava per escrit als subscriptors anteriors que no haguessin desemborsat encara del tot la quantitat subscrita perquè ho fessin dintre del terme de tres mesos, car al final d'aquests s'havia de signar l'escriptura de com

pra (128). Noguera i Comet, cap de la secretaria del Centre com hem assenyalat en un altre lloc, ens descriu també les gestions que dugueren a la compra de l'edifici (129). El Centre es beneficià, segons aquell, d'una sèrie de condicions favorables: la competència i el dinamisme de Puig i Esteve, les facilitats donades per la Junta del "Círculo Equestre" i "sobre tot tingué la sort el Centre de trobar un protector decidit i generós i un col.laborador impecable en la persona de l'arquitecte i escriptor català Bonaventura Bassagoda el qual, no sols s'encarregà de la confecció dels plans i de la direcció de les obres d'adaptació sinó que (...) avançà totes les despeses que pujaven les entrades i que arribaven a més de 200.000 pts. i esperant-se desinteressadament a ésser reintegrat -i encara em penso que no ho fou del tot- a la realització d'un emprèstec que posteriorment efectuava el Centre amb el Banc Hipotecari d'Espanya un -- cop l'edifici estigué en condicions (...). El preu de compra de la casa del "Círculo Equestre" fou de 320.000 pts., de les quals sols rebé aquell, en signar-se la corresponent escriptura, el "pico" o sigui 20.000 pts; la resta (...) s'anà reduint progressivament i finalment fou liquidada amb la quantitat facilitada per l'esmentat -- banc que prestà 350.000 pts. en la forma reglamentària de dita entitat, això és, mitjançant amortitzacions." (130). Prevista la signatura per al mes d'octubre de 1913 (131), aquella es retardà, encara, un mes. El diumenge, dia 16 de novembre, finalment, es procedia a fer-la efectiva (132); l'escriptura fou llegida pel notari Miquel Martí i Beya, amb la participació, com a testimonis, de Pere Coromines, Raimon d'Abadal, Martí i Julià, Monegal i Nogués, Martí Matons, Francesc Puig i Alfonso, i Bonaventura Bassagoda. Puig i Esteve, seria novament aclamat i l'acte prendria una significació plenament catalanista (133). El president del CADCI, en acabar, manifestaria que els ideals del Centre "es concreten clarament en dos versos d'una composició que un jove poeta acaba de dedicar al Centre i que -- molt aviat probablement constituirà l'himne d'aquell:

" Per al dependent millorament i
per Catalunya, llibertat."

El "Cant dels Segadors", finalment, cloïa la jornada dels dependents autonomistes (134).

Les obres d'habilitació començaren immediatament i hom projectà de fer la presa de possessió el 28 de desembre de 1913 (135), de la qual l'acte més important havia d'ésser el trasllat de la bandera de l'antic local al nou, acompanyada per tots els socis en manifestació. Però, l'estat de les obres forçà l'aplacament del trasllat (136) i aquest finalment es feu coincidir amb les festes del XI aniversari del Centre, l'abril de 1914. Amb tot, els dependents del CADCI no poderen fer el trasllat com havien programat. El governador civil, el 17 d'abril de 1914, cridà el president del Centre, - Puig i Esteve, per a manifestar-li que no podia autoritzar que el Centre "traslladés diumenge vinent, corporativament, la seva bandera". L'únic que permetia era que una comissió de 10 o 12 socis "acompanyés, a manera de guarda d'honor dita bandera" (137). El 19 d'abril es feia el trasllat que coincidia, com hem dit, amb les festes de l'aniversari i amb la inauguració de l'edifici surant - "Club de Mar" de la Secció d'Esports i Excursions. Al matí, després de repartir-se, com cada any, més de 300 bons de pa i arroc, es feia la inauguració del Club esmentat, esdeveniment important, com hem assenyalat en un altre lloc, perquè representava la popularització dels esports de mar: "L'esport del rem, no tenint altres conreadors organitzats que els socis del Real Club Marítimo, vivia mig somort. Ultra la falta de competició, el caient de cosa reservada a les classes elevades el posaven lluny de la preferència -- dels nostres joves; la creació del nostre Club de Mar vingué a revolucionar totes aquestes coses i el rem adquirí en poc temps l'empenya que mai no havien somniat els seus admiradors" (137 bis). - Després dels diversos actes, organitzats per la Secció d'Esports - amb aquest motiu, els socis, seguint les indicacions fetes pel Consell Directiu, es concentraren a l'antic local del carrer Comtal - per a acomiadar la bandera. Puig i Esteve, pronuncià unes breus paraules i els assistents tot seguit entonaren "Els Segadors". Per al trasllat, el cap de policia imposà un canvi d'itinerari (138). - "Després, llegim a la crònica del butlletí "Acció", en grups molt més nombrosos del que hauria volgut la policia, anàrem sortint del vell estatge per a dirigir-nos al nou, formant llarguíssim i imposant seguici que demostrà a Barcelona la puixança del nostre Cen--

tre. La nostra gloriosa senyera, acompanyada de la de la Secció Esperanta Fako, anava al darrera de tots seguida d'un estol nombrosíssim de companys, amb el Consell Directiu i representants de les entitats germanes, formant, podria dir-se, el gros d'aquell exèrcit que invadia els carrers de Barcelona. Pel carrer Comtal, Plaça de Santa Agna i de la Cucurulla i carrers del Pi i del Cardenal Casañas, embocàrem la Rambla, formant, aleshores, malgrat els esforços que per a destriar-nos feu la força pública, veritable i compacta manifestació fins a nostre estatge." (139) Com subratlla Noguer i Comet, l'acte va "constituir una manifestació pública de simpatia a l'entitat, car (...) la gent, en enterar-se de la significació d'aquella desfilada s'hi ajuntà amb aplaudiments i manifestacions de simpatia a l'entitat" (140). L'entrada de la bandera al nou local de la Rambla de Santa Mònica, provocà el cant dels Segadors, els "visques" i els aplaudiments de "l'enorme gentada allí reunida i que ho omplia tot". Puig i Esteve, des d'un dels balcons, pronuncià un parlament de presa de possessió. Després, una "Comissió de Dames" lliurà al Centre una bandera catalana (141). En nom de la comissió, formada per Blanca Plana de Presas, Teresa Parellada, Agnès i Josefina Pallàs i Castells, Francesc Rosell llegí un escrit d'ofrena (142), contestat per Puig i, tot seguit, era igitada la bandera: "Més de dos milers de persones, estacionades a la Rambla, davant del nostre estatge, saludaven l'ensenya de la Pàtria amb aclamacions entusiastes, eixordadores" (143). Puig i Esteve, després, es reunia en un dinar amb 150 dependents i amics del CACCI per a celebrar la fita assolida i, novament, els parlaments de Puig i Esteve, Saló, Figueres, Muñoz, Gas, Sala, Tous, Sala Ricol, Presas, Güell, Montaner, Mestres, Coroleu i Rodergas i Calmell, desvetllaven els aplaudiments i l'entusiasme. Una festa esportiva i una audició de sardanes, clofen les festes per la tarda. En aquests actes es feia present la representació de diverses entitats: Domingo Saló, Joaquim Montaner, Josep Romeu, Joan Riera, Joan Boxadera i J. Vila, del Centre de Dependents de Sabadell; Ramon Monegal de les Escoles del Districte segon i sisé; R. Sala i Conrat Güent, de l'Associació de Mataró; Francesc Muñoz de l'Associació de la Dependència Mercantil de Barcelona; M. Figueras, P. Olivella i B. Martí

del CADCI de Tarragona; Joaquim Quintana del Centre de Dependents de Terrassa, Rodergas Calmell de la Unió Catalanista, la representació de la Unió Nacionalista Radical, "El Poble Català" i d'altres (144), testimonis, tots plegats, del ressò i de l'adhesió que desvetllava el CADCI entre els dependents de Barcelona i de la resta de Catalunya.

La inauguració del casal de la Rambla, amb la mobilització d'entusiasme i voluntat que aconseguí, tradufa el dinamisme i el sentiment nacionalista dels animadors del Centre i la seva capacitat imaginativa i organitzadora. Tot un reguitzell d'iniciatives i actuacions apareixien constantment reflectides ja a la premsa periòdica barcelonina ja a les publicacions del Centre: activitats periòdiques tradicionals com les inauguracions de curs, les festes de l'aniversari o la commemoració de l'onze de setembre, d'altres de noves, introduïdes a partir de 1911 com les festes de repartiment de premis i de germanor, a finals de curs, oferta la darrera pels alumnes als professors; activitats i iniciatives innumerables de cada secció: l'acció, ja esmentada, de la nova Secció de Relació i Treball; participació en la campanya contra la Reial Ordre que centralitzava les oposicions a notaries el 1911, suport a la de la Mancomunitat, recolzament a l'obra del Diccionari de Mossèn Alcover amb l'organització d'un concurs Lexicogràfic, suport al teatre català, acceptació de les Normes Ortogràfiques de l'Institut D'Estudis Catalans, manifestació de protesta i retirada, per part de la Secció Especial de Taquigrafia del X Congrés Stenogràfic de 1912, celebrat a Madrid, per refusar la secretaria general d'aquest l'ús del català en la ponència que preparava la secció esmentada del CADCI; la definitiva estructuració del Pla d'Estudis de les Escoles Mercantils Catalanes en tres anys, les visites escolars com a complement pràctic de les classes, l'organització d'agrupacions escolars entre els estudiants de cada classe, la participació en els Cursos Internacionals d'Expansió Comercial a partir de l'estiu de 1912; els cicles de conferències com el d'Educació Civil, començat a finals de 1909 amb una conferència d'Eugeni d'Ors i que es clouria amb una altra d'Alexandre Galí el març de 1911, o el cicle sobre Dret Mercantil durant els mesos de març i abril de 1913 que

faria passar per la tribuna del Centre a Frederic Rahola, Jaume -
 Carner, Francesc Cambó, Josep Roig i Bergadà, Lluís Riera i Soler,
 Santiago Gubern i Pere Estasén, a part de moltes altres conferèn-
 cies que van succeint-se, com sempre, al llarg dels cursos; la cre-
 ació de grups de "jove-stels" o escoltes al sí del CACCI; esmentem
 encara l'activitat de la Secció de Socors Mutus que instal·la un dis-
 pensari mèdic al Centre i les excursions i pràctiques esportives -
 de la Permanent d'Esports i Excursions que introdueix un nou es-
 port, el futbol, per al qual lloga un camp d'esports el setembre -
 de 1910 al carrer Muntaner i que clourà aquesta etapa amb la inau-
 guració brillant, com ja hem assenyalat, del Club de Mar. El Cen-
 tre Autonomista de Dependents barceloní, d'altra banda, sortirà en
 fora i així veurem els animadors de la Secció Permanent de Propa-
 ganda Autonomista en un míting de cultura a Mataró, organitzat per
 l'Associació Professional de Dependents d'aquesta ciutat d'acord -
 amb l'esmentada secció de Propaganda o Joan Bas difondre l'obra --
 del Centre en una conferència a Terrassa i estimular-hi l'adopció
 d'una estructura semblant pels joves dependents d'aquesta ciutat -
 (145). Subratllem la difusió de l'obra del Centre per la paraula, -
 pel ressò dels seus actes, per les seves campanyes populars a fa-
 vor de la reforma d'hores de treball, del repòs dominical o del -
 tancament a les vuit del vespre, per la premsa i per les pròpies -
 publicacions (146). El 1908, com ha estat dit a l'anterior capítol,
 començava a publicar un butlletí mensual, "Acció"; el 1910 estrena
 va una nova publicació periòdica, la "Revista Anyal", de caire a-
 nual com el seu nom indica i a cura la seva edició de la Secció -
 Permanent de Propaganda Autonomista. Textos de parlaments o confe-
 rències donades al Centre, cròniques d'excursions, recensions de -
 vetllades, textos diversos (147) i la corresponent secció oficial
 dedicada a les memòries i discursos en actes d'obertura de les --
 classes o en d'altres diades (148), en composaven el sumari. La -
 "Revista Anyal" de 1914, com ja hem pogut veure, té un interès es-
 pecial perquè conté una sèrie "d'efemèrides" del Consell Directiu
 i de cada secció que la fan de notable utilitat per a conèixer la
 història del CACCI fins el 1914. El darrer número va publicar-se -
 el 1915.

Al costat d'aquesta mostra d'actuació, a dalt resumida i exposada, i que als apartats següents detallarem, assenyalarem encara algunes accions dutes a terme pel Centre i que completaran aquesta visió - del creixement del Centre entre 1910 i 1914.

El 11 de juny de 1910, 25 socis del Centre feien un viatge a Lió, Paris i Brusel·les. El viatge a Lió fou la resposta a la invitació de la "Union Fraternelle des Employés du Comers de Lyon" que havia visitat Barcelona l'agost de 1909, amb motiu de la qual havien entrat en cordials relacions amb el Centre (149). A Lió, els dependents barcelonins foren rebuts i acompanyats en tot moment pels principals elements de la "Union" lionesa i estrenyeren encara més les relacions. El museu de teixits, la casa de la ciutat, la fàbrica de sederies Bertrand, la fàbrica de cotxes Berliet, el turó de Fourbières amb la seva església, l'antiga escola de teixits, la fàbrica d'electricitat i la ciutat en general foren visitades d'acord amb l'itinerari que marcaren els dependents lionesos els quals, a més, obsequiaren a la comitiva del CACCI amb un vi d'honor ofert al seu local social, presidit per l'alcalde de la ciutat, correspost amb un banquet organitzat pels catalans (150). El 10, 11, 12 i 13 de maig de 1913, els lionesos tornarien la visita, acompanyats de la banda municipal de Lió i del senador M. Herriot. Amb aquest motiu, els dirigents del Centre prepararen a fons l'estada, per a la qual cosa recabaren la col.laboració de la Societat d'atracció de Forasters, de la Cambra de Comerç Francesa i de l'Ajuntament de Barcelona (151). Des del "primer moment que els lionesos trepitjaren terra catalana fins que emprengueren el viatge de retorn a la seva terra, representants del Centre els acompanyaren i guiaren", tot seguint un programa confeccionat pel Centre i acceptat pel municipi com a oficial, del qual destacà la festa a l'estatge del CACCI, el dia 12, que omplí de gent el pati, la sala d'actes, galeries, sala de juntes, sala de lectures, aula i corredors, i que fou presidida per Puig i Esteve, el primer tinent d'alcalde de Barcelona, Mir i Miró, el president de la "Union Fraternelle", M. Besse, els regidors barcelonins Ferrer, Pañella, Matons, Martorell, Marcilla, els representants de la Cambra de Comerç de Barcelona i Foment del Treball Nacional, de l'Associació de la De-

pendència Mercantil, dels centres de Sabadell i Mataró, quasi tots els membres del Consell Directiu del CADCI i professors de les Escoles Mercantils. Puig i Esteve s'adreçà en català als lionesos en un parlament -traduït al francès pel secretari general Rafael Ponsot describint-los "la tasca cultural, mutualista, societària i patriòtica" així com els plans futurs de l'entitat, especialment -- l'adquisició d'un local propi. Mir i Miró, per l'Ajuntament de Barcelona, "tributà un elogi vehement i acabat al nostre centre" i M. Besses i M. Mahier, secretari general aquest darrer de "l'Harmonie Municipale" contestaren i oferiren "unes palmes relligades amb les cintes dels colors nacionals francesos i catalans enmig dels aplaudiments i els visques a França i Catalunya, a Barcelona i Lió, al CADCI i a la "Union Fraternelle". Encara el primer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Lió agrafria oficialment al Centre les seves gestions i activitats per a preparar "l'esplèndida rebuda que Barcelona tributà als lionesos" i oferí en obsequi un objecte d'art que fou regraciat per Bas i Soler. L'"Harmonie Municipale" oferí una composició i un "lunch" i l'audició de diverses sardanes posaren fi a la festa. Acabada, Puig i Esteve i Joan Bas i Soler eren convidats per l'Ajuntament barceloní a un banquet oficial ofert als lionesos (152).

Un altre acte de ressò remarcable, serà l'organització, pel Centre Autonomista de Dependents, d'una "Vetllada americanista", d'acord amb els dirigents de la "Casa d'Amèrica". Hi prendrien part Eladi-Homs, en representació de les Escoles Mercantils Catalanes, que -- sintetitzaria l'obra del Centre el qual, era "primer que tot una entitat patriòtica catalana; i perquè és patriòtica és cultural i professional. És patriòtica però no és política. Els seus membres abominen de l'Espanya centralista i ansien una nova i veritable Espanya, fundada en l'autonomia de les regions" (153). Duch i Salvat en representació dels socis actius, Ramon Monegal pels protectors, Emili Aragón, canceller del Consulat del Salvador (154), Rafael Vehils de la Casa d'Amèrica, Benjamí Giberga, ministre plenipotenciari de Cuba a Noruega (155) i el senador Frederic Rahola -- que presidia, hi eren presents, a més de diversos cònsuls americans i Riera i Soler, secretari de la Cambra de Comerç, entre d'al

tres.

Citem, enfi, alguns acords d'interès del Consell Directiu: el juliol de 1910, "inspirant-se en idees exposades per Eugeni d'Ors", - adreçava instàncies a l'Ajuntament i a la Diputació perquè, per separat o juntament, adquirissin una biblioteca filosòfica que havia aplegat un llibreter de Leipzig (156). El novembre de 1910, el Consell Directiu adreçava telegrams als diputats Garriga i Masó i Lluís de Zulueta per tal que, en nom de les minories parlamentàries a què pertanyien, s'oposessin al projecte de llei sobre l'obligatorietat per a tothom del servei militar "proposant, en canvi, el servei voluntari, per considerar-lo més racional i l'únic compatible amb les nostres reivindicacions" (157). El CADCI s'inscrivía també com a "congressista protector" als congressos regionals d'ateneus, celebrats l'abril de 1911 i el maig de 1912, a Reus i Vila nova i la Geltrú respectivament (158). El 1910 i 1911, instal·lava un quadre gràfic de les seves activitats a l'Exposició Permanent d'Economia Social al Museu Social, obtenint el 30 d'agost de 1911 un Diploma d'Honor atorgat per la Junta de Govern de l'esmentat Museu (159). El desembre de 1911, organitzava un "Cos de Delegats" - entre els socis que visquessin o anessin a viure a fora de Barcelona i que seguissin formant part del Centre perquè representessin - aquest en les poblacions respectives, possessin el CADCI en relació amb entitats afins, establissin bescanvi de col·locacions i rebessin els socis o persones recomanades tot facilitant-los-hi les gestions (160). El maig de 1914, enfi, el Centre s'adheria a l'acte d'Homenatge a la memòria de Rius i Taulet, l'alcalde organitzador de l'Exposició Internacional de Barcelona el 1888 (161).

Alhora que el Centre creixia i desplegava majors iniciatives i activitats, guanyava en prestigi públic i obtenia l'ajut material de l'Ajuntament i de la Diputació. A les subvencions que, ja amb anterioritat rebia d'ambdues, s'hi afegien les extraordinàries de --- 25.000 pts. que rebé de l'Ajuntament el 20 de juny de 1913 i la de 5.000 de la Diputació el 14 d'octubre del mateix any (162). Però, - aquest desplegament i aquesta anomenada del Centre que cloïa aquesta etapa amb 3.000 socis i un balanç prou curull de xifres i realitzacions, com al llarg de la seva història, era fruit del tre---

ball incansable d'unes juntes entusiastes i d'uns homes, el nacionalisme dels quals n'és la nota constant i l'explicació d'aquell activisme com hem tingut i tindrem ocasió de veure. En aquest sentit, Josep Puig i Esteve, president del Centre entre 1909 i 1916, sobressurt per les seves condicions de dirigent i la seva capacitat de treball. Nascut a Agramunt el 1876 (163), en acabar els seus estudis primaris, cursà la carrera de mestre, la qual exercí durant poc temps. Més tard, es dedicà a l'administració municipal i exercí de secretari a l'Ajuntament de Castelldefels per a passar, després, a Barcelona on treballà, primer a la casa Subirats, dedicada a gestions d'affers municipals (163 bis) i, després, de dependent d'escriptori en uns magatzems a l'engròs que la casa industrial de teixits "Torres i Cia" tenia instal·lats a la Plaça Jonqueres, avui desapareguda (164). Si bé no fou del grup creador del CADCI, n'era soci fundador, d'acord amb el que dictava l'article sisé, I, dels Estatuts que considerava fundadors els dependents ingressats abans del 24 de febrer de 1904. Puig i Esteve, tenia el número 147. El 18 de setembre de 1904, quan el Consell General Extraordinari creà la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, Puig i Esteve hi figurava com a vice-president sota Bordas de la Cuesta. En el Consell General Ordinari del 18 de juny de 1905, fou elegit secretari general, sota la presidència també, i ara del Centre, de Bordas, càrrec que exercí fins el 21 de juny de 1908 en què passà a presidir la secció d'Educació i Instrucció sota la direcció de Màximí Puncernau, president del Centre en el curs 1908-1909, com ja vàrem indicar al darrer capítol. El 27 de juny de 1909, en el mateix consell general que va decidir de crear una comissió d'Edifici Social i iniciar un capital social amb la mateixa finalitat, Puig i Esteve era elegit president del CADCI (165). Puig, era un home, segons Noguer i Comet, "d'una formidable activitat i capacitat de treball; sense una gran cultura però amb una intel·ligència natural tan desperta que tot seguit es feia remarcar. Al costat d'això -aspecte positiu- un temperament, en aquells temps, massa viu i dominador, una forta rudesia de caràcter que feia molt difícil el tracte amb ell llarg temps, sobre tot quan un home té un caràcter semblant. Amb tot, jo puc dir que no sols el vaig aguantar durant els quatre anys llargs que el ---

vaig tenir de president (...), sinó que el vaig arribar a amansir i a contreure una amistat tan sincera que durant tota la resta de la seva vida (...) em dispensà l'honor de demanar el meu consell, tant com a amic com a professional del dret" (166). "Amb la seva cara oberta -escriu, per la seva banda, Alexandre Galí-, els seus grans bigotis i el seu accent lleidatà era l'honradesa i la cordialitat en persona. En la vida interna del Centre coneixia el secret de l'activitat presidencial que no engavanya ningú i externament donava al Centre el to just que calia de popularitat i qualitat alhora" (167). "En Puig i Esteve -diu Joan Bas- tenia Catalunya com a motiu i fi de la seva existència. En Puig i Esteve fou un gran optimista i el seu optimisme era tan encomanadís que, tant ell com els que amb ell treballaven no arribaven a concebre la -- idea d'un fracàs (...). En Puig i Esteve, com a catalanista i com a dependent, sentí una gran joia pel seu nomenament -de president del CACCI-. Ell pressentia una futura actuació esplendorosa del -- llavors modest nostre Centre, i en assabentar-se de la fantàstica suma de 30.000 socis que tenia el Centre de Dependents de l'Havana, de la perfecta organització dels Empleyés de Lió, dels compta bles alemanys, les organitzacions belgues, etc., etc., sempre -- deia que nosaltres també arribaríem a una cosa semblant. En Puig i Esteve tenia una gran confiança en el demà; tenia gravada dins la seva pensa aquella màxima d'Emersons que haureu llegit tots -- els que haveu passat per les aules de les nostres Escoles Mercantils Catalanes: Enganxa el teu carro a una estrella, és a dir, posa la teva vida o el teu desig a l'infinit." (167 bis)

Puig i Esteve, segons "La Veu de Catalunya", "havia militat a la Unió Catalanista i més tard, conforme a les seves particularitats polítiques i temperamentals, entrà a l'esquerra catalana, a la -- qual portà el seu prestigi i el seu entusiasme" (168). Dins de la UFNR, veiem Puig i Esteve elaborar la ponència "Organització de -- festes i esports com a complement de l'obra cívica de la UFNR" -- dins de la sèrie de ponències que, en formar-se aquella, redactaren Josep M. Vallés i Ribot, Pere Coromines, Jaume Carner, Fran-- cesc Layret, Joan Lloret, Rovira i Virgili i l'esmentat Josep Puig (169). S'oposà, tanmateix, a l'apropament entre republicans nacio-- nalistes i radicals lerrouxistes. "Igual que molts altres fou tan

republicà com català", indica "La Nau" (170). "El dia que, mal--- grat l'existència del contuberni radical-nacionalista -escriu "La Veu de Catalunya"-, els lerrouxistes, amb motiu d'una manifesta-- ció a la Memòria de Pi i Margall, empaitaren a trets la bandera i els socis del CADCI, al Passeig de Gràcia, calia sentir la seva - indignació" (171). Segons el mateix diari, aquest fet l'acostà in-- sensiblement a "La Lliga Regionalista". Col.laborà a l'Assemblea de Parlamentaris amb un grup de dependents (172) i fou presentat per La Lliga com a candidat a les eleccions municipals de 1917, - pel districte segon, essent elegit regidor (173). Se separà de La Lliga amb l'escissió d'Acció Catalana (174) i cooperà amb els di-- rigents del Centre en la seva lluita per la supervivència i l'au-- tenticitat de l'associació durant la dictadura de Primo de Ribera (175). El 10 de gener de 1931 moria a Barcelona. Tots els testimo-- nis coincideixen en el fet que sota la seva presidència s'esforçà perquè convisquessin, al si del Centre, les diverses modalitats - del catalanisme i perquè aquest fos "la casa de tots" (176). Puig i Esteve fóra un orador sempre present en les manifestacions del Centre, de tons serens però pregonament nacionalistes com ja ho - hem vist en d'altres planes (177) i tindrem ocasió encara de veu-- re en aquest capítol i en el següent.

L'article Actuació política i social, de Puig i Esteve, publicat el 3 d'abril de 1910, és una bona mostra dels propòsits d'aquest i un veritable programa presidencial: "(...) serà l'afany suprem del Centre consolidar la seva vida a fi d'obtenir major indepen-- dència i aureolar-se dels prestigis indispensables per a què la - seva veu sigui escoltada i el seu vot respectat; (...) durà el - seu concurs a les pràctiques i expandiment catalanista cada dia - amb major intensitat; perfeccionarà les Escoles Mercantils Catala-- nes (...) establint un ensenyament gradual metoditzat, depenent - d'un bon cos de professors, fins arribar a l'atorgament de certi-- ficats d'aptitud que acompanyin el soci allà on vagi proclamant - la seva capacitat per a intervenir i cooperar ardidament en els - afers de la producció mundial; ampliarà i perfeccionarà l'espor-- tisme i l'excursionisme fins a obtenir un bon medi d'esbarjo cien-- tífic i d'educació física; engrandirà l'acció de Socors Mutus --

fent-ne un instrument de resistència que no solament guareixi el soci de les misèries de la vida, sinó que sigui un recer on fer-se fort per a la defensa de la nostra comunitat i dels nostres interessos, de manera que, a més de la bona organització de subsidis per malaltia, atur forçós i defunció i assistència a la Quinta de Salud La Alianza que avui tenim, ampliarà indefinidament, tot perfeccionant-lo, el nostre Registre de col·locacions, fins a la creació definitiva de la Borsa de treball (...) establint delegacions en totes les places comercials més importants del món (...); establirà l'estalvi per la redempció del servei de les armes; crearà la Caixa de pensions per a la vellesa, intervindrà fortament en les contractacions del treball (...), fent el treball remunerador com un medi honorós d'atendre les necessitats de la vida; procurarà enrobustir la seva constitució interna, augmentant el nombre dels associats fins a representar una força decisiva per a fer acceptar els seus ideals lluitant amb les modernes armes de propaganda i convenciment; per a les contractacions del treball i arranjamant de diferències entre patrons i obrers, regularització i reducció d'hores de treball i fixació de soldades mínimes passarà per l'establiment de les comissions mixtes, i sense perdre la unitat que deu regnar per a totes les necessitats i actuació de caràcter general, el Centre se subdividirà en seccions segons la característica del treball dels elements aplegats sota el nom genèric de "Dependents del Comerç i de la Indústria", establint, per tant, les seccions de dependents de detall, dependents de fàbrica, dependents d'escriptori, etc. a fi de què cada grup d'aquests pugui formular i defensar les reformes segons les seves necessitats especials, sense perjudici de fer tots acció mancomunada quan les circumstàncies ho exigeixin; i, finalment, el Centre anirà a l'obtenció d'un casal propi, on establirà les seves oficines de treball i des de on, emancipat ell, podrà actuar ardidament per Catalunya i per tots els seus socis. Així, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, a més d'actuar dintre de Catalunya com a entitat defensora del nacionalisme, (...) farà també catalanisme en la seva més ampla accepció, essent la seva bandera de combat la defensa dels drets individuals del nostre estament i -

forjant, a propi temps, com a conseqüència lògica, el patró regulador de l'organització obrera catalana; i treballarà pels seus associats, essent el seu director, el seu ampar i la seva defensa; serà el seu director capacitant-los per a desempenyar plenament els seus deures professionals; serà el seu ampar socorrent-los en els jorns en què la negra dissort enteli els horitzons de la seva vida per manca de treball o de salut, i serà la seva defensa el dia que, plenament capacitat, intervingui en l'humanitària tasca de modificació de les defectuoses organitzacions actuals." (178).

Puig i Esteve que, en aquest article, com hem indicat abans, reprenia les idees d'un dels treballadors guanyadors del Petit Concurs - del març de 1909, del qual n'era l'autor, plantejava els principis de la propera Secció Permanent de Relació i Treball que es crearia pocs mesos després de publicar-se aquest article, si bé Puig, en aquests moments, la veia com una ampliació de la Secció de Socors Mutus com hem apuntat també en planes anteriors. Però, la gran tasca i obsessió de Puig en aquesta etapa, fou l'assoliment d'un casal propi en la recerca del qual demostraria a bastament la seva fe en la pròpia obra. Així, en el seu discurs, a la inauguració del curs 1911-1912, remarcaria la necessitat de la fe per a aconseguir l'edifici propi perquè "no hi ha força més gran a la terra que l'obra dels creients" (179). Hem citat, abans, com a partir de l'agost de 1912, la presidència del Centre anava citant els socis del Centre - en grups de 15 o 20 per a recaptar la seva col.laboració. "Durant més d'un any -escriu Noguera i Comet-, totes les nits alternes, el Sr. Puig i Esteve, acompanyat d'algun company del Consell, mes per mes, anà cridant al seu despatx els socis de la casa" amb la finalitat, com ja hem dit en tractar d'aquesta qüestió, que subscrivissin una emissió d'accions, anomenades "cèdules del Casal" que havien de permetre poder lliurar una quantitat a compte a l'entitat venedora (180). Puig i Esteve visità els socis protectors, cercà i obtingué l'assessorament de Pere Coromines i Ramon d'Abadal i desplegà una incansable activitat fins a assolir l'objectiu delectat. Els socis del Centre reconeixeren l'esforç de Puig i l'aclamaren a les diverses assemblees i actes que es relacionaren amb la compra i presa -

de possessió del casal com ja hem tingut ocasió de veure. Al Consell General Extraordinari celebrat al Palau de la Música, el juny de 1913, 160 socis presentaren una moció, "defensada amb calor" pel soci protector Ramon Monegal, demanant que s'acordessin "expressius vots de gràcies" per a tots els qui havien intervingut en les gestions per a dotar al Centre d'un casal propi, i, sobre tot "a nostre digne president senyor Puig i Esteve, el retrat del qual es proposava també que fos col.locat al nou edifici". La moció fóra retirada pels seus signataris "per especialíssima i irrevocable decisió del Sr. Puig de rebutjar tots els honors que se li volien concedir" (181). Encara, en signar-se l'escriptura pública de compra-venda el 16 de novembre de 1913, Joan Bas, en nom de tots els socis, després de la lectura d'aquella, lliuraria una ploma d'or, costejada per subscripció entre els companys perquè amb ella se signés el contracte (182). En disposar-se Puig a fer-ho, fou objecte, escriu la crònica de "El Poble Català", "d'unes manifestacions de simpatia realment entusiasta i emocionant. Tothom dret en la gran sala, inclós tots els que es trobaven a la presidència, aclamava al que més que president és l'ànima del Centre; els aplaudiments i els visques eren eixordadors, mentre el senyor Puig i Esteve, el cap cot i espurnejant-li els ulls, no sabia com remerciar aquell esclat de la devoció ben merescuda que per ell senten tots els socis del benemèrit Centre." (183).

Però l'eficàcia de Puig i Esteve era fruit, no solament de la seva pròpia capacitat de treball, sinó també de la tasca d'un equip d'elements valuosos i del ressò, l'escalf i la participació que hi prestava un ampli conjunt d'un grup social com era el de la dependència. En aquest sentit cal remarcar els membres de les diverses juntes d'aquesta etapa (184), en especial Joan Bas i Soler, president de la Secció d'Educació i Instrucció entre 1909 i 1917; com assenyàvem al capítol anterior, fou el qui estructurà els estudis de les Escoles Mercantils, primer en quatre cursos, el 1909 (185), i en tres, a partir del curs 1910-1911. Bas i Soler, fou també un col.laborador eficaç de Puig en l'obra d'aconseguir un casal propi; fóra un dels membres elegits a l'Assemblea del Palau de la Música, el juny de 1913, per a formar part de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social,

en la qual feu de caixer. Segons Alexandre Galí, a Bas "es degué la troballa de l'edifici de la Rambla de Santa Mònica i la gestió difícil per a assolir que passés a ésser propietat del Centre" (186). Al seu costat, cal esmentar també a Rafael Pons i Ferreras, secretari general del Centre entre 1910 i 1916, any, aquest darrer, que substituï Puig en la presidència. Pons, subratlla Galí, "no era un home brillant com Bordas o Puig, però era d'aquells que s'apaguen per a lliurar-se millor a l'obra a la qual vincula la pròpia vida. Laborios, puntual, discret" (187). Pons era també professor de "Teoria del teixits" a les Escoles Mercantils Catalanes; professionalment, era, tècnic "d'una de les factures més importants de Catalunya i empleat en la dita casa feia molts anys", segons subratlla Noguera i Comet (188). Al costat d'aquests tres noms constants en aquesta etapa, Puig i Esteve, Bas i Soler, Pons i Ferreras, apareixien d'altres animadors de les diverses seccions, alguns ja coneguts en anteriors etapes com Josep Bordas de la Cuesta que fou el primer president i organitzador de la novella secció permanent de Relació i Treball durant el curs 1910-1911. A partir d'aquest darrer any, sorgeixen d'altres persones que porten el pes de la tasca social i laboral: Adrià Pressas, Pere Palà, Josep M. Feliu i Codina, Frederic Juandó, etc. D'altres noms destaquen en diverses seccions: Antoni Caballer i Aviñó de la Secció de Socors Mutus; J. Delclos i Dols, Roca i Codina, Torrent i Hostench, Francesc Rosell, de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, membres tots ells de la Unió Catalanista; Eladi Homs, vice-president de la Secció d'Educació durant els cursos 1912-1913 i 1913-1914, professor d'escriptura nordamericana en el curs 1911-1912, i al qual ja hem fet esment al capítol anterior; Narcís Rucabado, germà de Ramon Rucabado -que actuà aquest darrer com a vicepresident d'Educació i Instrucció en el curs 1909-1910-, que apareix a les juntes de la Secció d'Educació a partir del curs 1911-1912, "treballador infatigable" d'aquesta secció, organitzador del seu museu i del seu arxiu i, quan fos creat el Butlletí Escolar de les Escoles el 1916, el qui en duria el pes principal (189); Marià Vendrell, al costat d'ambdós, fóra un altre dels principals animadors de la Secció, en les juntes de la qual, a partir de 1911, i al llarg d'aquesta eta

pa, apareixeria com a vocal directiu primer; esmentem, enfi, a Narcís Cuyàs i Joan Rigol de la Secció d'Esports i Excursions i caixer perpetu, i ja esmentat en el capítol anterior, Josep Sala i Ricol. -

L'estiu de 1914, cloïa una etapa. En sentit estricte, l'havia clos - la inauguració del Casal de la Rambla, però l'estiu de 1914 esclatà la primera guerra mundial que incidiria tan fortament sobre Catalu-- nya. L'agost de 1914, doncs, pot posar-se com a ratlla divisòria en - tre aquest capítol i el següent, car la mateixa vida interior del - Centre també serà afectada per aquella incidència internacional i so - frirà de les convulsions i agitacions que experimenti la societat ca - talana en anys propers. Mentre, poc després, de feta la presa de pos - sessió del nou hostatge de la Rambla, esclatava al Centre un conflic - te, el qual, segons Noguer i Comet, "va portar una enorme pertorba - ció en la vida d'aquest (del CADCI), malgrat la seva insignificació, car estigué a punt de provocar una discòrdia tal que hauria posat en perill la vida mateixa de l'entitat si el Centre i Catalunya no s'ha - gués imposat a tots. Era tradició de la casa la prohibició de tot - joc de cartes, fins els més innocents i familiars. Quan en el seu - nou hostatge, el Centre posseï un local de cafè ben instal.lat i con - fortable, alguns dels seus socis (...) estimaren que aquella prohibi - ció era exagerada i absurda i que cap perill hi havia que al Centre es poguessin jugar els jocs de cartes lícits i familiars i formula - ren en aquest sentit una petició al Consell Directiu per a què conce - dís l'autorització necessària. Es de fer remarcar que estaven perme - sos en el dit cafè els jocs d'escacs i de dames i també hi funciona - ven diversos billars en els quals es feia el xapó i algun altre joc per l'estil. Assabentats de la petició altres socis, partidaris de - mantenir la tradició suscita s'adreçaren així mateix al Consell Di - rectiu protestant de la petició esmentada i demanant que, de cap ma - nera, fos atesa. Al cap dels suscits tradicionalistes es col.locà Ra - mon Rucabado (190) (...), antic soci del Centre (...). El Rucabado, - com de costum, escrigué llargament sobre aquell assumpte que començà a encaminar els esperits dintre del Centre cap a la divisió, no sols entre els socis, sinó en el mateix Consell Directiu. El president - del Centre, Sr. Puig i Esteve, sostenia una mena de criteri, el de -

no refusar la petició, però tampoc implantar de moment els jocs de cartes, això és d'ajornar l'afer per a què les passions es calmes-- sin i deixar-lo a la resolució d'una comissió especial (...). Però, els tradicionalistes consideraren això una inacceptable habilitat i maniobra del Sr. Puig i Esteve al qual acusaren de carlista vergonyant i començaren a atacar-lo amb certa violència." (191) Sembla que, sobre aquesta qüestió, el Consell Directiu, el 22 d'abril de 1914 prengué una decisió, probablement la solució eclèctica que propugnava Puig; tanmateix, en el Consell General Ordinari, del 28 de juny, que havia d'elegir la part corresponent del Consell Directiu (192) i al qual acudiren 240 socis, es presentà, entre altres, una proposició que demanava que no s'establís al Centre "jocs de cartes de cap mena", la qual fou aprovada "després de forta discussió" -- (193). El fet és que "a conseqüència de l'ocorregut en el Consell General Ordinari del 28 de juny (...) en la discussió d'una proposició presentada per diversos socis contra l'establiment del joc de tresillo en el Centre, i considerant-se els companys que formaven part de l'anterior Consell Directiu i foren reelegits per a integrar el de 1914 a 1915, que amb l'acord pres sobre dit assumpte pel Consell General i pels conceptes emesos davant d'aquest pels defensors de dita proposició, quedaven moralment mancats d'autoritat per a seguir portant la direcció del Centre, presentaren la renúncia de llurs respectius càrrecs, essent els renunciants els companys Josep Puig i Esteve, president del Centre; Rafael Pons i Ferreras, secretari general; Josep Sala i Ricol, caixer general; Josep Bas i Soler, president de la secció d'Educació; Marià Vendrell, vocal directiu de la mateixa secció; Pere Palà i Puig, president de la Secció de Relació i Treball; Josep Noguera i Julià, de la Secció d'Esports, i Joan Rigol de la mateixa secció." (194). El resultat fou que les seccions hagueren de convocar noves juntes generals que reelegiren els càrrecs que els hi pertocava i que el Consell Directiu interí, presidit pel vicepresident segon, Josep M. Ribas i Puig, convocà un Consell General Extraordinari de socis per al dia 11 de juliol per a donar compte de les renúncies de Puig, Pons i Sala i de les vacants existents a la Comissió Administrativa de l'Edifici Social per no haver acceptat el càrrec per al qual fou elegit, Ramon Mone-

gal, en el Consell General Extraordinari del 15 de juny de 1913, i haver presentat la dimissió Amadeu Tous per l'esdevingut al consell general que havia provocat la convocatòria. Prop d'un miler de socis acudiren aquesta vegada, com a bon senyal de l'expectació i el ressò que havia desvetllat la crisi. Oberta la sessió, Puig i Esteve, en un llarg parlament, amplià les raons de les renúncies, abandonant, tot seguit i juntament amb Bas, Sala, Pons i Noguera -que -pronunciaren breus paraules associant-se a les de Puig i Esteve- la sala del Consell. "Immediatament es donà compte a aquest -el Con--sell- d'una proposició presentada per 726 socis, qual autenticitat es confirmà d'un a un per la secretaria, i que fou admesa pel Con--sell Directiu Interí per ésser ajustada a l'objecte de la Convocatòria" i que manifestava:

"Els abaix firmants, socis actius i protectors del Centre, desagradablement impressionats per l'ocorregut en el Consell General Ordinari de socis del dia 28 de juny darrer, amb l'aprovació d'una proposició contrària a l'acord pres pel Consell Directiu del Centre en 22 d'abril pro-passat, lo qual motivà que en el transcurs de la discussió, s'establís un criteri, acceptat per la majoria dels assistents, desfavorable per als individus del Consell Directiu del Centre que prengueren aquell acord, els quals han formulat per aquell fet, naturalment, la renúncia dels càrrecs perquè foren elegits i -ha produït la dimissió d'alguns d'ells i d'algun altre dels individus de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social, després de -fer constar que estan absolutament identificats amb el Consell Directiu del Centre, quina tasca ha merescut fins avui l'aprovació i l'aplaudiment general de tots nosaltres; tenint en compte que avui és d'imperiosa conveniència que els individus dimissionaris segueixin portant la direcció del Centre revestits de tota la força moral necessària: Proposem al Consell General se serveixi acordar:

1. No acceptar la renúncia dels seus càrrecs presentada pels individus del Consell Directiu del Centre.
2. Pregar els companys dimissionaris (...) que segueixin desempe--nyant els càrrecs (...).
3. Pregar els companys de la Junta Administrativa de l'Edifici Social que se serveixin seguir en els seus càrrecs, lo qual es ab-

solutament necessari per a la consecució del fi que el Centre persegueix.

4. Rendir tribut d'adhesió a tots els companys que prengueren l'acord del dia 22 d'abril darrer i
5. Atorgar un ample i il·limitat vot de confiança al Consell Directiu del Centre, Juntes de Govern de les Seccions Permanents i Junta Administrativa de l'Edifici Social per a què continui la seva tasca i puguin complir els compromisos contrets en nom del Centre, i prendre tots els acords que per a bé i prosperitat del mateix els dicti el seu bon criteri."

Posada a discussió i votació, punt per punt, "el primer i el segon fóren aprovats sense discussió; el tercer amb nou vots en contra; el quart amb un vot en contra i el quint per unanimitat. Una salva xarrodosa d'aplaudiments acollí aquest resultat." Tot seguit era coberta la vacant de Ramon Monegal amb l'elecció del soci protector Eugeni Prat i Colomer. "I entre aclamacions entusiàstiques al Centre, a Catalunya i al Consell Directiu" es cloqué l'assemblea. Immediatament, després, el Consell Directiu prenia possessió dels seus respectius càrrecs. En definitiva, com assenyala Noguera i Comet, els "tradicionalistes" es sortiren amb la seva, car el Consell Directiu "no volent tornar a agitar els esperits" no pensà més en replantejar aquella qüestió. Aquesta crisi, al cap d'un any, era vista com una "tempesta d'estiu" en la Memòria del Consell Directiu del Curs 1914-1915 i hom hi afirmava com després de "tanta prova d'afecte" -l'ample vot de confiança donat en aquella assemblea i les mostres d'adhesió relatives- "ens trobàrem intensament reconfortats, i un gran delit de noves empreses se'ns apoderà". Rafael Pons, un dels dimissionaris d'aquest moment i autor de les Memòries del Consell Directiu, escribia, també, "jo sols us faré saber la corprenedora emoció de què ens sentírem dolçament invadits els que, com jo, vàrem ésser objecte d'aquella magna renovació de poders i de simpaties, ratificada pel vot unànim de quasi la meitat de socis del Centre, que aquí es congregaren" (195).

Les activitats periòdiques

Al costat de les iniciatives, accions i tasques de cada etapa i que ens permeten de veure la progressió del Centre, les activitats periòdiques ens donen fe d'una continuïtat i ens reflecteixen igualment aquella línia de creixement. D'altra banda, a les activitats que enumeràvem al capítol anterior, ara s'hi afegixen, a partir de l'estiu de 1912, la festa de repartiment de premis de fi de curs i la festa de germanor que oferien els deixebles de les Escoles als seus professors l'endemà mateix. Però, com en d'altres anys, les festes de l'aniversari, les commemoracions de l'onze de setembre o les inauguracions de curs, no tenen un interès o un caire intern, sinó que testimonien el ressò extern i la voluntat dels homes del CADCI de manifestar el seu nacionalisme englobador; d'aquesta manera, segueixen convidant els representants de les diverses branques del catalanisme.

Pel que fa a les festes de l'aniversari aquestes tenien una part esportiva, la qual, a partir de 1912, es desenrotllava al Camp d'esports que el Centre, el setembre de 1910, havia llogat al carrer Muntaner (196); una part de sardanes i una part de parlaments, a part del sabut repartiment de "bonos de pa i arroz" que les precedia. Les de 1910 es feren el 3 i 4 d'abril i el primer dia coincidiren amb la publicació d'una plana a "La Veu de Catalunya" i a "El Poble Català", en la qual hi col.laboraren totes les seccions i a la que ja hem fet referència en d'altres llocs; el més remarcable, però, d'aquestes festes, foren les conferències, pronunciades el dia 3 a la tarda i el 4 a la nit, de Martí Julià, Manuel Folguera, Raimon d'Abadal i Pere Coromines, els quals glossaren les seccions d'Esports i Excursions, Propaganda Autonomista, Socors Mutus i Educació i Instrucció, respectivament (197). El dia 3, a la nit, tindria lloc finalment un "sopar de germanor" en honor del Centre de Dependents de Sabadell (198). La de 1912 (199) es feu el 14 d'abril, hi assistiren delegats de la Cambra de Comerç, una bona representació del Centre de dependents de Sabadell, de l'Agrupació d'Empleats de Mataró, Agrupació Mútua del Comerç i de la Indústria, de la premsa, Folguera i Duran i el més remarcable fou el parlament de Puig i

Esteve (200). El dia anterior, "El Poble Català", publicava un article titulat L'obra del Centre Autonomista de Dependents. Un aniversari, el qual novament assenyalava la importància i el sentit de l'obra del CADCI per l'agermanament dels "ideals de treball i pàtria"; també, en aquesta ocasió hom es reunia a dinar al Mundial Palace (201). La celebració del X Aniversari, coincidí amb l'Assemblea de Dependents del comerç i de la indústria de Catalunya, el 12 i 13 d'abril de 1913 i hi farem referència en parlar d'aquesta darrera, i la de 1914 es feu coincidir amb el trasllat al nou local de la Rambla de Santa Mònica, al qual ja ens hem referit a l'apartat anterior.

Assenyalem, també, la presència, les vigílies de Pasqua, de diverses corals que visitaven el centre per a cantar-hi "caramelles" (202).

Pel mes de juny, com sempre, cada any es renovaven les juntes de secció i el Consell Directiu mitjançant les corresponents juntes i consells generals ordinaris. D'aquests consells generals, el del 26 de juny de 1910, acordà formar dues comissions, una encarregada "d'estudiar i redactar les bases per a la creació d'una cooperativa de consum en el Centre", i l'altra de fer "l'estudi del segur per als socis del Centre en el novell Sanatori Català de Típics (203). En aquest sentit, el Consell, a proposta de la Secció de Socors Mutus, acordà d'ingressar com a soci col·lectiu en el "Sanatori Català per a obrers tuberculosos i pre-tuberculosos" (204). Pel que fa a la primera comissió, desconeixem les conclusions del seu treball, però la realitat fou que aquesta no es crearia fins molt més tard, el 1922.- El Consell General del 29 de juny de 1911, per la seva banda, aprovà la creació d'una secció especial, sota la dependència de la de Socors Mutus, per a tenir cura de la direcció i administració d'una assegurança mútua per al cas de mort, voluntària entre tots els socis del centre. Per a l'estudi i proposta del seu reglament hom nomenava una comissió; tanmateix, aquesta secció no es concretaria en els fets fins el 1915 (205). El del 30 de juny de 1912 s'ocupà de l'estat dels treballs d'aquella darrera comissió i de la situació de les gestions de l'edifici social, entre d'altres punts (206). El tema del casal ocuparia també el Consell general ordinari del 29 de juny de 1913 -a part de l'extraordinari celebrat el 15 del mateix mes al

Palau de la Música i al qual ja hem fet referència a l'apartat anterior (207). El consell general extraordinari del 27 de juliol s'ocuparia de l'adquisició de l'edifici surant del Club de Mar, com en un altre apartat ens hem de referir, a part d'aprovar una proposició -- "aclarint el paràgraf III de l'article VI dels Estatuts del Centre -- en el sentit de què passaran a ésser socis protectors aquells actius que tinguin negoci per compte propi encara que continuessin essent -- dependents d'altra empresa comercial o industrial" (207 bis). A l'apartat anterior, enfi, fèrem referència al conflicte que dividí als socis sobre l'autorització o no dels jocs de cartes al Centre i que es plantejà al Consell general ordinari del 28 de juny de 1914 (208).

A partir de 1911, s'organitzaren, cada curs, uns "Concursos de F1 de Curs" (209), seguits d'una Festa de Repartiment de premis, la qual -- se celebrava en la primera setmana de juliol, i, a partir de 1912, -- l'endemà era continuada amb una Festa de Germanor, organitzada per -- les Agrupacions Escolars de les Escoles en honor dels professors. En la primera festa de repartiment, celebrada el 5 de juliol de 1911, -- Joan Bas i Soler manifestaria que la finalitat dels premis era la de "procurar l'impuls de la voluntat per medi de l'estímul" i, deia més tard, "hem establert aquest torneig de f1 de curs, no en forma d'exàmens, per treure el regust de coses de primer ensenyament o encarcament de centre oficial, sinó de concurs, en les mateixes classes, a la vista de tots els companys, sense l'oficiositat de cap individu -- de la Junta Permanent d'Educació" (210). Bas, en seu mateix discurs remarcaria, tot adreçant-se als representants, presents, de l'Ajuntament i de la Diputació, que al Centre s'hi feia "poble, perquè fer -- poble és elevar el nostre nivell intel.lectual, fer poble és practicar l'esperit de germanor i d'associació dintre el nostre estament, i fer poble és amarar-nos conjuntament d'amor a la nostra terra en les festes patriòtiques que celebrem, ja que a tots ens guia un amor -- gran i intens vers nostra mare Catalunya." L'acte acabaria, final---ment, després d'unes paraules dels representants de les dues corporacions barcelonines i de Fuiç i Esteve, amb l'obsequi d'un vas de cer--vesa a professors i alumnes premiats (211). La festa de repartiment de premis, doncs, esdevenia una nova ocasió de refermar el naciona--lisme i l'actuació cultural del Centre. Així, el mateix Bas i Soler

deia a la festa del 6 de juliol de 1912: "La festa d'avui, companys, no la veieu com una senzilla festa en la que es reparteixen uns llibres: veieu-la més gran la seva finalitat, veieu-la amb el vostre - cor de català i amb el vostre entusiasme de dependent de comerç. Com a catalans, devem sentir el goig de què una munió de companys, mercès a nostra vida corporativa, han eixamplat l'horitzó dels seus coneixements, esdevinguts ciutadans més perfectes, i els pobles són més -- grans a mida que es va enlairant el nivell intel·lectual dels seus - ciutadans. (...) el gran secret de la nostra prosperitat, és que en totes les ocasions no ens ha guiat l'interès propi ni personal, sinó que sols hem tingut un guia, un anhel, una aspiració i aquesta ha estat sempre treballar per Catalunya" (212). L'endemà de cada jornada de repartiment de premis, s'esdevenia l'esmentada festa de germanor que responia a la idea formulada a la diada citada del 5 de juliol - de 1911 (213). Aquesta diada, que les agrupacions escolars organitzaven, com hem dit, en honor de llurs professors, es composava, segons les dates, d'exercicis gimnàstics, folclore i sardanes (214).

Passat l'estiu (215), venia la commemoració de l'onze de setembre, en la qual ja vàrem remarcar a l'anterior capítol, el paper del Centre que seguia mantenint en aquesta etapa, al sí de la comissió commemorativa d'aquella data, tot continuant exercint-hi la funció de secretari (216). Al marge de les ofrenes de flors a l'estàtua de Rafael - Casanova (217), el Centre organitza un acte -vetllada necrològica o míting- d'afirmació nacionalista amb la voluntat integradora de sempre de les diverses tendències polítiques catalanistes i de superació de les seves divisions. Així, a la vetllada necrològica de l'onze de setembre de 1910, en la qual hi participaven els socis del -- CADCI Amadeu Tous, Joan Bas, Antoni Roca, Josep Bordas i Puig i Esteve, a més de Martí i Julià, el primer explicaria "el propòsit que hi havia hagut de celebrar un gran míting, un gran aplec catalanista en el qual tots els matisos i branques del catalanisme hi tinguessin representació i com havent-se desistit per diversos motius de tal projecte, el Centre de Dependents no volgué deixar passar la diada sense organitzar un acte commemoratiu". Martí i Julià, per la seva banda, es doldria "vivament de què diades de dolorós record patriòtic -

(...) trobin els catalans i sobre tot a aquells que de la causa de Catalunya n'han fet bandera política, desunits i enemistats" i (...) "censurà fortament els uns i els altres, els de la dreta i els de -- l'esquerra catalanes, que s'hagin desviat (...) del pur catalanisme, per a seguir altres camins" (218). L'any següent, el 10 de setembre de 1911, el Centre aconseguiria aquell propòsit, citat més amunt, -- d'aplegar les diverses tendències del catalanisme en un míting en el qual prendrien la paraula Joaquim Delclós, president de la Secció -- Permanent de Propaganda Autonomista, Joan Cabré de la Lliga Regionalista, Pere Coromines de la UFNR, F. Millet de la Unió Catalanista, -- Francesc Rosell del CADCI i Puig i Esteve enmig d'un públic que omplia la sala d'actes i bona part dels jardins del Centre. Joaquim -- Delclós hi declararia un cop més la necessitat de superar "les petites diferències que ens allunyen els uns dels altres" (219) i Francesc Rosell remarcaria "l'obra d'educació, socialització del nostre poble i que el Centre realitza sense soroll, quietament, convençuts que l'obra positiva, afirmativa, és aquella que consisteix en aco---blar al poble ensenyant-lo, educant-lo, preparant-lo en un mot per a la lluita econòmica i política" (220). La mateixa diada de l'any següent, aplegaria Francesc Codó, de la secció de Propaganda Autonomista del CADCI, Enric Vila pel nacionalisme republicà, Ferran de Segarra per la Lliga, Martí i Julià per la Unió Catalanista i Puig i Esteve. Martí i Julià posaria en contrast l'actitud dels "polítics" respecte de la dels veritables nacionalistes: "Com es podran queixar aquests homes, quan cridin als pobles per a eleccions suposem, i no els escolti, pensant que no venen amatents als actes purament nacionalistes? Sortosament, els joves delegats, sempre vibrants, tot entusiasme, parlant només de Catalunya, ens han fet oblidar als que no han volgut acompanyar-nos (...). Nacionalista -diria Martí i Julià - més tard- vol dir home moralment fort, al revés del polític que la moral li fa nosa" (221). "La reivindicació nacionalista, diria també, no és pas exclusivament territorial i política, és també social, en el sentit de què vol per a tots els catalans un major benestar, una vida més digna dintre la civilització. Mentre hi haqi en nostra terra dolors humanes remeiabls, Catalunya no serà redimida" (222). El 1913 no havent arribat a cap acord amb les "tres entitats capdavant

res del catalanisme" no es feu aquest míting (223) si bé el Centre - era present entre les entitats que signaven una comunicació adreçada a les minories de la UFNR i de la Lliga Regionalista de l'Ajuntament (224) tot demanant-los la presència d'aquest darrer en la commemoració de la diada (225), i adreçava també una representació a la "vetllada patriòtica" que se celebrava el mateix dia, al vespre, al Teatre Apolo (226).

El mes següent, després de l'onze de setembre, venia la festa d'obertura del curs, un dels actes culminants del CADCI. Si els mítings de la diada anterior o les ofrenes de corones al peu de l'estàtua, amb el Cant dels Segadors, les ovacions i els crits de "Visca Catalunya", servien per a expressar l'ideari nacionalista més enllà de disgregacions o de divisions partidàries, els actes d'obertura de curs - a l'igual que les festes de l'aniversari - reprenien el mateix to nacionalista, eren una ocasió de ressò públic de la seva obra i aconseguí en una gran capacitat de convocatòria en aplegar representants de les diverses branques nacionalistes i d'entitats econòmiques i culturals, alhora que la lectura de les Memòries de la Secció testimoniarva el progrés de les Escoles Mercantils Catalanes (227). Així, a l'obertura del curs, feta el 22 d'octubre de 1910, hi prenién part Guifré Coroleu, pels professors; Trinitat Monegal, pels regidors barcelonins; Jaume Virgili, del Centre de Dependents de Sabadell; Joan Perpiñà, de la Cambra de Comerç; Rosend Serra i Pagés, de l'Ateneu Barcelonés; Antoni Sansalvador de la Unió Catalanista, Frederic Raho la del Foment del Treball Nacional; Manuel Rius del Centre Nacionalista Republicà; Raimon d'Abadal de la Lliga Regionalista; i Manuel Folguera i Duran, en representació de la Diputació Provincial, a més a més del president i secretari de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció (228), els quals, com els qui ocuparien successivament la tribuna, cada any en celebrar el començament del curs (229), lloaven "l'obra de perseverància del Centre", com diria Serra i Pagés (230); aquest remarcaria també, en la festa d'octubre de 1910, el seu valor estimulant -com s'havia esdevingut en la mateixa ocasió l'any anterior- enmig d'un clima de baralla i frustració polítiques: "en aquest temps en què el fracàs momentani de l'actuació política catalana, --

tants pessimismes ha produït" (231); valor que també li donaria San-salvador de la Unió Catalanista: "La Unió Catalanista no podia man-car a aquest acte que tanta alegria ens vé a donar enmig dels pessimismes en què potser hem caigut els patriotes. Cada any, en aquest acte sembla que es destrien els núvols del cel de la nostra pàtria i el sol de l'esperança ens conforta. "I Folguera i Duran;"És her-mós aquest acatament que us han vingut a fer les diferents entitats que representen les diverses branques de la nostra vida política ca-talana a vosaltres que precisament representeu el vell catalanisme que no es dividia ni en dretes ni en esquerres, sinó que unia tots els catalans. I si és hermós aquest acatament, més hermós és l'aco-lliment que vosaltres els heu fet: aplaudint amb igual entusiasme a uns i a altres, tenint per a tots el mateix afecte, veient en tots a Catalunya" i, tot seguit, demanava i feia vots "perquè un contrac-te de pau i treba s'estableixi entre les forces catalanistes (...). Si, representeu el vell, l'intangible catalanisme que ha considerat sempre com la base de l'edifici de la Pàtria, la cultura en totes les manifestacions de la vida nacional." (232) Nacionalisme, cultu-ra i comerç sintetitzaven, com sempre, el tema dels discursos, pro-nunciats, en aquestes festes i que prenien el seu valor per la compo-sició social dels seus animadors, fet que traduïa, al cap i a la fi, les aspiracions dels dependents en aquells moments com ja remarcà-rem al capítol anterior: "La Pàtria és la cultura, us han dit, ---subratllava Rahola del Foment del Treball Nacional a la Festa de 1910-; doncs bé, jo us dic: la pàtria, la pàtria nostra és el co-merç. Però, feu bé en interessar-vos també pel vostre millorament social (...) Jo us demano que seguïu lluitant, però això sí, amb -aquest seny que heu tingut fins ara, per aquesta reforma del tre--ball intensiu, que aconsegiu, jo us ho asseguro. I no sols per -aquesta millora, sinó per les que originen com ara, per exemple, la de la participació en els beneficis, que seria penyora, a l'interes-sar al treball en la producció, d'una major concòrdia i harmonia en-tre els components d'aquella trinitat indestructible de què ens par-la Carnegie: capital, intel·ligència i treball" (233).

"A nosaltres, diria Pere Corominas a la festa de 1911, no ens han -

fet grans els fets de les armes, sinó els comerciants i les juntes de comerç de Barcelona, d'aquí la transcendència nacional de la tasca del Centre" (234). I Roig del Foment del Treball Nacional en la de 1912: "Vosaltres no sols treballeu per vosaltres mateixos i per la vostra indústria, sinó que feu una altíssima obra patriòtica, - una obra positiva d'autonomia, car enfortiu la vitalitat econòmica de Catalunya i li doneu forces per a arribar a obtenir, per la força si és necessari, les seves justes reivindicacions" (235). Pons i Ferreras, secretari del Centre i professor de les Escoles Mercantils remarcaria també, prou bé, aquesta combinació de nacionalisme, cultura i comerç que hem dit feien els animadors del CADCI: "la tasca de la joventut comercial ha d'ésser fonament nacionalista perquè a mida que s'intensifica el sentiment nacionalista s'obren nous horitzons en els afers econòmics de la nostra pàtria i davant d'ells adquireix aquella major responsabilitat, que deu vèncer l'estudi i la modernització dels procediments mercantils. L'ideal per als elements productors catalans ha d'ésser poder posar aviat amb orgull en tots els productes, la marca o divisa: "Fabricat a Catalunya" i que una joventut degudament preparada els sàpiga fer valdre igual arreu i comerciar" (236). Les Memòries i els discursos dels dirigents o dels professors semblaven justificar aquell qualificatiu de Rius, nacionalista republicà a la festa de 1910, quan s'adreçava als dependents amb les paraules: "(...) vosaltres que aneu formant l'èlite de la -- nostra burgesia" (237), enteses com a aspiració; aspiració al des -- classament ben real, com ja vèiem als capítols anteriors, en aquest grup social, però que cada cop més era una il·lusió com ho prova -- rien prou les dificultats amb què toparien els dependents en les seves campanyes reformadores. Més tard haurem de tornar sobre aquestes qüestions. Aquí, en descriure l'activitat periòdica, ens ha interessat de remarcar la continuïtat d'un to i d'un estil en les manifestacions públiques del CADCI i d'una mística que explicava els balanços progressius de les memòries, que es llegien als consells -- generals i de cada secció i a les festes d'obertura de curs, o dels discursos que es pronunciaven als actes de l'onze de setembre, de l'aniversari o del repartiment de premis al final de curs, i que --

permetien de comparar el CADCI amb d'altres entitats de fora de Catalunya, com declarava Eladi Homs a l'obertura de curs, l'octubre de 1911:

"¿Com s'explica que hagi florit aquí tan bellament semblant centre i que no hagi sisquera esclatat en d'altres capitals espanyoles? - Ah! bé prou que ho sabeu tots: una sola paraula ho explica: som catalans, som catalanistes, lluitem per un ideal social patriòtic. - Som un centre que s'honra dient-se autonomista i que creu que fent cultura fa pàtria. No d'altra manera haurien pogut entregar-se a ell en cos i ànima aquells joves benemèrits al.ludits al comença---ment i no d'altra manera, sense el seu entusiasme, hauria pogut -- creïxer com ha crescut i va creixent tan bella obra" (238).

L'acció nacionalista

Certament, sense la mística nacionalista fóra difícil d'explicar-se, com afirmava Eladi Homs, el remarcable floriment d'activitats del - CADCI i el seu creixement. El nacionalisme, doncs, com ja ho hem pogut veure en els apartats anteriors, seguia essent una constant en - la vida del Centre Autonomista de Dependents, que continuava manifestant-se, per una altra banda, a través d'una escrupulosa neutralitat (239) davant de les tendències i discrepàncies partidistes del catalanisme, fidels a aquell nacionalisme integrador, repetidament subratllat. Aquest esforç de globalitat i de superació de tendències - era particularment important en uns moments en que l'esquarterament solidari havia provocat aquell sentiment d'"aplanament" després de - l'esclat de la Solidaritat. Ja hem vist també com els actes del Centre eren un esperó per a refermar el nacionalisme davant de les discòrdies i baralles dels diversos agrupaments polítics. Francesc Rosell, a la Memòria de la Secció de Propaganda Autonomista del curs - 1911-1912, subratllaria les dificultats que implicaven per al Centre aquelles baralles: "Les condicions polítiques del nostre poble, aquestes lluites horribles que ens fan mirar com a estrangers els uns als altres com diria Shakespeare, fa que la nostra actuació de propaganda no la podem realitzar amb aquella intensitat que voldríem i que - com l'expressió vulgar indica, fem totes les nostres coses amb peus de plom. Una idea exposada per un company, idea bona, realitzable, - no la podem dur a terme. La nostra bondat, bonhomia, podria ésser - considerada per uns o altres com manifestació contrària a la llur manera d'actuar, i tots nosaltres, el Centre, quina força és l'indiferentisme a les lluites de la vida pública, l'acoblament dels elements que integren el nostre ideal nacionalista, no podem pas arriscar-nos hi i així d'aquesta manera hem vist morir alguns projectes, idees aprofitables, que s'han esvaït com el somni d'una nit de febre." (240) També a les primeres Memòries del Consell Directiu i de la Secció -- Permanent de Propaganda Autonomista d'aquest període, hom hi exposava queixes sobre la falta d'assistència a molts actes, "especialment les conferències", cosa que feia "que les més de les vegades algunes idees no passessin de projectes" (241). I, alhora, "Acció" de juny -

de 1911, subratllava, a l'espai dedicat a aquella secció de Propaganda que el curs 1910-1911 el saldava "una mica magre" (242). Probablement la constatació que les conferències en aquest primer període -1910-1911-, no fossin prou concorregudes era un fet per als dirigents de la Secció de Propaganda tant més negatiu quan hom havia programat un important cicle d'Educació Civil per a l'any 1910 a cura d'Eugeni d'Ors, Ramon Rucabado, Juli Bassols, Eladi Homs i Alexandre Galí, les conferències dels quals foren reproduïdes íntegrament a la "Revista Anyal" (243) i hom havia donat conferències sobre temes nacionalistes a càrrec del soci Enric Cubas i Oliver (244), Martí i Julià (245) i de Josep Bordas (246). Aquest fenomen, probablement, fóra un reflex més del moment d'atuitment general, marcat per la crisi del catalanisme després de la Setmana Tràgica. Aquesta crisi, certament, entrebancava aquella voluntat englobadora del CADCI. La commemoració del 11 de setembre de 1910, fou la que més se'n ressentí. Ja hem escrit a l'apartat anterior, com el Centre no reeixí a organitzar un míting en què hi participessin les tres branques del catalanisme. Aquest fet impulsà un grup de nacionalistes, bona part dels quals ben segur eren del CADCI, a editar una revista quinzenal de propaganda catalanista "Avant", que durà des del 15 de novembre de 1910 fins el 30 d'abril de 1911, en la què hi col.laboraven persones del Centre com Antoni Roca i Codina i Francesc Rossell o relacionades amb ell com Guifré Coroleu, professor de les Escoles Mercantils Catalanes i que reflectia ben bé la mentalitat dels animadors del CADCI (246 bis). "La idea de publicar "Avant", deien en el darrer número, del 30 d'abril de 1911, vingué del 11 de setembre de 1910, quan la dreta i l'esquerra del catalanisme militant pretextant poc ambient entre els seus, defugí el fer un acte d'importància en comunitat per a commemorar la caiguda de Barcelona davant les tropes de Felip V i la Unió Catalanista, per manca tal volta, de forces, no es cregué en el cas de celebrar-la per sí sola. El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria seguint llur tradició, commemorà aquella data i de l'ambient que es respirà aquella nit patriòtica nasqué la idea de fer una publicació per a renovar l'esperit catalanista a fi de què les

entitats cabdals que avui dirigeixen el moviment dins de la nostra pàtria se sentissin novament fecundades, tinguessin confiança en - les doctrines de redempció catalana i accentuessin llur actuació - catalanitzant. "El mateix editorial subratllava que no era "la si- tuació econòmica la que ens obliga a plegar, doncs, si bé molts que poden i debien ajudar-nos no ho han fet, altres han fet més del que podien i amb aquests esforços i la subvenció que rebíem de la Sec - ció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI, sosteníem aven - tat, josament i decorosament la nostra publicació" (El subratllat és nostre) (247).

Hem dit també, a l'apartat anterior, que pel 11 de setembre de 1911, el Centre reeixí aquell cop a celebrar un míting amb representants de les diverses tendències; no obstant, aquest acord no es produí - sense discussió. Així, Francesc Rossell i Grant i Sala del CADCI pó lemitzarien, a través de les planes de "Renaixement" amb el Delegat del CNR del districte VII, el qual, a la reunió d'entitats per estu diar la forma de commemorar el 11 de setembre, feta al CADCI, havia manifestat, segons aquells, que "l'acte de commemorar junts dreta i esquerra la memòria del 11 de setembre, no reportaria cap benefici ni a la dreta ni a l'esquerra; tot el més en reportaria al catala- nisme" (247 bis).

Però, a desgrat d'aquestes dificultats i malgrat sofrir la mort --- d'un dels principals animadors de la Secció de Propaganda en aquells moments, Josep Collell i Serra, a finals de desembre de 1910 (248), el Centre s'esforçava per superar l'ambient del moment i seguir --- aplegant les diverses branques del nacionalisme en els seus actes - públics, com ho hem assenyalat diverses vegades; i, al marge de les conferències i vetllades (248 bis), que organitzava la secció esmen- tada, continuava desenrotllant accions en la mateixa perspectiva na- cional. Així hem de subratllar la prossecució de l'organització del Concurs Lexicogràfic (249) de la qual el Consell Directiu del Cen - tre en prengué cura directament "amb l'objecte d'aplegar el nostre lèxic comercial, reservant-se a aquest fi el padrinatge del tema de "Comerç i comptabilitat" (250). El resultat del veredicta no satis-

feu del tot al jurat qualificador (251), sobre tot el fet que quedés precisament desert el premi del Consell Directiu sobre comerç i comptabilitat (252). Tanmateix, es dugué a terme, "des de llavors - per part de diferents especialistes, la pacient feina d'ordenar i classificar les precioses aplegues de mots recollides al dit certamen, havent estat la primera enllestida, una de més de 1500 definicions, que es refereix a les indústries tèxtils i les seves derivades" (253). A iniciativa del secretari del Centre, Rafael Pons, el Consell Directiu, el 12 de març de 1913, el delegà "per a la formació d'un cos de col.laboradors encarregat d'ultimar el Vocabulari Català de les Indústries tèxtils i les seves derivades, destinar a l'obra magna del Diccionari Català, que té empresa l'apòstol de -- nostra parla, el M.I.Sr.Dr. don Antoni Maria Alcover, Fbre" (254). Pel que feia a l'acte de repartiment de premis, el 8 de gener de 1911, amb la participació i intervenció d'Alcover, Guifré Coroleu per la Comissió organitzadora i Folguera i Duran pel jurat qualificador, trobava un ressò remarcable i la sala d'actes s'omplia de -- gom a gom com en els grans actes del CADCI (255).

El Centre, però, en aquest primer període de l'etapa 1910-1914, no deixava d'aprofitar qualsevol ocasió per a testimoniar el seu nacionalisme. Així, quan el gener de 1910, el diputat Folguera i Duran adreçava una sèrie de proposicions al president de la Diputació, Prat de la Riba, demanant la cooficialitat de la llengua al si de la corporació esmentada, que es manifestés l'aspiració d'aquesta -- al "restabliment de la unitat administrativa de Catalunya" i que -- es trametés aquest acord a les altres diputacions catalanes, que s'enlairés a les festes, a la façana, la bandera catalana i que la Diputació es fes ressò del "pregon disgust" que havia causat l'actitud del "Ministre d'Espanya a la República Argentina" de fer prohibir l'us de la bandera catalana en aquell territori com poc ---- abans havia fet amb Xile --tot demanant també de trametre l'acord -- d'hissar la bandera a les altres diputacions del Principat-- (256), el Centre, tot remarcant el "clan d'aprovació" que havien desvetllat aquestes "patriòtiques proposicions", decidia de sumar-s'hi --

tot adreçant-li un comunicat d'adhesió: "La vostra patriòtica proposició, presentada a la Diputació de Barcelona, dignificant, com de dret li pertoca, la personalitat catalana, ha tingut l'immens valor de posar a la llum del dia, que malgrat totes les qüestions circumstancials de la política, hi ha viu encara el magne problema de l'exaltació de la nostra nacionalitat. Fondament agraits us en donem mercés" (256 bis).

Focs mesos després, un conflicte motivat per l'acord de la majoria lerrouxista de l'Ajuntament de Barcelona, a primers d'agost de 1910, de refusar el jurat que havia nomenat a Lamotte de Grignon director de la banda municipal i de nomenar-ne un altre que fes sortir un dels protegits dels lerrouxistes, un tal San José (257), provocà una immediata reacció de protesta del CADCI. El 6 d'agost, Fug i Esteve publicava un article titulat Per l'honra de Barcelona a "El Foble Català" rodonament condemnatori:

"La lluida gestió de la majoria lerrouxista a l'Ajuntament, acaba de donar una mostra més de les calamitats que podem esperar d'una munició d'homes sense ideals, orfes d'altruisme, solidaritzats només que per baixes passions i per l'odi imprescriptible a Barcelona. La solució donada abans d'ahir a la qüestió de la provisió de la plaça de mestre-director de la Banda Municipal és una prova evidentiíssima dels malaurats propòsits que guien a aqueixa gent que en ma la hora s'han apoderat del govern de nostra casa comunal (...)(258). Aquesta decisió no hi ha cap raó bona que l'aboni; és inspirada pel sentiment anticatalà i antibarceloní que ha guiat sempre la política lerrouxista; per això mateix i per les fatals conseqüències que moral i artísticament han d'esdevenir de la desastrosa conducta dels lerrouxistes, els catalans, els barcelonins, ens hi hem d'oposar -- amb tota l'ànima. N'hem de fer qüestió capitalíssima. Si la barra-bassada de l'Ajuntament prepondera, els professors de la Banda Municipal s'han de negar a ésser dirigits per en San José; si la barra-bassada no pot ésser cohibida pels professors, les minories catalanistes de l'Ajuntament és hora de què com un sol home deixin d'assistir a les sessions municipals fins que la justícia sigui feta; i si

aquest cas desesperat arriba, els veïns de Barcelona hem de protestar sorollosament; un tancament general de portes i una protesta estrident han de fer recular esporuguits a aquests homes que no es mouen més que obligats pel fuet d'un acaparador de voluntats i consciències. Ho mana l'honra de Barcelona!". L'escrit era signat pel CADCI, per Puig i Esteve pel Consell Directiu.

La protesta pública va durar diverses setmanes. Les planes de "El Poble Català" cada dia se'n feia ressò. Així trobem diverses adhesions a l'actitud del Centre (259). El 17 d'agost se celebrava una reunió de delegats de corporacions, especialment d'orfeons i de caire musical, i entre les quals hi figurava el CADCI, a fi de canalitzar la protesta i fer-la eficaç (260). La comissió que en sortiria, decidiria, entre d'altres acords, d'elevat un recurs d'alçada contra l'esmentada decisió municipal i el 25 d'agost visitava l'alcalde i li presentava un escrit de protesta pel procediment de la Corporació, amb l'excepció dels regidors que havien actuat a favor de la decisió del jurat que havia nomenat Lamotte per a director de la citada Banda; entre els seus primers signants hi figurava Puig i Esteve (261). El 31 d'agost la Comissió de governació nomenava el "jurat esquiro", a base de dos regidors lerrouxistes, un antic músic i tres músics militars de la Banda a fi que fes un veredict favorable als interessos de la majoria lerrouxista (262) i a mitjans de setembre era presentat el recurs d'alçada que era signat per diverses entitats musicals i de cultura de Barcelona, entre elles el CADCI (263). Finalment, "El Poble Català" del 22 de novembre de 1910 informava que el governador civil aprovava "el recurs d'alçada contra la revisió del fallo del primer jurat". "La circumstància d'haver estat nostra societat -comentava "Acció" de setembre de 1910- la primera en protestar i el fet mateix de la protesta ens han valgut ja felicitacions de fora casa".

A finals de juliol de 1911, el CADCI es faria present en un míting organitzat per l'Associació Nacionalista Catalana en "honor de la bandera catalana" i per a protestar de la conducta del vice-cònsul espanyol a Guantànamo que pretenia fer arriar la bandera del Bloc Nacionalista Català de dita ciutat, i en agraïment alhora a les autoritats cubanes que "ampararen amb tota fermesa el dret dels nostres compatriotes d'hissar la seva bandera" (264). "Amb tal mo-

tiu -llegim a "Renaixement"- l'espaiosa sala d'actes de l'Associació es vegué ben concorreguda d'amics i companys en catalanisme. Els representants de la Joventut d'UFNR i de la Joventut Nacionalista - de la LL.R., malgrat haver promés assistir-hi, se'n abstinueren. - Com que no es tractava d'un acte de propaganda electoral, no ens - sorprengué el seu mancament. Ens dolgué; sí. Però amb tot, devem - fer constatar que la festa se celebrà en mig d'un caldejat entusiasme." (265) Vicens A. Ballestar, president de l'entitat, Josep Vilar dell, Ramon Cumané, Fere Pasqual que manifestaria que la "decepció que havia sofert al no trobar en aquesta festa a aquells que esbrancats del catalanisme pur deuriem aplegar-se sempre que es tracta de portar a terme actes d'esperit netament patriòtic com el que s'estava celebrant, li havia esborrada la presència del representant del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria -nom acollit amb aplaudiments, segons fa constar el text-, d'aquesta entitat de caràcter purament social i cultural; que està destinada a representar un gran paper en l'assoliment de les nostres aspiracions" (266), Joaquim Delclós que llegí un poema "A la bandera", es crit expressament per a la festa, Luis i Brusi que llegí una prosa, "Cant de joia" d'Albert Pach, Company que afirmaria que "No en podem esperar res d'aquells que no es mouen ni quan es tracta de reivindicar la bandera, que és la pàtria. Aquells que no senten únicament Catalunya, no han vingut; prou que els hauríem vist per aquí - si es tractés d'un míting electoral". Manuel Alcàntara i Gusart, que llegí un poema dedicat també a la bandera catalana, Francesc Rossell en nom del CADCI i Francesc Xavier Casas Briz (267). Francesc Rossell, manifestaria que "Ja han passat aquells temps en què tot - acte atentatori a lo que indiqués catalanitat alçava un clam unànim de protesta; avui els homes han abandonat el matís ideal de la Pàtria, per a llançar-se al buit de la política. Avui que ja no som - "cuatro locos", que un dia hem fet tremolar a tota l'Espanya, que - altre hem obtingut quasi la totalitat de la representació catalana al Parlament espanyol, amb tot i ésser més, i tenir ja dretes i esquerres, som impotents per a alçar la veu de protesta per una reparació digna a l'insult comés (...). És que l'obra de la joventut, la nostra obra, només ha de consistir en tancar-se en una sala més o -

menys gran, en un teatre si voleu, i celebrar-hi de tant en tant algun acte de protesta? És que la nostra missió ha d'ésser la de venir aquí nosaltres, els convençuts, a fer o a llegir uns quants discursos, per a assegurar-nos demà a l'entorn d'una taula de cafè, a criticar els vells que dirigeixen la política del nostre poble, que ho fan malament, que ens enganyen, que són poc estridents, quan nosaltres precisament amb la nostra passivitat, deixem que l'estridència i la puresa de l'ideal es prostitueixin? És que la joventut dels nostres dies, aquests joves (...) no s'han aturat mai a reflexionar que la llibertat no és una panacea, que és una cosa que costa llàgrimes, sang i fins perdre la misèria llibertat individual que es gosi? (...). La joventut del nostre poble, la qual en el mes d'octubre de 1906, feu vibrar les plomes dels més il·lustres escriptors de Catalunya, amb cants d'entusiasme per la seva cooperació a l'Aplec de la Protesta, cercueu-la ara, i si la trobeu sondejau-la i veureu la misèria que cova en el seu esperit. Pregunteu a aquests joves si Cuba i Filipines obtingueren la llur llibertat amb deu o vint anys de lluita persistent. Digueu-los-hi que si tan covards són, que no tenen el valor de suportar els desenganys que en tota lluita s'hi troba, que s'arraconin, que s'amaguin sota terra, que no siguin tan malvats, que vagin escampant arreu, com ànimes envellides, com éssers que se'n van a la posta, la llavor del pessimisme (...). Però, encara que la multitud de joves, visquin allunyats de la lluita, nosaltres, els que no hem abandonat mai la integritat de les nostres aspiracions, procurem desvetllar els indecisos, diem-los-hi que no es cert que el catalanisme estigui malalt, que sols hem passat una llarga temporada de quietud; després de la nerviositat de la Solidaritat, som allà on èrem; (el subratllat és nostre)- i que si amb llibertat no hem aconseguit res, en canvi amb medis -- per a obtenir-la, amb medis per a crear fortes i vigoroses les futures joventuts, les que ens portaran indubtablement la llibertat, a elles podrem oferir-los-hi aquestes grans manifestacions positives: Literatura, Escoles Catalanes, Orfeons, Palau de la Música Catalana, Estudis Universitaris Catalans, i, per fi, la Universitat Comercial Catalana que instal·larà en un casal propi, que aviat va a bastir, el CADCI que avui m'honoro en representar (...) tinguem fe en l'ideal-

íntegre, no abandonem mai l'estridentia, lluitem, despertem, conquereim nos adeptes." (268)

Si hem extractat tan llargament, i l'hem subratllat, aquest discurs de Rossell és perquè és prou explícit i significatiu del moment i dels sentiments de la joventut nacionalista que animava el Centre i del qual Francesc Rossell n'era un important element. Malgrat les dificultats, doncs, el Centre mantenia una línia i una voluntat fidels de presència nacionalista: mítings de l'onze de setembre, festes de l'obertura de curs i de l'aniversari, protesta per l'afer de la banda musical, adhesió al míting en honor de la bandera catalana etc. i el mateix estiu de 1911 es feia present en la campanya contra la R.O. que centralitzava les oposicions a notaries a Madrid - (269) i en la campanya a favor de la Mancomunitat de Catalunya. Tot i ésser la primera qüestió de caire jurídic especialitzat, el CADCI, reaccionava també ben aviat contra aquella nova manifestació centralista i organitzava un míting "contra el centralisme" per al cinc d'agost de 1911 (270) al seu pati, en el qual hi prenen part Puig i Esteve, Sensalvador de la Unió Catalanista, Puig de la Bellacasa de la Lliga Regionalista, Manuel Rius i Rius de la UFNR, i Bordas del CADCI, per a adreçar com a conclusió un telegrama a Canalejas de protesta per la R.O. del 23 de juny de 1911 "centralitzant a Madrid les oposicions a notaries" i de manifestació del desig que fos revocada (271). Tanmateix, el col.laborador de "Renaixement" i soci del CADCI, Casals i Peypoch, remarcava un fet, produït també en el míting fet en honor de la bandera catalana: "En el míting que en el passat dissabte se celebrà al CADCI, ens va causar una fonda decepció la no assistència a aquell d'aquelles joventuts que allí representaven les diferents personalitats de totes les branques del nacionalisme català que hi prengueren part. A aquell acte, salvant alguna excepció, solament hi havia el públic de sempre, els intransigents, els reconsagrats, els que en tots moments i ocasions que es presenten per a treballar per la defensa dels nostres indiscutibles drets, hi aportem nostre desinteressat concurs, nostre esforç individual (...). Tenim de permetre que els nostres enemics, aprofitant les nostres xorques divisions, puguin matar d'una punyalada a la nostra Pàtria volguda?" (272).

Però, la qüestió de les notaries, com la de la Mancomunitat, tornaria a galvanitzar el sentiment nacionalista i de protesta. La campanya fóra un fet i el 18 de novembre de 1911 se celebrava un gran míting a la Sala Imperi, en el qual hi participaven Massot, Sansalvador, Ventosa i Calvell, Rahola, Carner, Suñol i Brocà; el CADCI -- s'hi adheria i Puig i Esteve hi duia la representació oficial (273). A les conclusions, hom demanava la immediata derogació del Reial Decret del 28 de juny darrer "per ésser atemptatori al dret català i al bon exercici de la funció notarial a Catalunya", s'afirmava la necessitat de tornar a l'estat de coses anterior al Reial Decret de Dato, o sigui, a la "vigència completa de la Llei del Notariat de 1862" i proclamava la més ferma voluntat "de Catalunya de què el seu dret sigui respectat i obtingui les condicions necessàries per a la seva renovació i deguda evolució". A la sortida es produïa una manifestació d'un miler dels assistents per a seguir després uns -- cinc cents Rambla avall, els quals, en passar davant del Palau de Comillas on s'hi hostatjaven els infants reials, donarien lloc a -- crits, càrregues de la policia i detencions (274). Els dependents del CADCI fóren uns dels protagonistes d'aquests aldarulls. Així -- "El Foble Català" del 21 de novembre de 1911 publicava la nota d'una comissió de joves del CADCI, a la qual, subratlla aquell periòdic, "una parella de policia no els deixava pujar (a la Redacció) i ha calgut la intervenció d'un element de la Redacció". Joan Torrent, Rafael Llinàs, Josep Isern i la resta dels cinquanta signants de -- l'escrit hi manifestaven: "Com aimants de la nostra pàtria, la llibertat i el dret català, els abaix firmants fem constar la nostra -- més enèrgica protesta pels atropells de què siguérem víctimes abans d'ahir, a la sortida del grandíós míting del Teatre Sala Imperi per a protestar del Reial Decret del 28 de juny. I amb el crit que ja -- mai ens cansarem de donar de Visca Catalunya! fórem sabrejats bàrbament algunes vegades per la policia. Protestem enèrgicament de la cafrada comesa pels susdits policies (...)" i acabaven dient: "Abaix el Reial Decret centralitzant les oposicions a Notaries. Visca Catalunya."

El plet de les notaries continuaria l'any següent. Canalejas, de moment, prometia de no convocar oposicions a les notaries vacants si

Bé no derogava el R.D. (275). A primers de febrer de 1913 "El Po--ble Català" insistia sobre l'afer i el 19 de febrer informava de la decisió de dividir el torn d'oposicions per a "notaries determina--des i directes" i que el govern convocaria "oposicions a Madrid pel primer, i per l'altre mig torn, el directe, declara que es faran a les audiències" (276). Novament reprendria amb força la campanya i el 23 de febrer de 1913 se celebrava un míting al Teatre Tívoli, -- amb assistència de milers de persones, amb ovacions contínues als o--radors, manifestació a la sortida, cant dels Segadors, xiulada a Da--to i detencions. A la presidència se situava aquest cop tota la pla--na del catalanisme: Coromines, Cambó, Rodés, Martí Julià, Puig i Es--teve, Domènech i Muntaner, Ventosa i Calvell, Layret, Ignasi Igle--sias, etc. Entre les adhesions de tot Catalunya, hi figurava la --- del CADCI i hi pronunciaven discursos Massot, Pere Coromines, Trias i Giró, Francesc Cambó, Layret, Verdaguer i Callís, i Folguera i Du--ran (277). El CADCI adreçava també un telegrama a Romanones d'asso--ciació a la "protesta toda Cataluña contra resolució que actual Go--bierno incumpliendo promesas solemnes del anterior quiere dar asun--to Notarias. Gobierno debe posponer interés de cuatro señores al de toda una región que ama y defenderá enérgicamente su glorioso Dere--cho propio". A aquest telegrama Romanones respongué amb un altre en el qual "ens diu esqüetement que el govern estudiarà l'assumpte. Fa vint mesos que l'està estudiant!..." (278).

La protesta contra la centralització de les oposicions a notaries -- era paral·lela a la tasca pacient de Prat de la Riba, des de la Di--putació, i de Pere Coromines i Cambó, des del Parlament, per asso--llir la Mancomunitat de Catalunya; les vicissituds del projecte de -- llei de mancomunitats estimularien, com l'afer anterior, l'abrandam--ent nacionalista i el CADCI, igualment, faria sentir la seva pre--sència. D'aquesta manera, el Consell Directiu, per una banda, i la Junta de govern de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, -- per l'altra, acudirien a la informació pública oberta "amb motiu -- dels treballs per a la constitució de la Mancomunitat de les quatre províncies catalanes" (279). El 12 d'agost de 1911 eren presentats ambdós informes. Pel que feia al del Consell Directiu hom estimava que la Mancomunitat havia de tenir "per objecte encarregar-se dels

serveis de cultura, beneficència i obres públiques; de la defensa i reconstitució del nostre dret civil" i havia de procurar "l'obtenció de l'autonomia universitària; la descentralització de les oposicions a Escoles, Notaries, i de tots aquells serveis que afectin a la vida general de les regions"; hauria de concertar "amb l'estat la contribució de sang, pagant-la amb diners o amb un contingent voluntari", concertar també "els impostos per un tant alçat anyal", recabar la facultat de "dictar lleis que regulin el treball segons la manera de ser de nostra nacionalitat, amb la constitució de tribunals mixtes arbitrals" i, amb la seva hisenda, havia de crear "els segurs obrers per a la vellesa i socórrer els sense feina". Segons l'informe, l'assemblea deliberant dels diputats de la Mancomunitat hauria de reunir-se "periòdicament i sempre en diferents indrets de Catalunya, si pot ésser a la mateixa comarca a què afectin els acords quan s'hagi de tractar algun assumpte d'indole particular comarcal"; els impostos que establís la Mancomunitat hauria de procurar fossin "sempre progressius i suprimint aquells que són més onerosos per la desproporcionalitat amb què graven els ciutadans i per tot el que afecti al treball, protecció als treballadors, tindrà sempre en compte els interessos i la ponderació del capital i del treball, fonts ambdues de la producció de tota mena que s'han de procurar fer cada dia més compatibles" (260). Pel que feia a l'informe de la Secció de Propaganda, aquest en les seves conclusions, després de solidaritzar-se amb el del Consell Directiu, manifestava que "la Mancomunitat ha d'atendre també l'extensió dels Estudis Universitaris Catalans, fins a fer-ne la Universitat Catalana; ha de prestar tot el seu suport material a les institucions culturals i artístiques i als centres d'ensenyament intel·lectual i de cultura física que avui existeixen fills de la iniciativa particular i de les seves col·lectivitats, procurant la creació de noves institucions similars arreu de Catalunya; s'haurà de preocupar de la conservació del tresor artístic i monuments escampats per nostra terra; haurà d'augmentar i establir noves biblioteques, creant-ne de fixes i d'ambulants, que corresponguin a les necessitats comarcals del nostre poble, i deurà vetllar per la integritat de tot el que siguin costums, lleis i usatges de Catalunya, conservadores dels ca -

ràcters típics de totes i cada una de les comarques catalanes."(281)

El 23 de desembre de 1911, Pere Rahola donava una conferència al -- CADCI de divulgació del Projecte de Mancomunitats davant d'un auditori que omplia del tot la sala d'actes (282). El 14 de juliol de 1912, els animadors del CADCI es feien presents a la conferència -- que Pere Coromines donava a la Sala Imperi sobre "Les Mancomunitats en el Congrés"; a l'escenari, Puig i Esteve, Isern, i Pere Palà del Centre seien al costat de diverses personalitats polítiques, la majoria de les quals pertanyien a la UFNR (283). El CADCI donaria el seu escalf popular a la campanya, especialment a la gran manifestació popular del 24 d'octubre de 1913. L'endemà havia d'obrir-se les sessions de les Corts i el 24 Prat de la Riba havia convocat, --- d'acord amb els presidents de les altres diputacions catalanes, una assemblea de diputats de les quatre diputacions provincials, de diputats a Corts i de senadors pels districtes de Catalunya per a decidir el capteniment a adoptar davant del govern Romanones. "Prat de la Riba i els seus adictes volgueren que l'Assemblea es reunís envoltada d'una atmòsfera de cordial adhesió popular i muntaren al cap i casal de Catalunya una manifestació ciutadana amb una eficàcia comparable a la que demostraren tenir, set anys abans, els organitzadors de la Festa de l'Homenatge en els dies esperançats de la Solidaritat Catalana"(284). L'assassinat de Canalejas però, i la pujada de Romanones amb les dissensions al si del Partit Liberal, - produïen la dilació del Projecte de Mancomunitats i, al capdavall, feien precari el mateix govern Romanones, com es veuria de seguida, tot desvetillant el nerviosisme en els mitjans polítics catalans; - d'aquí l'operació de Prat de convocar aquella assemblea. Els diaris catalanistes d'altra banda ajudaven a crear ambient amb els seus articles i crides per a la manifestació del 24 d'octubre (285). El -- Centre, convidats per la Joventut Nacionalista del Districte Sisé - es feia present a la comissió organitzadora d'aquella manifestació i s'adreçava, tot seguit, a les entitats similars de Catalunya perquè "fessin pública adhesió al projecte" (286). Però, no solament hi havia expectació per la manifestació entre els dependents del -- CADCI. "El Poble Català" del 23 d'octubre informava que "entre la

joventut ocupada en els despatxos, escriptoris, botigues i magatzems no es parla de res més. Estan neguitosos perquè no saben si llurs principals tancaran o no divendres, a la tarda, els establiments i concediran dues o tres hores als dependents per a què puguin anar a la manifestació" i després recensionava l'assemblea extraordinària, feta el 22 d'octubre, a l'Associació de la Dependència Mercantil la qual convocava també tots els associats per assistir corporativament a la manifestació esmentada i subratllava: "Regna gran entusiasme entre els associats, esperant-se que assistiran a la manifestació en la seva totalitat". El CADCI, per la seva banda, convidava, el mateix dia 23, els seus membres a l'acte. "La Veu de Catalunya" publicava un gràfic en el qual eren indicats els punts de concentració dels diversos grups; al final, se situaven el CADCI i els estudiants (287). Puig i Esteve, els membres del Consell Directiu, de la Secció de Propaganda i un bon nombre de socis amb la bandera del Centre, acudiren a la manifestació "que feu a mans de l'Assemblea el missatge -firmat també pel delegat del Centre- amb què el poble de Catalunya feia avinent als seus representants, que el projecte de Mancomunitats era esperat amb unànim interès per tota la Terra Catalana" (288). "El Poble Català" del 25 d'octubre, remarcava, en descriure la manifestació, que "pel nodrits que eren -- els grups, cridaven especialment l'atenció els formats per les entitats de la Lliga Regionalista, UFNR, Dependents de comerç i Unió Catalanista".

Finalment, en constituir-se la Mancomunitat, el 6 d'abril de 1914, el Consell Directiu del CADCI adreçava un escrit al president --- d'aquella:

"Excel.lentíssim Sr.: El Consell Directiu (...) acordà expressar a V.E. la viva satisfacció amb què ha vist el començament de les tasques de la Mancomunitat catalana, aspiració unànim de Catalunya a la fi assolida encara que els regateigs del poder central el reduïsin a la seva mínima expressió l'organisme tan desitjat pels catalans tots. Malgrat les restriccions aportades al seu desenrotlló, aquest Centre que aportà en tots moments la seva veu i el seu esforç per la consecució del que era voler unànim de Catalunya, posa

la seva plena confiança en l'actuació de l'organisme legal representatiu de la unitat espiritual indestructible de Catalunya, esperant del patriotisme de tots els que per la voluntat del nostre poble tenen l'honor d'ésser els seus components, que compliran el seu comès amb aquell seny i esperit liberal, que fou en altre temps gloriosa executòria del poder públic català. Confia també aquest Centre, que la voluntat de Catalunya, que no pot considerar-se satisfeta amb les minses victòries assolides, es posarà, com sempre, resolta i unànim al costat dels seus representants per a obtenir una major extensió de facultats per al nou organisme, fins a lograr que aquest exerceixi amb plenitud de poders aquella sobirania necessària indispensable per a què la seva obra sigui profitosa per a la Pàtria nostra, en tots els ordres de la vida social. Rebeu també, Sr. President de la primera Mancomunitat catalana, la nostra enhorabona entusiasta per la merescuda distinció que l'assemblea de representants de Catalunya us tributà en votació esplèndida, elevant-vos al setial més alt de la mateixa, i pel parlament que ja des d'ell pronunciareu i pel qual, potser per ésser la veu mateixa de la Pàtria nostra, us ha valgut l'honrosa escomesa d'aquells, que per la seva irreductible animositat envers ella o per llur imperdonable ignorància, contrarien constantment les aspiracions lleials i legítimes de Catalunya." (289)

L'afer de les notaries i la campanya per la Mancomunitat, a partir de l'estiu de 1911, vigoritzaven novament el nacionalisme; el CADCI, si més no refermaria la seva tasca en aquest sentit.

Més encara, els joves animadors de la Secció de Propaganda concebiren la necessitat d'una actuació externa, de caire nacionalista i decidida. Amb aquesta finalitat s'organitzà una "vetllada íntima" - el 13 de gener de 1912: "Nosaltres exposàrem la idea d'anar a fer actes de propaganda catalanista, propaganda doctrinal, però se'ns digué que el que teníem que fer era senzillament anar a propagar -- l'obra del Centre. Consti que això era naturalment el que ens havíem proposat. Vingué la discussió i, és clar, ens vàrem entendre. Canvi de nom? Bé Le nom ne fait pas la chose, diuen els francesos, i a nosaltres tampoc no ens feia res. I començàrem tot seguit la pre-

paració de la campanya (...)." (290). Es tractava, segons el butlle^uti "Acció", "d'anar a predicar arreu de Catalunya els ideals d'eman^ucipació del nostre poble" (291) i de fer -segons diria Francesc Ros^usell a la reunió- "una intensa campanya social a l'objecte de catalanitzar les masses obreres, fent que les qüestions de treball les basin, a l'ensem que en un fi econòmic, en el fi patriòtic" (291 bis). Tanmateix, la projectada campanya sols tingué un fruit, un mí^uting a Mataró; la raó, segons la Memòria de la Secció, no havia estat "per manca de voluntat" sinó "per l'apatia o la manca d'interessa dels elements a qui demanàvem el llur apoi" per a celebrar els -actes. "Perquè hem de parlar amb claredat. Al proposar nosaltres la celebració d'un acte cultural-patriòtic en qualque important ciutat catalana, ens dirigim tot seguit a una entitat de dependents que no saltres creiem més afina a les nostres idealitats o amb la que el -nostre Centre hi està en relació; que la Secció no es troba en tal esplendorós estat econòmic que pugui permetre's el dispendi d'unes -dotzenes de pessetes pel pagament de lloguer d'un teatre i els necessaris cartells de propaganda. Havíem anunciat la celebració d'un míting a la ciutat de Terrassa. Elements entusiastes d'aquella ciutat acceptaven amb alegria l'apoi que nosaltres anàvem a donar-los-hi. La idea de creació d'un Centre de Dependents anava a realitzar-se, l'èxit de les gestions assegurava el de l'hermosa idea; fem un míting abans, ens digueren, i nosaltres acceptàrem tot seguit. El -dia era assenyalat, l'hora i el local, però... Veus aquí que els ---bons amics, recelosos potser de si mateixos, equivocadament, imprudentment m'atreveixo a dir, tingueren la mala idea de voler esbrinar quins eren més. I posats a la balança pesaren més els blaus que els vermells o viceversa, i adéusiau míting, Centre futur, il.lusions, etc., etc." (292)

On acompanyà l'èxit, en canvi, fou, com hem dit, a Mataró, a l'Associació Professional de Dependents d'aquesta ciutat. El 8 d'abril de 1912 tenia lloc un "Míting de cultura" organitzat per la Secció de Propaganda del CADCI i aquella associació de Mataró, i fet al Saló de concerts de l'Orfeó Mataroní. Obert l'acte pel president d'aquella entitat de Mataró, A.Cambra, iniciava els parlaments Joan Bas que -

descriu a grans línies l'acció del CADCI i remarcava la importància dels estudis comercials; A.Borràs de Mataró proclamaria la necessitat de l'associació, fustigaria "durament a la classe patronal que fent befa a la fe que diu professar, obliga a treballar els diu menges als seus obrers" i manifestaria que "l'estètica ha de modelar els sentiments dels joves. Proclama la necessitat de què les associacions obreres fassin contínues manifestacions d'art a l'objecte d'encaminar el gust dels obrers"; Adrià Presas de la Secció de Relació i Treball del Centre, parlaria de la campanya del treball intensiu tot dient "que la bona disposició dels uns s'ha estrellat contra el rutinarisme de molts, no obstant haver lograt la implantació en qualques importants cases barcelonines", proclamaria "la necessitat de lluitar pel compliment del descans dominical, com també per obtenir raonables compensacions per la pèrdua de les festes intersetmanals" i acabaria a "encoratjant els dependents a fer campanya social en benefici de la classe"; C.Duc del Centre afirmaria que "la joventut obrera de Catalunya estem cridats a realitzar grans empreses, i que la joventut de Barcelona no ha volgut emprendre la lluita sense abans comunicar-se amb els seus germans de Pàtria a l'objecte que la campanya no siga l'obra d'uns, sinó la de tots; Francesc Alvarez de Mataró es dolria de la passivitat dels dependents de Mataró i lloaria el Centre; Francesc Rossell del Centre manifestaria que "l'actual crisi econòmica, el malestar social, la immoralitat ciutadana, la subsistència de lleis absurdes, és degut a la manca de direcció del poble, manca que esdevé de la inactuació de la joventut, qual passivitat fustiga durament"; Guifré Co roleu, professor de les Escoles del CADCI, clouria el míting i en faria el resum (293). Rafael Fons, a la Memòria del curs 1911-1912 del Centre subratllava com feia uns anys, la propagació de l'obra del Centre "s'havia produït quasi espontàniament a Sabadell, prenent cos en forma de Centre de Dependents que allí es fundà i amb el qual ens ha unit sempre una germanívola relació d'amistat i d'identificació d'idees. L'Any passat fou a la ciutat de Mataró on tingué lloc un cas semblant, i allí han anat enguany, a l'Associació Professional de Dependents uns quants companys nostres a expli-

car-los-hi i fer conèixer nostra organització i el gran secret que assegura el creixement del Centre, a dir-los que sense la bandera -- d'un perfecte amor patri que uneixi als homes, no és possible cap -- obra política, ni social, ni econòmica. Així és com entenem servir -- millor la santa causa del catalanisme, propagant els seus principis arreu i convencent d'ells amb l'exemple propi." (294). Els representants de l'associació mataronina, finalment, farien presència, a partir de les festes del IX aniversari, al costat dels dependents de Sabadell, a les festes del CADCI.

Malgrat el fracàs inicial de Terrassa, Joan Bas i Soler hi donaria una conferència sobre "Organització de centres de dependents, el 16 de març de 1913, dins d'un cicle de conferències d'estudis comercials organitzat pel "Casino del Comerç" de Terrassa amb la cooperació de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció del Centre (295), i per a la qual, acudí amb un grup de dependents del CADCI i del Centre de Dependents de Sabadell; Joan Bas descriuria àmpliament els objectius i les tasques del Centre i de cada una de les seves seccions en particular, subratllaria el caràcter patriòtic del CADCI, tot manifestant en aquest sentit la necessitat que els centres de dependent en general estiguessin animats per aquest sentiment, perquè "els --- bons negociants d'avui són els més grans patriotes", i citaria al final els centres de dependents de Catalunya: el de Mataró "que va desenrotllant una vida paral·lela a la nostra; si no amb tanta intensitat amb tant d'entusiasme, en funcionen a Manresa, Lleida, a Vila -- franca, que si bé han estat fundats per fins purament socials, com -- altres Centres constituïts a Barcelona han extés tots la seva vida a l'ensenyament comercial. I finalment els vostres conveïns, els nostres benivolguts companys de Sabadell, aquesta entitat amb la que ens uneix tant afecte i bona amistat que sempre ens hem considerats germanes l'una a l'altra, que ha arribat a ajuntar en la seva llista de socis 500 dependents, que té també unes esplèndides Escoles Mercantils que després del període de vacil·lacions preliminars que tota cosa no va porta en sí, tenen avui una marxa ferma, segura, que serveix de -- llaç d'unió entre els elements treballadors o sigui entre els dependents i els principals, entre els que hi ha tals corrents d'harmonia,

que sempre hi veureu els patrons a les festes dels dependents, i una representació de dependents a les festes dels patrons, talment com succeix a la nostra entitat de Barcelona que és comú veure barrejats a la presidència dels nostres actes als representants de les Cambres de Comerç, Industrial, Foment, Lliga de Defensa Industrial, etc., -- etc." i finalment acabaria fent vots perquè sorgís aviat el Centre de Dependents de Terrassa, i en aquest cas, "sols us demano una cosa: que al donar el primer esclat de vida penseu en nosaltres, doncs voldriem segellar amb una estreta abraçada l'adveniment d'un nou estol -- disposat a conquerir la pàtria nova" (296). La conferència de Bas i Soler engrescà prou els alumnes del curs com perquè improvisessin -- una reunió per a tractar de la constitució a Terrassa d'un centre de dependents (296 bis) i el fet és que una delegació del Centre de Dependents de Terrassa es faria present a la presa de possessió del -- Centre del seu nou edifici a la Rambla de Santa Mònica l'abril de -- 1914 (297). El 4 de maig de 1912, la Secció de Propaganda organitzava un nou míting, aquest cop a Barcelona, dedicat a la joventut catalana, la vigília de la celebració dels Jocs Florals, del qual "Renai^xement" diria que "poques vegades la sala d'actes del Centre s'ha -- vist omplena d'una tan gran gentada, i poques vegades també l'entú^siasme ha estat tan immens com ho fou entre els concorrents al patriò^tic acte" (298) i "El Poble Català", igualment, subratllaria que els joves atapeïen la sala i l'entú^siasme, aplaudiments i "visques a Catalunya" expressats (299). Puig i Esteve obriria l'acte "remarcant -- l'obra persistentment catalanista que realitza el Centre per a aconse^guir la propulsió del moviment patriò^tic" (300); Rossell manifestaria que els "joves deuen preocupar-se de les qüestions econòmiques, socials i polítiques, formant un obrerisme català, ja que això representarà una gran potència per anar endavant" (301); Ferran Segarra de les Joventuts Nacionalistes de la Lliga Regionalista; Martí Julià que fou acollit amb ovacions i "visques" per tots els assistents d'empus i durant una bona estona, manifestaria "que quan el pessimisme que -- s'encomana per l'estat extern del nostre poble, es feia més extremat, ell venia al Centre Autonomista de Dependents per a retrobar-hi els catalanistes de sempre" (302); "semblava que minvaven els sentiments patriò^tics, però l'aplanament era extern, se seguia aimant a Catalunya.

Semblava que fent poc soroll s'aimava a Catalunya però el silenci - ja no pot mantenir-se més, els sentiments patriòtics tornen a arborar-se" (303). Martí i Julià fóra repetidament interromput i ovacionat com cap altre orador ho havia estat, segons "El Foble Català" i "Renaixement". Guifré Coroleu per la seva banda, elogiaria la conducta constant de Martí i Julià i acabaria: "Seguim, doncs, el camí recte del tot o res, i si avui caiem serà per a tornar-nos a aixecar demà amb més delit" (304).

Puig i Eysève clouria l'acte i, tot seguit, el públic entonava "Els Segadors" i un nombrós grup acompanyaria encara a Martí i Julià, reproduint-se novament els crits de "Visca Catalunya" i el cant dels "Segadors" (305).

El Centre s'adheria també a l'Oficina Central de les Nacionalitats a París i el seu nom figurava entre les inscripcions al Congrés de les Nacionalitats el juny de 1912 (305 bis). Fel setembre de 1912, - el CADCI protagonitzaria un incident, a través, aquest cop, de la Secció Especial de Taquigrafia que dirigia Francesc Rossell. Aquesta havia previst de participar al X Congrés Internacional de Taquigrafia a celebrar a Madrid del 26 de setembre al primer d'octubre de 1912, amb una ponència sobre taquigrafia catalana a cura del mateix Francesc Rossell, el resum de la qual adreçà abans en castellà i amb una nota manifestant que fóra exposada en català, fent us de l'article XIX del Reglament del Congrés (306); tanmateix, el 6 de setembre, el secretari general de la Comissió organitzadora dirigia una lletra a la Secció tot manifestant l'exposició no podria fer-se en català, perquè l'única llengua admesa era "l'espanyola", "tenint en compte el precedent dels anteriors congressos dels quals diu en foren totalmente descartados los dialectos" (307). La Junta de la Secció, davant d'aquest escrit, decidia la retirada del Congrés, de manava el "concurs de les acadèmies de taquigrafia de Catalunya que assisteixin a l'esmentat Congrés, per a què formulin una enèrgica protesta per la manera desconsiderada amb què ha estat tractada per la Comissió Organitzadora d'aquell la llengua catalana", notificava a l'esmentada comissió l'acord pres i la protesta de la Secció i -- feia públic l'afer" (308). La premsa barcelonina es feia ressò ampliament de l'afer, especialment "El Poble Català", "El Diluvio" i

"La Vanguardia" (309). Puig i Esteve mateix, com a president del Centre, adreçaria aquella notificació de retirada de la secció de taquigrafia del Congrés i de protesta que fóra feta pública també a la premsa i còpia de la qual, en francès, fóra dirigida a tots els congressistes perquè tinguessin coneixement del fet (310). Francesc Rossell, encara, el 28 de setembre de 1912, donava una conferència sobre "La taquigrafia catalana. La nostra retirada del Congrés Estenogràfic de Madrid" (310 bis). El CADCI rebria també la solidaritat del Centre de Dependents de Sabadell que dirigiria un escrit de protesta a aquella comissió organitzadora i felicitaria el CADCI per la seva actitud (311). Encara "El Foble Català" del 9 d'octubre publicava una lletra oberta d'Alfred Nadal, president honorari de la Societat Internacional de Taquigrafia, el qual afegia noves raons a les exposades per Francesc Rossell i manifestava que la responsabilitat d'aquell afer pertanyia a la "comissioneta" i no al Congrés o als seus membres estrangers, i proposava de fer conèixer Catalunya a través de la premsa estrangera i de l'establiment de "consulats catalans privats" (312). L'incident es prolongaria finalment en una polèmica entre "Acció" i la revista "La Taquigrafia", si bé aviat fóra abandonada pels seus autors (313).

Assenyalem també, per a aquesta etapa, l'intent de forjar un escoltisme català per part de Ribera i Rovira, de vida efímera, però que tingué un dels seus principals nuclis al CADCI. Ribera i Rovira, a través de conferències, va començar a propagar l'any 1912 l'obra dels escoltes. Així, el 6 de juliol de 1912, donava una conferència al Foment Republicà Català de Sants sobre "L'educació de la joventut. Els Bois-Scouts a Catalunya" (314).

Els animadors de la Secció de Propaganda Autonomista se sentiren aviat atrets per aquesta qüestió i demanaren a Ribera i Rovira una conferència sobre el mateix tema, cosa a la qual aquest darrer accedí (315) i el 23 de novembre de 1912 dissertava sobre "Els jove-stels de Catalunya" enmig d'un nombrós públic jove; presentat per Jaume Martínez de la Secció de Propaganda, i presidint el president d'aquesta mateixa, Ribera i Rovira explicaria l'obra de Baden Powel, la història de l'escoltisme, proposaria com a traducció catalana --

del terme "boy scout", el de jove-stel (316), i plantejaria la necessitat del moviment dels jove-stels de Catalunya que desvetllés "l'idealisme català", la "resistència de la raça", l'enfortiment del caràcter, l'habilitat i la iniciativa" (317). Tot seguit, la Secció de Propaganda, "que creu necessària una actuació metòdica i disciplinada en un sentit pura i estrictament patriòtic", encarregava a "un individu de la seva Junta de Govern l'estudi atent i minucios d'aquest particular amb l'objecte d'instituir aviat dintre del Centre un organisme actiu i eficaç per a la causa nacional" (318). El butlletí "Acció" del mes de gener de 1913 publicava el "decàleg" del jove-stel i feia una crida als joves del Centre (319); el de febrer informava de les reaccions favorables a la crida i dels membres del Consell Administratiu del grup "Catalunya" de jove-stels (320); el de març assabentava d'un segon "estol", "Canigó" (321). "Renaixement", per la seva banda informaria de l'assistència dels jove-stels a l'"Aplec Patriòtic" a l'ermita de la Salut, el 30 de març de 1913 (322), tanmateix perdem aquí el rastre dels jove-stels, si més no els del CADCI; tanmateix restava un testimoni més de la multiplicitat d'iniciatives del Centre (322 bis).

A partir, doncs, de 1912, el CADCI revigoritzava la seva actuació nacionalista; al costat de l'actuació abans assenyalada desplegava iniciatives de tot caire. Així, el 15 de març de 1912 adreçava un escrit a l'Acadèmia Sueca, tot afegint-se a les peticions perquè fos concedit el Premi Nòbel a Guimerà (323). El setembre de 1912 el Consell Directiu del Centre convenia, "per a ajudar, en la mida de les seves forces, a l'obra patriòtica del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans", amb aquest darrer, a "encarregar-se un dia a la Setmana del Gran Teatre Espanyol en el qual actuarà el Sindicat -- aquesta temporada" (324), acord que renovellarien el febrer de 1914 (325). El 16 d'octubre de 1912, el president del CADCI, com a delegat, una bona part del Consell Directiu i un bon nombre de socis assistien a l'Assemblea Nacionalista de Tarragona, organitzada per la Unió Catalanista (326). El 20 de novembre el Centre acordava de cooperar a la subscripció pública pel monument a Jacint Verdaguer, iniciada per la Diputació de Barcelona, i a aquest fi obria una --

l·lista de donatius que encapçalava el Consell Directiu (327). El -
 desembre de 1912, el butlletí "Acció" obria també una altra subscrip-
 ció d'un volum d'escrits de Martí i Julià (328). El 29 de desembre
 del mateix any el Centre s'adheria a l'homenatge a Ignasi Iglesias
 (329). Foc després s'adheria al catedràtic de la Universitat de Sa
 ragossa, Moneva i Puyol per la defensa de Catalunya i de la seva -
 llengua que havia fet en aquella ciutat, a la qual responia l'intè-
 ressat amb una altra que començava "Sortós el poble on els depen-
 dents de comerç i de l'indústria, tot just quan s'associen, posen
 al davant de la seva organització aquest títol: Centre Autonomista"
 (330). Igualment el Centre feria públic d'immediat la seva accepta-
 ció de les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans --
 alhora que s'oferia a vendre els fascicles editats per aquest de --
 les "Normes" esmentades, i el 15 de febrer de 1913, Pompeu Fabra do-
 nava al CADCI una conferència explicativa sobre les mateixes (331).
 A mitjans de febrer del mateix, la Secció de Propaganda s'adheria
 a l'homenatge ofert a Rovira i Virgili i al banquet hi assistien --
 Puig i Esteve i Jaume Martínez, representant aquest darrer d'aquella
 Secció (332).

El 18 de març de 1913 la Secció de Propaganda cooperava amb un pre-
 mi de vint-i-cinc pessetes al Concurs d'Història de Catalunya que -
 organitzava l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (333).
 El 3 de juny la mateixa secció obria una subscripció entre els so-
 cis per a contribuir a la col·locació d'una placa amb el nom de Ra-
 fael de Casanova a la Rambla de Sant Boi de Llobregat (334). L'octu-
 bre de 1913, Puig i Esteve assistia a un sopar al "Mundial Palace",
 ofert per la Unió Catalanista als qui exercien representació popu-
 lar i militaven en aquesta darrera (Francesc Macià, diputat a cort
 per les Borges; Josep Cabeceran, diputat provincial per Balaguer;
 Ramon Vidiell de Reus) i als qui l'havien exercit (Antoni Suñol, --
 Folguera i Duran, i Antoni Sansalvador); al costat de la presència
 de Puig hom assenyalava l'adhesió del CADCI (335). La Secció de Pro-
 paganda també cooperava econòmicament a l'edició d'uns fulls de pro-
 paganda que cada diumenge repartien joves catalanistes pels carrers
 de Barcelona, segons ens refereix "Renaixement" (336). També, quan

la mort de Lluís B. Nadal i Ildefons Suñol, "Acció" de setembre de 1913 hi dedicaria el seu espai (337). El 30 de setembre de 1913, la Secció de Propaganda acordava de cooperar a la tasca de la comissió organitzadora del cinqué centenari de la rendició del Comte d'Urgell a Balaguer i s'obria una llista de subscripció per a contribuir a les despeses de la làpida commemorativa d'aquella data (338). El març de 1914, la mateixa secció, en nom del Centre, secretari de la Comissió Permanent d'Entitats, organitzadora de la commemoració de l'onze de setembre, convocava aquestes entitats (Unió Catalanista, CNR i Lliga Regionalista) "per a exposar-los-hi la conveniència de preparar enguany amb més temps i brillantor dit homenatge, per escaure's el segon centenari d'aquells luctuosos fets"; a la reunió hom convenia que la Unió Catalanista, a la qual pertocava aquell any portat la direcció de l'acte, preparés un programa de solemnitats i el sotmeti després a consulta de les demés entitats, les quals es reservaven llur llibertat d'acció" (339).

Assenyalem, en fi, la presència de membres del Centre al Miting d'afirmació catalanista de la Unió, de primers d'abril de 1914 i a l'homenatge a Martí Julià el 28 de juny d'aquest mateix any (340).

Al costat d'aquesta actuació assenyalada, hauríem de col·locar la celebració de conferències, els concerts, les audicions de sardanes, les vetllades, com la dedicada a la memòria de Frederic Mistral el 20 de juny de 1914 (341) i d'altres actes interns que arrodonien l'acció nacionalista del Centre, protagonitzada, en bona part, per la Secció de Propaganda Autonomista (342). Pel que fa a les conferències, el Centre continuava essent una tribuna brillant; als noms esmentats en començar aquest apartat, afegim-hi, durant l'any 1910, les conferències de Guifré Coroleu sobre "Impressions d'un viatge a Orient: La Bosnia Herzegovina i la Dalmàcia" (343) i la de l'ex regidor i soci protector del Centre Francesc Puig i Alfonso sobre "En pro de l'Hospital d'incurables" (344); durant l'any 1911, les de Serra i Moret sobre "El Dret de la Personalitat" (345), Josep M. Bordas sobre "Petits raonaments filosòfics" (346).

Francesc Lamarca sobre "Diferents formès d'estalvi" (347), de Joan Cabré sobre "Les injustícies del sufragi universal a les darreres -

eleccions" (348), Villegas sobre "Els joves a l'Amèrica" (349), Pau Vila sobre "Què portaran els reis als infants?" (350); durant el -- 1912, les de R.S. Rocamora sobre "La força civilitzadora del comerç i la potencialitat econòmica de Catalunya" (351), Joaquim Rubió i Lluch sobre "Les cròniques de Catalunya" (352), Guifré Coroleu sobre Menéndez y Pelayo i la cultura de Catalunya" (353), Agnà Canals sobre "La ciència orientadora de l'Educació moral" (354); durant el 1913, les de Frederic Climent i Terrer sobre les obres del Dr. Marden (355), Xavier Calderó sobre "El problema de l'habitació popular" (356); i, durant el 1914, la sèrie de conferències donades per Antoni Roca i Codina sobre "Resum històric del Renaixement patriòtic de Catalunya" (357), o la de Joan B. Espadaler sobre "Nacionalisme musical" (357 bis), al costat d'altres ja esmentades i de manifestacions assenyalades també en d'altres apartats.

El nacionalisme dels homes del CADCI, present en tots els seus actes, com hem vist al llarg de les planes d'aquest capítol, era la resposta del Centre a les divisions del catalanisme, Enfront d'aquestes, Francesc Rossell, a la Memòria de la Secció de Propaganda del curs 1911-1912, remarcava que l'actitud del Centre era la de "despullar-se de tots aquells perjudicis de la lluita política que, portats al nostre hostatge, desvirtuarien la nostra actuació i acabarien per ensorrar la nostra obra" (358) i Enric Nadal, amb el mateix motiu i ocasió, el 1914 declarava: "ens hem adherit a actes que hem cregut eren sols catalanistes, havent procurat mantenir-nos en una escrupulosa neutralitat en tots els actes partidistes i hem deliberat pensant sempre que el nostre Centre era de Catalunya" (359). Continuava així el Centre fidel a aquell nacionalisme, superador de fraccionaments, que subrallàvem als capítols anteriors, sols que -- ara havia de practicar aquella actitud en un ambient molt més difícil, com hem vist, especialment en la primera part de l'etapa de -- 1910-1914, en què les discòrdies entre els partits catalans havien estat molt més fortes; tanmateix el Centre reeixia a continuar reunint, entorn seu, a les grans diades i en d'altres manifestacions, els portantveus dels diversos agrupaments polítics, els quals coincidien, també, com hem vist, en els elogis al Centre.

Aquesta actitud era tant més remarcable a mesura que el Centre augmentava de socis, augment que, al cap i a la fi, tard o d'hora havia de produir manifestacions o discrepàncies internes o, si més no, generacionals com s'esdevindria anys a venir. Però, de moment, els mots de Folguera i Duran a les Festes de l'Aniversari de 1910, eren prou exactes: "A la vostra entitat -deia Folguera-, hi han associades mil siscentes persones que representen moltes formes de pensament humà, però estan totes inspirades en la devoció a l'ideal patriòtic i en la defensa dels interessos del vostre estament. Si en ella hi comprenem, a més, a les vostres famílies, representa un conjunt cinc vegades major. ¿No és natural, doncs, que hi hagi en ella diversitat de matisos polítics i socials? És impossible que tanta gent pensi d'un modo uniforme en religió i en sociologia, més a tots us lliga l'amor a Catalunya; per això sou tots nacionalistes, de la dreta, de l'esquerra o del mig" (360). Enric Nadal, per exemple, manifestaria a la Memòria de la Secció de Propaganda, del curs 1912 - 1913, com aquesta secció s'havia trobat "sota la direcció d'homes de diferent temperament, d'elements pertanyents als diferents grups que integren l'autonomisme català; mes, oh preuada coincidència!, a les discussions que han afectat en grau mínim o d'una manera transcendental per la vida del nostre Centre, o pel bon nom de Catalunya, tots hem deliberat a l'impuls d'un mateix lema: Som catalans. És per això que sempre havem posat gran cura en acoblar dins de casa nostra a tots els partits que són autonomistes, i això ha fet que havem pogut sentir, per boca dels seus representants, dins d'aquesta sala d'actes, que no ens parlaven de formes de govern, ni de religions, sinó que tots ens alentaven a prosseguir amb el nostre amor per la prosperitat de Catalunya.(...) però sí té un deure la nostra entitat i aquest és recordar-se que es pot ésser dependent i patriota". (361)

No té així cap sentit afirmar que el CADCI fos més o menys "controlat" per la Lliga Regionalista, especialment la seva secció permanent de Propaganda Autonomista fins a 1914 (362), com no pot dir-se tampoc que el CADCI fos una mena de base obrera de la UFNR (363).

Ja hem vist la filiació política de Puig i Esteve i com era l'autor d'una ponència, precisament, a l'Assemblea de la UFNR de gener de -

1911 (364); el que sí és cert és que malgrat aquesta filiació, Puig mantindria a tort i a dret aquella neutralitat abans esmentada i un nacionalisme radical, però respectuós envers les diverses personalitats i partits catalanistes, actitud en la qual el seguien d'altres animadors del Centre com ho proven les Memòries o els discursos de Bas i Soler o Pons i Ferreres (365). Més encara, com ja hem subratllat en els capítols anteriors, el pensament dels dependents del Centre s'avenia ben poc amb les tendències possibilistes i moderades de la Lliga Regionalista. Certament, entre els socis del Centre, en aquests anys, n'apareixen alguns que sabem segur que eren també de la Lliga Regionalista (366) o de la UFNR (367), encara que els esmentats, fora de Joan Cabré, caixer de la Secció de Socors Mutus i soci protector (368), no exercien un paper molt actiu al si de l'entitat. Tenim també d'altres testimonis sobre la diversitat de parers entre els dependents del CADCI; així la conferència esmentada de Joan Cabré el desembre de 1911 sobre "Les injustícies del sufragi universal a les darreres eleccions" donaria lloc a "argumentacions força discutides pel nombrosíssim auditori que hi acudí" (369). Pel que fa a la presència de la UFNR entre els socis, és significatiu igualment el comentari de "Renaixement" al Pacte de Sant Gervasi, concretament l'afirmació que "si nacionalistes hi ha a la UFNR, pot ben dir-se que són, en sa major part, en lo tocant a Barcelona, aquesta simpàtica jovenalla sortida, en sa major part, de la patriòtica fornal del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, però que encara no té vot" (370). Però, la realitat és, com ja vèiem als capítols anteriors, que la influència més pregonada en el Centre era exercida per Martí i Julià i la Unió Catalanista, i, sobre tot, aquesta influència era exercida sobre la Secció de Propaganda Autonomista. Com ja hem assenyalat al començament, un bon nombre de col.laboradors de "Renaixement", setmanari de la Unió, eren socis del Centre com Francesc Rossell, Joaquim Delclós i Dols, Ramon Casals i Peypoch, Jaume Arquer i Clapés, Josep Rodergas i Calmell i Manuel Alcàntara Gusart, director d'aquesta revista el 1913, entre d'altres. Membres de la Unió exercirien al llarg d'aquesta etapa, en un o altre moment, càrrecs de responsabilitat al si de la Secció de Propaganda com Torrent Hostench, Francesc Rossell, J. Delclós i Dols, Antoni Roca i J. Rodergas Calmell (371). Entre aquests

hem remarcat diverses vegades el paper de Francesc Rossell, animador de la Secció de Taquigrafia i un dels principals de la Secció de Propaganda, orador i articulista constant (372). La devoció de Francesc Rossell pel Doctor Martí i Julià era absoluta, fins el punt que els seus companys el motejarien irònicament com el "doctoret" (373). La presència constant dels homes del Centre als actes de la Unió, les ovacions que desvetllava la presència i les paraules de Martí i Julià als mitings i festes del CADCI, proven a bastament que, si tendència pregonia existia al CADCI, aquesta era la de la Unió Catalanista i molt més a la Secció de Propaganda. Claudi Ametlla ja remarca a les seves Memòries Polítiques que la dependència mercantil era una de les principals bases de la Unió Catalanista i, al capdavall, del nacionalisme radical. "Renaixement" mateix se'n feia ressò, al cap d'un any de la seva primera sortida pública: "Nosaltres, dependents de comerç, estudiants, mestres, petits industrials, quan hem acabat el nostre pesat i poc remunerats quefers, com a descans robem hores al dormir, idees al cervell, escurem la nostra pobreta bossa durant un any i ens comprometem solemnement a fer el mateix en el que ara anem a començar, amb entusiasme, amb amor, amb alegria. Per què? Perquè tenim un amor únic: Catalunya. Perquè tenim una sola aspiració: Catalunya. Perquè tota la nostra ambició es condensa en què un troç de terra sia rica, lliure, feliç, autònoma: Catalunya!" (374). Aquests mots transcrits de la Redacció de "Renaixement", haurien pogut ésser signats perfectament pels animadors del Centre i especialment pels qui portaven la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, cosa ben natural quan coincidien, en un bon nombre, en un lloc i a l'altre, fet, evidentment, que no es contradia amb la independència del Centre respecte de qualsevol agrupament del catalanisme, incluit la mateixa Unió Catalanista (375).

Però, el nacionalisme del Centre, les simpaties que fruïa Martí Julià i la Unió, aquella presència de membres de la Unió a la Secció de Propaganda com Joaquim Delclós, president d'aquesta durant el curs 1910-1911 i que reivindicava la "puresa del catalanisme" i que el "plet que tant temps ha tenim entaulat amb el centralisme, solament pot aconseguir-se no transigint amb res de tot allò que les lleis no ens hi obligui" (376), el gust pel cant dels segadors o

pel crit d'afirmació nacional, tot plegat, enfi, com vèiem al capítol anterior amb aquella conferència d'Antoni Roca sobre el catalanisme no polític, allunyava molts dependents del CADCI del moderantisme de La Lliga, com el Pacte de Sant Cervera n'allunyaria de la UFNR. D'aquí, com hem dit repetidament, la popularitat de Martí Julià, símbol del catalanisme incorruptible i, més tard, de Macià. De moment, el que hem de remarcar és la consolidació d'una tradició de respecte i neutralitat envers els diversos partits polítics i de "nacionalisme pur", una tradició prou sòlida, malgrat l'aparició de nuclis al si del centre que volien endurir bé la seva posició nacional bé la social o ambdues alhora, una tradició que inspirava aquests mots, l'abril de 1932, al butlletí "Acció":

"(...) El Centre no ha preconitzat mai una política electoral partidista, fraccionària. La nostra concepció col·lectiva de la política havia de resultar forçosament ideologia pura (...). Sempre ho ha fet -l'establir contactes amb d'altres forces polítiques- amb el mateix afecte per totes elles, satisfet de merèixer la consideració de totes elles i de compartir per igual, entre totes elles, els mateixos afanys, reivindicadors patriòtics. I si els partits no, menys les -- persones -per més que fossin les més caracteritzadament influents- han exercit mai cap tutela davant nostre. Dintre del camp catalanista no ens hem arrengherat a cap de les disciplines polítiques establertes, però al costat d'elles, la nostra organització professional -catalanista pura o purament catalanista- s'ha definit marcadament -tothora per a lluitar estratègicament amb elles per tot allò que de comú hi ha en els respectius programes. I aquesta posició nostra fou tan afortunada que les circumstàncies no trigaren a valar-la. En -- l'organització de totes les tasques conjuntes de propaganda, de commemoració, de lluita, el Centre hi ha exercit un paper hegemònic que cap altra força política catalanista no estava en situació d'exercir, no ja tan fraternalment i tant a voluntat de les altres, com el Centre, sinó de cap altra manera possible." (377)

En l'etapa 1910-1914, el Centre testimoniava aquesta voluntat de vigorització del nacionalisme davant l'ambient de desànim que provocaven les picabaralles partidistes i maldava perquè, malgrat les divisions, el sentiment nacional romangués viu i continués l'obra de catalanització de la vida del país. D'aquesta manera Puig i Esteve, a-

firmava a les festes del IX Aniversari, el 1912:

"Hem de procurar, doncs, recatalanitzar tot el nostre i sobre tot - hem de voler que siguin eminentment catalanes les nostres institu-- cions; així serà com podran concórrer al concert i a l'organització mundial, portant una intensa força peculiar i típica i un fort con-- tingut espiritual" (378).

"El Poble Català" podia així, en un editorial, en manifestar que -- "el desvetllament cultural d'avui s'ha de fer renunciant o amino -- rant el catalanisme per no ofendre els no catalanistes", fer excep-- ció del CADCI "que ha sostingut immaculat l'ideal catalanista en el seu obrar abundós que l'ha dut al triomf sòlid i fecund" (379).

Aquest nacionalisme, com ja apuntàvem a la nota 97, desvetllava opo-- sicions i suspicàcies en diversos ambients per considerar que el -- Centre feia política. Tous i Marsans, president de la Secció de Pro-- paganda Autonomista s'hi referia, a través de les planes de "El Po-- ble Català" i "La Veu de Catalunya" del 3 d'abril de 1910: "La pa-- raula política, manifestava, portada a un centre d'obriers podrà sem-- blar arriscada, més devem fer constar ben alt que des de llur funda-- ció, les Juntes d'aquesta secció han tingut prou cura en evitar ma-- nifestacions tendencioses a favor de cap de les tonalitats que com-- posen l'acció política del renaixement català. Amb la paraula "Auto-- nomista" queda sintetitzat tot el nostre pensament i tots els nos-- tres consocis, amb una serenitat per demés encoratjadora han post-- posat, en tots els seus actes socials, les seves particulars opi -- nions de procediment en bé i profit de les tasques socials i neta-- ment catalanistes del Centre. Ens cal recalcar un xic aquesta --- orientació, car es dóna el cas sovint, massa sovint, de què com --- panys d'estament, donen com a raó i tal volta com a única raó, per a fundar noves entitats o per defugir la responsabilitat de no figu-- rar en les nostres fileres, l'excusa de què el nostre Centre fa po-- lítica. Jo nego que això sigui cap raó ben fonamentada. Les tendèn-- cies polítiques modernes i com a únic remei contra els grans estats moderns, descalificats ja pràcticament, són l'autonomia i la descen-- tralització política, administrativa i judicial. I aquesta política catalanista, descentralitzadora poden i deuen defensar-la tots els

homes que estimen la llibertat dels pobles i la independència dels ciutadans (...) Hi ha, doncs, raó per al·legar que la paraula "Autonomista" sigui un obstacle per a ajudar i engrandir la nostra acció social? No, i la prova està en què el nostre Centre dintre dels seus similars ha estat el que ha aixoplugat dessota la seva bandera més companys d'estament i la que ha portat a cap amb més èxit el seu fi social educatiu i mutual. És fals, per tant, el que es va dient i repetint de què la política sigui un inconvenient. La nostra política, entengui's bé: la nostra és una necessitat. Nosaltres criticàvem un Centre Autonomista conservador o republicà, com sentim vivament l'existència d'entitats carlines o radicals, ja que no tothom n'és. Mes agrupar-se baix la denominació "Autonomista" és una necessitat i més avui que tothom n'és o diu ésser-ne. Per tant, --- sols hi caben dues classificacions en el nostre estament: o amb Catalunya o contra Catalunya. Si la primera, les nostres portes són obertes de bat a bat. Si la segona, allà ells i bon profit els faci."

Les crítiques al Centre per fer "política i pel seu nacionalisme, lligades a les que hom li feia pel seu moderantisme i reformisme social, provinents segons els cassos, d'entitats corporatives (380), de mitjans lerrouxistes o espanyolistes, de l'obrerisme sindicalista i apolític o bé dels socialistes de PSOE (381), són una constant a la qual ens tornarem a referir més endavant, però, aquí el que -- ens interessa subratllar és la declaració de fe nacionalista d'un grup social de la classe treballadora barcelonina i el fet que el radicalisme nacionalista tingués la seva base en un sector popular com el de la dependència mercantil, com ja hem assenyalat en d'altres planes.

El Reformisme social en el Centre: la Secció de Relació i Treball i les primeres accions reivindicatives

Ja vàrem referir-nos al capítol anterior a un inici d'acció laboral el 1907 dirigida al millorament de les condicions de treball - dels dependents i al programa d'intervencionisme laboral que formulava Puig i Esteve en un dels treballs premiats al Petit Concurs de les Festes de l'Aniversari de 1909 i que replantejava, com hem vist també, l'article Actuació política i social (382). Aquella actuació i el programa de Puig estan en els orígens del reformisme social - que protagonitzaria la nova secció de Relació i Treball, creada el 1910, com hem assenyalat més amunt (383). Puig i Esteve contribuiria decisivament a la formació d'aquella nova secció permanent, la qual es constituïria gràcies a la seva iniciativa, segons Bas i Soler (384). La reivindicació de la reforma de les hores de treball, iniciada ja, com hem escrit, el 1907 i represa el 1910 en la campanya pel Treball Intensiu, fou la primera que llançaren els dependents del Centre, car en sentien una fonda necessitat precisament - per al desplegament de la seva tasca educativa i cultural (385). La campanya pel treball intensiu, iniciada el mes de maig de 1910, fou la causa immediata de la creació de la Secció de Relació i Treball. Efectivament, l'acollida que, en un principi, rebé la proposta de - la reforma per part dels dependents i dels patrons, "l'èxit de les nombroses reunions per gremis de dependents que es realitzaren en a -aquells dies, la creixent simpatia amb què el descabdellament de la campanya era rebut arreu, determinaren el que es precisés més concretament lo que ja formava part de l'esperit del Centre, això és - intervenir públicament en les qüestions socials, i amb aquesta finalitat vingué a la vida la Secció Permanent de Relació i Treball, - quins primers objectius varen ésser la campanya pel treball intensiu ja esmentada, i encarregar-se del Registre de Col.locacions - que aleshores regentava la Secció Permanent de Socors Mutus - per a convertir-lo en definitiva Borsa del Treball professional!" (386)

Per a la formació de la nova secció Puig i Esteve comptà amb la col·laboració de Bordas de la Cuesta, actiu president anys abans, i que fou el primer president de la junta de la nova secció, creada el 17

de juliol de 1910 per acord del Consell General Extraordinari dels socis del CADCI. Bordas de la Cuesta, va iniciar l'organització d'aquella amb la col.laboració de Baldomer Prat i París, Felicià - Elias i Juncosa, i Joan Balada i Olivé, als quals s'afegí el 27 de juliol de 1910, Josep M. Feliu i Codina que fóra un dels princi -- pals animadors d'aquesta secció, com hem escrit en un altre lloc - (388), s'organitzà a base de subseccions que s'anomenaven gremis. Els socis, en entrar-hi, havien d'agrupar-se en els gremis profes -- sionals corresponents. Per això els primers treballs anaren adre -- çats a aconseguir l'agremiació dels socis existents en crear-se la novella secció permanent. Alhora hom elaborava el reglament inte -- rior d'aquesta (389). La mateixa campanya per al treball intensiu serví per a l'organització dels gremis i, en algun cas, per a im -- pulsar una nova associació de dependents. Així, el 25 d'agost de - 1910 la Secció convocava una reunió de "mossos de comerç" per a -- aconseguir de sumar aquest sector de la dependència a la campanya esmentada pel treball intensiu; a la reunió hi intervenien Bordas de la Cuesta que "tractà i posà en clar els prejudicis infundats que sobre el Centre i la seva actuació llancen els pocs escrupulo -- sos" i que defensaria la necessitat d'aquella reforma, a l'igual que ho farien Amadeu Tous de la Secció de Propaganda i Puig i Es -- teve; diversos mossos, per la seva banda, responien positivament - al diàleg (390). El 8 de setembre, es reunien novament uns tres -- cents mossos al CADCI, els quals aprovaven les gestions fetes per aquest darrer i oferien el seu suport per a aconseguir el Treball Intensiu, en el curs de la reunió un dels mossos assistents llança -- va la idea de constituir una associació per als mateixos, idea acol -- lida "amb entusiasme" i per a la qual es convocà una nova trobada el dia 15 del mateix mes a fi de decidir "la conveniència de cons -- tituir l'associació agregant-nos a dit centre o creant-la indepen -- dent de totes les societats ja constituïdes" (391). Aplaçada la -- reunió del dia 15 (392), aquesta se celebrà el 22 de setembre en - la qual hom acordava de "formar associació" per propi compte, "no -- menar una comissió per a realitzar totes les tasques, projectar - els estatuts, i un cop constituïts del tot, llavors estudiar la si -- o no conveniència d'allistar-se al Centre"; bon nombre de socis -

s'adherien a aquesta associació de "dependents mossos de comerç" i "cobradors" la qual interinament s'hostatjava al local del CADCI - (393). Com hem vist en el cas de Mataró i de Terrassa, en un altre nivell, el Centre, a través d'una acció reivindicativa, estimulava l'agremiació d'un sector de la dependència barcelonina. Però, aquí, el que ens interessa subratllar és la tasca en aquests mesos d'estructuració interna de la Secció de Relació i Treball. El butlletí "Acció" de setembre, octubre i novembre de 1910 ens assabentà de reunions de socis pertanyents als gremis de magatzems, d'escriptori, de despatx al detall, de Corredors i viatjants, de fàbrica i taller, i, com hem vist, de mossos i cobradors. Del 13 al 21 de novembre, es procedia a la constitució formal dels gremis i a la votació dels seus consells: hom elegia els "consells gremials" dels gremis de l'Engrós, d'Escriptori, del Detall, de Viatjants i Corredors, i de Fàbrica i taller (394); pel que feia a la reunió de Mossos i cobradors, aquesta fou suspesa "per esperar la resolució que prenguin gran nombre dels mateixos que encara no són socis del Centre" (395). Per a l'agremiació calgué una tasca difícil i pacient prop dels socis perquè comunicuessin les dades sobre el seu treball (396). El 10 de gener, Josep M. Feliu i Codina donava una conferència sobre l'"Actuació dels nostres gremis" (397). El març de 1911, "Acció" reproduïa el projecte de Reglament interior dels gremis que era aprovat, amb "algunes modificacions de redacció", a la Junta general extraordinària de la Secció, el 21 de març de 1911 - (398). A la Membria del curs 1910-1911 de la Secció, hom remarcava la intensa acció feta per a constituir les "branques de la Secció de Relació i Treball, lo que ha d'ésser el seu sustentàcul, els gremis, obtenint (...) el nombre de tres cents votants i un centenar d'adhesions" (399). D'aquests gremis, cal remarcar el de Viatjants i Corredors, per la seva llarga continuïtat, i el de detallistes pel seu paper notable en les campanyes pel descans dominical i pel tancament a les vuit del vespre (400).

A l'ensem que l'agremiació, la Secció de Relació i Treball inicià, des de bon començament, la formació del cens de la dependència mercantil barcelonina, el qual es veia en estreta relació amb la "contratació del treball" en servir d'instrument "per a orientar la -

gent" en aquesta qüestió (401); l'intent era prou remarcable donada la manca de dades estadístiques sobre aquest grup social (402) tot i que no arribés a resultats concrets (403).

La reorganització del Registre de col.locacions que el mes d'agost de 1911 (404) passava a dependre de la Secció de Relació i Treball, fou una altra de les tasques d'aquesta secció en la seva primera etapa d'existència. El primer de novembre de 1911, començava el registre a funcionar sota la cura d'un Secretariat format per Enric Valls i Josep Calvet (405) i la seva funció consistia tant en donar treball al sense feina com d'oferir la possibilitat de millorament d'aquesta; d'aquí que hom insistís repetidament en la necessitat que els socis donessin la informació dels seus coneixements i aptituds (406). "El nostre registre -deia el secretari del Centre a la Memòria del Consell Directiu del curs 1911-1912- no és com una Borsa de Treball qualsevolga en la què atenent sols a l'oferta i a la demanda de col.locacions, es procura únicament col.locar molta gent, sense cap mena de consideració a les aptituds personals en relació a la conveniència de l'oferta. El nostre registre es preocupa de proposar sempre individus dels qui se'n coneixi la suficiència per a l'empleu ofert; si aquests individus no es troben a la llista dels inscrits al Registre, es busca entre tots els socis del Centre." (407). El primer de juny de 1912, el Registre esdevenia Borsa de Treball (408) la qual s'inaugurava oficialment en una festa celebrada el 8 de febrer de 1913 al CADCI, presidida per Narcís Verdager i Callís, en representació de la Diputació i en la qual fóra llegit un breu treball de Josep Rúiz i Castellà, secretari del Museu Social sobre "Les borses del treball professional", i completaven l'acte diversos parlaments del president de la secció Pere Palà, del regidor David Ferrer en representació de l'Ajuntament, i de Verdager i Callís (409). El quadre següent ens il.lustra sobre el moviment de la Borsa de Treball del Centre:

	DEMANDES			OFERTES			COL.LOCATS		
Cursos.....	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/	1911-2/1912-3/1913-4/
Comptables.....	31.....34.....	10.....	6.....	6.....	4				
Auxiliars.....	103.....88.....	63.....	34.....	37.....	27				
Meritoris.....	21.....16.....	71.....	22.....	18.....	4				
Aprenents.....	3.....0.....	30.....	4.....	2.....	0				
Dep. magatzem i detall.....	41.....56.....	46.....	31.....	17.....	16				
Mossos i cobradors.....	4.....10.....	9.....	2.....	2.....	1				
Viatjants i corredors.....	24.....29.....	10.....	6.....	5.....	3				
Especialitats.....	4.....0.....	2.....	0.....	1.....	0				
Totals	213 (410)231	233	176	241	105	80	88	55	(411)

El gener de 1912, la Secció de Relació i Treball, en representació del Centre s'adheria al Grup Català de l'Associació Internacional - per a la protecció legal dels treballadors (412) i el 25 d'aquest mes, la Secció d'acord amb l'esmentat Grup, celebrava un acte inicial de propaganda a cura de Martí i Julià el qual, en començar la seva conferència, "celebrava el fet de què el primer acte d'aquesta nova organització, fos en el nostre Centre, perquè l'anima l'esperit nacionalista, evidenciant així, una vegada més, que la idea obrerista amb l'ideal de pàtria són compatibles, més, inseparables" - (413).

El 30 de juliol de 1912, el Centre acudia a la informació pública - oberta per la Cambra de Comerç sobre la "significació i límit" del terme "dependència mercantil" amb un informe sobre aquesta qüestió que precisa la concepció del CADCI sobre el conjunt social que abastava aquell terme i al que, en un altre lloc, férem referència (414).

Al costat, d'aquest informe, el Centre n'elaboraria d'altres com la comunicació al Foment del Treball Nacional, el 11 de gener de 1912, manifestant "el seu parer favorable a la supressió de les festes intersetmanals decretada per la Santa Seu Apostòlica, i a l'establiment de vacances estivals per als dependents de cases a l'engrós" - (415), com el d'octubre de 1912 a l'Institut de Reformes Socials sobre la jornada màxima dels dependents (416), qüestions, ambdues, a les quals tornarem més endavant, o com d'altres comunicacions dirigides al govern i a aquell Institut esmentat, informant sobre la situació de la dependència en un cas (417) i manifestant les reivindicacions socials del Centre en l'altre (418).

Encara el CADCI, seguint en la seva actuació reformadora i legalista que el caracteritzava de bona hora, decidia d'intervenir, a partir del curs 1910-1911 (418 bis), a les eleccions de vocals de la Junta Local de l'Institut de Reformes Socials i, el 1913, a les dels Tribunals Industrials. Per a les primeres, esmentem la que hom havia de celebrar el 24 de novembre de 1912: el CADCI, atenent-se a les disposicions legals vigents en aquells moments, havia format un "Cens professional de dependents del Comerç de Barcelona" en el qual eren "inclosos més de 10.000 electors" i, en ésser anunciada la renovació de la Junta, "nosaltres anunciàrem també l'elecció --

lliure per a la designació de candidats, assenyalant per a efectuar la des del dia 17 al 23 de novembre. A més férem gestions prop de les entitats similars a la nostra, per anar plegats a la lluita. Durant els quatre dies que durà l'elecció, vingué a votar un contingent formidable d'electors, passant de cinc mil els inscrits en dit Cens que ho feren. Però, els diaris del dia 20 ens comunicaren de Madrid la nova de què per R.O. s'havia suspés la renovació de les Junes de R.S. fins al cap de dos mesos que siga aprovat el cens d'entitats patronals i obreres amb dret a prendre-hi part, que es va manar fer per altre R.O. de l'any passat. No cal dir que immediatament suspenguérem nosaltres l'elecció, però que continuem preparant-nos per a quan es convoquin novament." (419). Pel que fa a la segona, el febrer de 1913 començà la inscripció de socis del Centre al Cens per a concórrer a les eleccions de vocals dels Tribunals Industrials i aquella s'allargà fins el 6 de març i hom decidia de participar-hi perquè "és un organisme al qual se'l faculta per a resoldre els litigis que se suscitin entre el Capital i el Treball i, a més, té un caràcter legal al qual els dependents convé i és qüestió capitalíssima l'intervenir-hi" (420). Hom aconseguia de presentar 2.300 paperetes a la Junta Local de Reformes Socials "sol·licitant l'adscripció dels nostres socis en el Cens format per a l'elecció del nou Tribunal Industrial de Barcelona" (421), si bé les eleccions eren també suspeses "fins que puguin ésser revisades i reconegudes totes les entitats concorrents" (422). Els dirigents de la Secció de Relació i Treball es plantejaven aquestes eleccions amb voluntat de renovar aquells organismes els quals, "per vergonya de l'estament democràtic, estan invadits per gent que n'han fet un ofici -el de representar entitats obreres-; quan a l'acabar l'exercici, els toca el torn d'abandonar la dieta assignada als jurats, amb temps, mitjançant conxorxes inexplicables, procuren acoblar representacions d'entitats per a assegurar-se la partida i eixir de nou elegits jurats obrers. És un procediment estilat amb el que se segueix també en els delegats obrers de l'Institut de Reformes Socials." (423) Contra aquesta situació, els dirigents de la Secció de Relació i Treball manifestaven, des de les planes d'"Acció" d'abril de 1913, el seu desig de treballar per "la recta i justa organització de dit organisme (el Tribunal Industrial), per la qual estem --

disposats a vetllar per si hi ha algú, com altres voltes ha succedí, intenta desprestigiar amb intolerables cacicats, la susdita institució que, ben formada i essent la legítima representació dels elements socials que l'han de compondre, tants beneficis pot reportar als mateixos, obrint una època de pau i justícia allí on fins ara no hi han regnat més que les males passions. I el mateix que hem dit referent al Tribunal Industrial, podríem dir-ho respecte a la Junta de Reformes Socials, organisme també d'alta transcendència per a la classe obrera i en el bon funcionament del qual estem disposats a intervenir-hi eficaçment per a dur-hi la legítima representació i la veu lleial d'aquesta importantíssima part de la classe obrera barcelonina, que constitueix la dependència comercial. Confíem, doncs, els nostres consocis en la tasca que sobre aquests assumptes està realitzant aquesta Secció, i serveixi també el dit d'advertiment per a aquells als quals van principalment dirigides les anteriors manifestacions, i als quals acabem dient: el Centre Autonomista de Dependents, una de les més fortes entitats obreres de Barcelona i la més forta dintre el seu estament, no tolerarà més la vergonyosa confecció dels esmentats organismes ni els cacicats ignominiosos que fins ara els han desprestigiat i inutilitzat."(424)

Tanmateix aquestes "conxorxes" impedirien també, l'any següent, a les eleccions per al Tribunal Industrial del 26 d'abril de 1914, que el Centre hi reixís, fet que novament duia a la necessitat de plantejar-se "en el successiu, estudiar i preparar-se per a capgirar aquest curs pacífic dels delegats obrers per ofici" (425).

Però, en els primers cursos d'existència de la Secció de Relació i Treball, al costat de la seva tasca interna d'organització per gremis, activitat sempre renovada, com hem de veure més endavant, d'elaboració del cens de la dependència, de reorganització del Registre de Col.locacions i conversió en una Borsa de Treball, dels informes i comunicacions redactats i dels quals n'hem esmentat alguns i d'altres ens hi referirem més avall, i de la participació a les eleccions de vocals de la Junta de Reformes Socials i del Tribunal Industrial amb la intenció, com hem vist, de fer rutllar aquestes institucions i de sanejar-les, hem de remarcar, sobre tot, aquella actuació que es reflectí en una acció popular a favor del millorament en les condicions del treball dels dependents, concretament, -

la campanya pel Treball Intensiu que el Centre protagonitzaria tot arrossegant diverses associacions carrera seu, i la participació - decidida, arrenclerada amb les altres entitats de dependents, en - la lluita pel descans dominical; en un cas i en l'altre els testi- monis a la premsa són força abundants.

Hem subratllat, ja en començar, l'estreta relació de la campanya - pel treball intensiu amb la formació de la Secció de Relació i Tre- ball i com aquella s'havia ja plantejat, bé que infructuosament, - el 1907.

Puig i Esteve, en el seu article-programa, publicat a "El Poble Ca- talà" el 3 d'abril de 1910, havia fet també referència, entre les reformes a atènyer pels dependents, a la "regularització i reduc- ció d'hores de treball". Pocs dies després, el 23 d'abril, Puig i Esteve publicava al mateix diari, a primera plana, un article titu- lat En pro del treball intensiu, en el qual manifestava que aquell era considerat pel CACCI com una de les més importants millores a abastar i que havia "escrit aquesta aspiració en son guió de llui- ta"; després de recordar l'intent citat de 1907 assenyalava els a- vantatges favorables de la reforma tant per als dependents com per als patrons (426) i manifestava la satisfacció que els causava "la nova de què una branca del nostre estament -Banca i Borsa- estava en vies d'aconseguir una modificació de treball tan beneficiosa; - perquè precisament entenem, i així ho demostren estudis que hem -- fet sobre aquest particular, que la millora s'ha d'obtenir evolu- cionant i per gremis o especialitats"; per aquesta raó, Puig cloïa el seu article fent "públic oferiment de nostres humils serveis -- personals i la cooperació incondicional del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria" als "iniciadors de la ide- a i als que hi coadjuven" (427).

El 19 de maig de 1910, el CACCI celebrava un Consell General de So- cis convocat expressament pel Consell Directiu per a "tractar de - la implantació del treball intensiu en nostres despatxos i magat- zems i del descans dominical en els detalls" (428). El resultat de la reunió, "molt concorreguda" segons la crònica d'"Acció", fou -- l'acord favorable a la reforma i el nomenament d'una comissió for- mada pels socis Felicià Elias i Rafael Pons, els quals foren auxi- liats per Josep M. Feliu i Codina i Enric Cubas, que iniciaria la

labor en pro de la consecució del treball intensiu (429).

La primera tasca, fou la sensibilització de dependents i patrons a favor de la reforma; amb aquest fi, i com a fruit dels acords de la reunió del 19 de maig, el Centre edità 70.000 fulls que reprodueixen una Allocució a la dependència comercial i mercantil (430) - per a ésser distribuïts entre aquest sector social, i un altre manifest dirigit als caps de les cases comercials (431) i en el que assenyalaven els avantatges positius de la reforma tant per als primers com per als segons; també el Centre comunicà l'acord de la campanya a les entitats patronals i sol·licità l'adhesió de les entitats obreres afins (432). Al llarg del mes de juny se celebraven reunions preparatòries dels rams de colonials al major, sederies, merceria al major, teixits de cotó en blanc, velluts de cotó i teixits de cotó. El 22 de juny es feia la reunió definitiva del gremi de colonials, la qual segons el butlletí "Acció" es veia molt concorreguda i els dependents que hi assistien signaven uns fulls demanant a les respectives gerències la implantació d'aquella reforma (433). Al llarg del mes de juliol continuaren les reunions i ja escrivírem com l'èxit d'aquestes fou un dels estímuls per a la creació de la Secció de Relació i Treball el 17 de juliol (434). Constituída aquesta, passà al seu càrrec la campanya pel treball intensiu i a través d'"Acció" sol·licitava que els socis omplissin uns butlletins informatius sobre el seu parer respecte del treball intensiu o reforma d'hores de treball, la casa i la feina que hi feien, sobre l'opinió de la casa envers l'esmentada reforma i sobre la quantitat i horari que creien oportú calia establir (435). La Secció, igualment, obria tribuna lliure al Centre perquè els socis hi exposessin el seu parer a favor o en contra del treball intensiu (436) alhora que continuaven les reunions com les que ja vàrem esmentar dels mossos de comerç i que eren convocades a través de la premsa i de cartells fixats pels carrers (437). Remarquem també les reunions del 12 i 13 de setembre, fetes al Centre, del ram de la quincalleria i de droguistes respectivament (438), i la del 28 de setembre de dependents magatzemistes de teixits (439). Hom llançava també la idea, de cara al treball intensiu, de reunir els mestres de parvulari "per a tractar de l'interès que a ells afecta aquella reforma i llur actuar en aquest cas" (440). El butlletí "Acció" informava de les adhesions que arribaven cada dia: --

"l·listes completes de firmes de dependents de cases, de caps d'importantíssimes cases de comerç d'aquesta ciutat, arribant ja a milers les rebudes", i de manifestacions de cooperació com les de l'Associació de Viatjants del Comerç i de la Indústria de Barcelona que designava Claudi Arañó i Arañó perquè la representés a les reunions convocades per a tractar d'aquesta qüestió (441), de la Càmera de Viatjants i representants que delegava a Vicens Puigmarbí, de l'Associació de la Dependència Mercantil que delegava a Ignasi Vallés, i del Centre de Viatjants i Representants que delegava a Salvador Soler (442). El primer d'octubre, els socis Amadeu Tous i Francesc Casademont parlaven al Centre sobre els avantatges del treball intensiu (443). Per la seva banda, la premsa, a través de les informacions, comentaris, i articles favorables o contraris, -segons els cassos, a la reforma (444) es feia ressò de l'ambient popular creat per l'actuació del CACCI alhora que contribuïa també a augmentar-lo. Però, de moment, l'estiu de 1910, pràcticament, no s'obtingueren resultats concrets (445).

Seguiren, després, uns mesos d'inactivitat que els dirigents de la Secció atribuïren a la inestabilitat laboral barcelonina:

"Seguidament laborà -la Junta de la Secció elegida el 20 de juliol de 1910- en aquesta tasca organitzant una sèrie de conferències - que donaren entusiastes de la reforma, una multitud de reunions de socis per gremis, es recolliren plec de firmes, celebrà reunions-mítings amb extraordinària concurrència. Després d'aquesta temporada de feina efectiva, abandonàrem l'acció per succeir la sèrie de vagues i paros de treball a nostra ciutat i com vaig dir-vos al -- Consell General Extraordinari del mes d'abril, hauria estat insensat seguir la campanya en l'estat anormal de Barcelona, ja que justament hauria agafat el matís de revolta obrera que tota qüestió - llavors prenia." (El subratllat és nostre) (446)

Represa la feina "en temps hàbil", hom procedia a aquella activitat de completar i consolidar els gremis de la Secció a la que ens hem referit més amunt (447), però, encara, la dimissió de Bordas - de la Cuesta, Elias Balada, Bayona, Cruixent i Sellés, produïrien noves dificultats interiors. Interinament, ocuparia la presidència de la Junta de Govern de la Secció Joan Bas fins que el juny de -- 1911 fóra substituït per Adrià Presas (448). Tot plegat paralitjà la campanya uns mesos fins que el mes de març de 1911 prosseguí de

nou. Aquest mes, segons informa el butlletí "Acció", el Centre s'adreçava a les entitats que tenien "delegació per a col.laborar a la campanya, excusant la inacció sobre la mateixa, amb motius de l'anormalitat travessada per la nostra ciutat" (449). Al llarg del mateix mes de març, hom convocava nombroses reunions al Centre de dependents de diverses branques de la dependència amb èxit remarcable (450). El 20 d'abril de 1911, finalment, la Secció celebrava una Junta general extraordinària de socis, presidida per Joan Bas, president interí, en la qual hom donà compte de la tasca feta en la campanya. Unànimament s'aprovà de facultar a la Junta de govern de la Secció perquè convoqués "les entitats que tenen nomenat representant per a col.laborar a la campanya i fer acció mancomunada, ja que a continuar el Centre sol podia obtenir matís particular i exclusivista, perjudicant per tant al treball intensiu (451). A partir d'ara, la campanya prengué una nova amplitud i, per primera vegada en la seva història, el Centre arrengherava darrera seu diverses societats de dependents. Així, el 9 de maig de 1911, es feia la primera reunió de delegats d'entitats de dependents de Barcelona "per a formar la comissió definitiva que treballi fins a l'assoliment del treball intensiu". A la reunió hi participaven Caballé per l'Associació de Viatjants del C. i I. Puigmartí per la Càmera de Viatjants i Representants, Soler pel Centre de Viatjants del C. i I., Canadell per la Unió Professional de D.E. de C., Combalia per l'Associació Mutual de D.E., Rodríguez per l'Associació de la Dependència Mercantil, Càrdenas pel Centre de Cobradors i Mossos de B.I. i C. i Presas i Feliu pel CADCI. Aquests dos darrers fóren elegits president i secretari respectivament de la Comissió, a la qual més tard s'hi afegiria Enric Matons en representació de l'Associació General de Dependents d'Escriptori. A la reunió, en la que hi participaven també els membres de la Junta de Govern de la Secció de Relació i Treball, es donà compte dels informes favorables a la reforma del treball intensiu emesos per la Cambra de Comerç, Foment del Treball Nacional i Lliga de Defensa Industrial i Comercial; i hom hi acordava de "començar novament una intensa campanya per a la divulgació i públic coneixement de la reforma a la qual diverses cases han prestat ja llur assentiment, i per a no aixecar rezels de cap mena que les propagandes es facin dintre de la més correcta prudèn-

cia i sempre d'acord amb les entitats patronals que compten, entre els seus associats, amb decidits partidaris de la reforma". Hom decidia també la celebració d'un gran míting de propaganda i sensibilització així com redactar un manifest, dirigit a les entitats patronals, a les quals hom visitaria "per a recabar el seu suport i consell per a un millor profit" de la campanya. (452). La comissió es reuní diversos cops i s'entrevistà amb diversos dirigents d'entitats patronals (453) alhora que seguien les reunions amb dependents; així, el 20 de juny es feia una reunió al CADCI de dependents i empleats de Banca per a constituir una sub-comissió, encarregada de fer les gestions necessàries perquè aquest sector fos el primer en establir el treball intensiu (454). El 22 de juny, se celebrava un míting a l'Associació de la Dependència Mercantil a favor de la reforma; era el primer acte públic en el qual participava la Secció de Relació i Treball, representada per Feliu i Codina i, significativament, aquest "contestà a unes insinuacions fetes per parladors anteriors, de què ja era hora que el Centre recordés l'estat social dels dependents" i, després de diverses manifestacions, explicava el procés de la campanya pel treball intensiu, "des de la primera època, abans del 1902, la d'aquest any i la de 1910, donant detalls de com el Centre va comprometre's a dur-la endavant fins a la data, que, considerant que era reivindicació ciutadana no obrera solament, volgué que fos la ciutat, representada per les associacions, que hi donés la seva resolució"(455). El 25 de juny, la Comissió d'entitats esmentada per al treball intensiu, establí l'horari de la reforma en set hores i mitja de treball, seguides i diàries (set de treball i mitja de descans), i es proposava la data del primer d'agost com la més adient per a començar la reforma (456); en aquest sentit es fixaven pels carrers uns cartells dels que se'n feu una tirada de 500, signats per la Comissió de delegats d'entitats per a la consecució de la reforma, i que, després de recordar l'adhesió rebuda de diverses entitats com la Cambra de Comerç, el Foment del Treball Nacional, la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, l'Associació de Banquers i d'altres afines, concretava el seu pensament, pel que feia a la duració del treball, en la duració abans dita, -- "sens perjudici que les cases que, per les condicions del seu treball, tinguin establerta una forma més avantatjosa, continuïn la ma

teixa, acomodant-la a l'horari general que sigui adoptat"; hom hi defensava novament la reforma, tot estimant-la positiva tant per -- als dependents com per als caps i patrons, car havia de permetre a uns i altres de "complir com ara, o millor que ara, amb les ineludibles atencions del treball i disposar de temps per a les relacions familiars o socials, així com per al conreu intel.lectual i físic, donant també vida a les nostres associacions que tants esforços fan per la cultura dels dependents en general (457)"; consideraven l'estiu el temps més adequat per a la implantació de la reforma i assenyalaven la data abans esmentada del primer d'agost com a inici d'aquesta, pregaven als caps de les diverses cases "que, a iniciativa pròpia i responent als nostres desitjos", acordessin "practicar el treball intensiu, des de la data esmentada", adrecessin les seves adhesions a la citada comissió, al local del CADCI, i demanaven la col.laboració a tots els dependents (458).

El mes de juliol continuava l'activitat de la Comissió: el primer de juliol, Josep M. Feliu del Centre i C. Rodríguez de l'Associació de la Dependència Mercantil acudien a la reunió celebrada al Centre de Cobradors i Mossos de Banca, Indústria i Comerç, la qual "per -- l'animació i la marxa de la mateixa, es convertí en improvisat miting" (459); al llarg del mes es feien visites a les cases de co---merç més important per a obtenir la seva adhesió al nou horari (460). Però, l'acte més important, fou el miting celebrat el 14 de juliol, d'acord amb la decisió de la reunió esmentada del 9 de maig, profusament anunciat pels carrers i a través de la premsa (461), al pati del CADCI, en el qual hi varen prendre la paraula Adrià Presas, president de la Secció de Relació i Treball, el qual donà compte de -- l'estat de la campanya i de la creença per part de la comissió de -- la necessitat d'aplaçar el començament de la reforma al 15 d'agost donat que "cada dia, la comissió rebia cartes d'importants cases -- per a visitar-les i tractar del treball intensiu (...) car una precipitació podia dur al fracàs"; Carbó, en nom dels dependents de -- Banca, que manifestà l'acceptació de la Banca de la reforma -fora - del "Crédit Lyonnais" del qual s'ignorava la resposta- i que "amb -- quelcom d'insistència i entussiasme podia aconseguir-se que el primer d'agost fos implantada" (462); Casademont, del Centre, que re--

marcà el valor de la reforma; Feliu i Codina, que fou ovacionat en aixecar-se a parlar, i que indicà com la campanya havia de donar - "personalitat al dependent i prestigi per a intervenir i ésser sol·licitats en les qüestions econòmiques, socials i polítiques que a la ciutat se suscitin", explicà el procés de la campanya i rebutjà els parers en contra així com la idea "de què per ésser la joventut la que treballa en favor del treball intensiu, aquesta teoria fracassarà"; la joventut, tot el contrari, segons Feliu, havia de dur-la a la pràctica, i insistiria també, com ho havia fet Carbó, - que "si els dependents perden aquesta millora, no tindrien dret a demanar cap més reforma progressiva"; Rodríguez, de l'Associació - de la Dependència Mercantil, que parlaria breument tot recomanant "dominés l'optimisme ja que, no altre que amb ell, s'arribaria a - l'assoliment de la reforma"; Josep Bordas de la Cuesta, del qual - "Acció" remarca la seva condició d'expresident del Centre i de la Secció de Relació i Treball i d'"impulsor de l'empresa del Centre en aquest ideal" (de la jornada intensiva), el qual fou rebut també amb una "grossa ovació que durà llarga estona"; Bordas censuraria els diaris que havien fet campanya contra el treball intensiu, tot afirmant que "el censuren perquè no el coneixen"; justificaria també el fet que es promogués la reforma en el ram dels majoristes i no en el dels detallistes perquè aquests no estaven en "condicions de reduir el treball a 8 hores", no era possible, indicava -- "que les botigues estiguessin únicament obertes aquelles poques ho res" ja que la implantació del treball intensiu comportava una "mena de pertorbació en els costums i els dependents detallistes trobaran el camí franc per a l'obtenció d'altres aspiracions més apropiades per a ells"; amb tot, l'èxit de la reforma faria "que ells millorin moltíssim les seves condicions"; subratllaria també que - no era just "que els homes de carrera i els obrers de tota mena -- tinguin unes hores determinades de treball i, en canvi, els dependents de comerç no puguin mai disposar d'una hora" i que la "im---plantació del treball intensiu fóra la única solució per a resol--dre la multiplicitat de conflictes morals i socials que en aquests temps revolten Barcelona". Adrià Presas, finalment, resumí els discursos i exposà la tasca de la comissió en els darrers mesos així com les acceptacions rebudes de cases i la notícia dels llocs on -

ja s'havia establert (463). "La grossa concurrència -indica "Acció", que durant el miting s'havia sumat a la ja nombrosíssima -que hi assistia des del començament-, anà desfilant, animadíssima, fent comentaris favorabilíssims al Centre, als seus homes, a la comissió que, amb delit deien, treballa incansablement, donant-se per més convençuda de la bondat i avantatges del Treball Intensiu" (464).

La comissió continuà les seves gestions, adreçà una lletra circular als caps de cases comercials i industrials a l'engròs en la qual, - "per a no aparèixer com excessivament idealistes i apartats de la realitat" modificaven el seu criteri respecte al nombre d'hores de la jornada i la fixaven en vuit (set i mitja de treball i mitja hora de descans), de 9 a 5 de la tarda (464 bis); igualment, aquella, anava obtenint adhesions; el primer d'agost el gremi de colonials a l'engròs iniciava la reforma (465). Periòdicament, la premsa publicava columnes informatives sobre l'estat de la campanya i les adhesions rebudes (466). Segons "El Poble Català" del 20 d'agost, unes trenta cases estaven d'acord amb la reforma si bé la comissió creia que no era convenient pressionar els caps d'aquestes perquè posesin aquella en pràctica fins que hi hagués un major nombre d'adherents; les cases citades, d'altra banda, pertanyien a rams diversos i demanaven prèviament l'acord general del gremi per a no veure's perjudicades; els membres de la comissió feren gestions en aquesta direcció però topaven amb l'absència de gran nombre de patrons de Barcelona, a causa de les vacances, i, per part dels animadors de la campanya, amb la manca de temps per a dedicar-s'hi i el poc nombre de persones disponibles per a aquesta feina (467). El 27 d'agost de 1911, Miquel Sastre donava una conferència a la "Unión Profesional de Dependientes y Empleados de Comercio", sobre el treball intensiu, organitzada per aquesta d'acord amb la Comissió de Delegats pel treball intensiu, la qual fóra editada el gener de 1911 -- (468).

Després de l'estiu, la Comissió prosseguí la seva actuació (469), - però "el fet de no reunir-se amb la regularitat deguda la comissió Pro Treball Intensiu, fa que aquesta campanya, començada bellament per nosaltres, hagi de sofrir paraments i dilacions, no obstant, -- per la nostra part, realitzant esforços gens habituals, hem fet ges

tions prop de diverses cases per a aconseguir la seva adhesió a la campanya i a la reforma " (470). Encara la Comissió de delegats, el desembre de 1911, repartiria un gran nombre de circulars adreçades a les cases, acompanyades d'uns fulls de conformitat que s'havien de retornar degudament omplerts a la Comissió (471). El gener de 1912, costejada per la Comissió "Pro Treball Intensiu", la Secció de Relació i Treball del CADCI, i la "Unión Profesional de Dependientes y Empleados de Comercio", es feia una edició de 10.000 exemplars de la conferència citada de Miquel Sastre per a ésser distribuïda entre la dependència mercantil (472). Però, al marge de les comunicacions d'adhesió que "Acció" comunicava i d'alguna notícia sobre activitats fetes -o que hom volia fer- de la Comissió de Delegats, la campanya anà morint (473), bé que hom li dedicués encara un tema a l'Assemblea de Dependents de 1913, a la qual més tard ens referirem (474).

De fet, la campanya fracassà perquè els animadors toparen amb la dificultat de vèncer una rutina i unes normes sòlidament establertes en l'opinió dels patrons i dels mateixos dependents, en més d'un cas (475); a més a més, al marge de les oposicions, hom havia de vèncer l'escèpticisme envers el triomf de la campanya. Rafael Pons, secretari del Centre, reconeixia en el Consell general ordinari de juny de 1911, referint-se a aquesta acció:

"Abans de procedir a tasques externes, el Centre ha consultat, per gremis, el parer dels socis sobre la reforma projectada, havent comprovat el que tots suposàvem, de què la immensa majoria en són partidaris; però, entre la mateixa majoria partidària, també n'hem trobat bastants que creuen irrealitzable l'adopció definitiva del nou horari (El subratllat és nostre). Un criteri tan negatiu fa pena -- d'escoltar, i haver-lo tingut massa en compte hauria estat el mateix que abandonar tota campanya pro treball intensiu. Volguts companys -- que així penseu, no vulgueu cobejar semblant idea, modifiqueu-la en bé vostre i del Centre. Una cosa, sigui bona, sigui dolenta, sols es irrealitzable mentre no es fan els possibles per a realitzar-la; quan es considera bona, s'han de fer, doncs, aquests possibles i -- això és el que procura la nostra Secció de Relació i Treball (476).

El mateix Rafael Pons que, a la Memòria anterior, havia subratllat

que el curs 1910-1911 havia estat el de les "grans empreses", car, mai com aleshores el Centre "havia intervingut tan intensament en -- la vida pública barcelonina" en maldar per aquella reforma del treball intensiu (477), remarcava, tanmateix, al Consell General de -- juny de 1912, tot referint-se a les tasques per aconseguir el casal propi i la jornada intensiva:

"Si la resolució d'ambdues qüestions hagués dependit sols de nosaltres; si la cooperació material de tots els socis del Centre s'hagués bastat per a convertir en un fet aquell hermós projecte del -- nostre casal (...), si en l'altre projecte del treball intensiu no degués ésser concedit, en definitiva, pels caps de les cases comercials; si no hi hagués l'entrebanc de tot això, avui l'arcaica i -- desballestada vida del dependent barceloní seria folgadamente tota -- una altra, s'hauria modernitzat i en les moltes hores que li restarien lliures tindria un nou temple on l'educació moral i física, el mutualisme, el nacionalisme i l'obrerisme més extensament desenrotllats del que ens és dat de fer en aquest estatge, el farien més -- fort i més apte per a vèncer en la lluita social. Però, els socis -- del Centre, molt rics en idees i activitats, no ho són gaire materialment; els socis del Centre, grans administradors dels interessos dels de dalt, no els poden orientar en la forma més perfecta -- que voldrien, i entre una cosa i l'altra les millores que tan ardentment desitgen queden endarrerides. La campanya pro treball intensiu fins a començat a donar els seus primers fruits. Deixant de banda les moltes cases de comerç que l'accepten en principi, són 18 les que el practiquen des d'aquest curs, havent-hi, entre elles, -- totes les d'un gremi, que de moment l'havia adoptat com a prova i -- posteriorment l'adoptà amb caràcter definitiu. Després d'aquest cas, ¿voleu ni pot trobar-se millor argument en defensa de dit sistema -- de treball? Sense el rutinarisme, la indiferència i la desorientació econòmica de gran part del comerç barceloní, les esmentades 18 cases serien en nombre cent vegades major (...)." (478).

Els resultats d'aquesta primera campanya del Centre, produïria una certa frustració entre els dirigents de la Secció de Relació i Treball i entre els del mateix Centre, com s'endevina en les paraules anteriors de Rafael Pons. Feliu i Codina, secretari de la Secció es

mentada més amunt reconeixia a la Memòria de la Secció, del curs -- 1911-1912, en informar sobre el treball intensiu: "Hem passat dar-- rament -hi estem encara avui- un moment d'aplanament; és el con-- tracop de les energies esmerçades estèrilment" (479). Però, malgrat els pocs resultats pràctics de la campanya pel treball intensiu i -- la desil.lusió consegüent, els animadors del Centre hagueren de -- prestar atenció a una altra reivindicació dels dependents, el des-- cans dominical, la batalla perenne del ram del detall i que prengué especial virulència l'any 1912 a causa de l'obstrucció sistemàtica que feien al compliment de la Llei del Descans Dominicals, els boti guers seguidors de la Unió Gremial.

Ja esmentàrem al capítol anterior diverses intervencions del CADCI, a finals de 1909 a favor del compliment d'aquesta llei (480) que -- s'havien traduït en un telegrama al ministeri de la governació i al president de la Junta Central de Reformes Socials, en dos intents -- d'entrevista amb el governador civil i amb una visita al president de la Junta Local de Reformes Socials. Segons "La Publicidad" del 18 de novembre de 1909, els dirigents del Centre visitaren també l'al calde de la ciutat (481). Segons aquest diari, aquesta actuació del Centre era la continuació de les gestions que, "en pro del compli-- ment de la llei del descans dominical", havia fet fins aleshores en el "terreny particular o sigui dirigint-se als establiments infrac-- tors, i veient que amb això no aconseguia el seu fi", resolia de -- fer aquella visita a l'alcalde i d'adreçar aquells telegrams. Tam-- bé esmentàvem el toc d'alerta que donava el butlletí "Acció" de --- desembre de 1909 respecte de les gestions de la Unió Gremial per a modificar la Llei esmentada i amb aquest motiu adreçava també un te legrama de protesta al Ministre de la Governació.

En l'incompliment de la llei que s'observava, en aquells moments, -- la Societat d'Obrers CarreTERS denunciava que els patrons carreTERS s'havien aprofitat de "l'estat excepcional", després dels fets de -- la setmana tràgica (482). Segons "La Publicidad" del 21 de novembre de 1909, un bon nombre de botiguers havien acordat d'obrir el diu-- menge, davant de la qual cosa l'Associació de la Dependència Mercan til cridava a la lluita; al marge que els patrons s'aprofitessin de la situació i de la inanició forçada de les societats obreres, in--

fluïa, també, en l'incompliment del descans dominical, la dimissió del governador Ossorio i Gallardo, produïa en començar els fets tràgics de juliol a Barcelona, el qual s'havia esmerçat al màxim en fer complir la llei i, en desaparèixer la "ferma actitud de l'autoritat governativa començà novament a infringir-se la llei, prenent de mica en mica tal increment la insolvència de la mateixa que avui -octubre de 1911-, per a vergonya nostra, són pocs els establiments que tanquen el diumenge" (483). La no observància de la llei, doncs, s'anà progressivament agreujant com ens descriu aquest testimoni. Davant d'això, l'Associació de la Dependència Mercantil celebrà una reunió el 15 de novembre de 1910 al seu local, en la qual es formà una comissió pro descans dominical; aquesta convidà totes les entitats interessades en la qüestió a adreçar un delegat a la reunió a fer el 23 del mateix mes al CADCI, al qual hom designà per a la presidència de la comissió de delegats (484). Tanmateix, pocs resultats aconseguí aquesta comissió ja que l'incompliment de la llei seguí i s'agreujà. Pel que fa al Centre, i a la seva nova secció de Relació i Treball, el tema va plantejar-se a partir de la constitució del Gremi del Detall i de la formació definitiva de la seva junta, el 30 de desembre de 1910 (485) si bé encara amb poca continuïtat. Els gremis d'escriptori i de magatzem, d'altra banda, sollicitaven als socis que els hi fessin arribar informació de les cases que obrien el diumenge a fi de poder actuar degudament (486). Però, de fet, l'atenció del CADCI en aquells moments se centrava en el treball intensiu i la lluita pel descans dominical seguia dirigida fonamentalment per d'altres entitats i, especialment, per l'Associació de la Dependència Mercantil. La qüestió del descans dominical prengué nova força a finals de l'estiu de 1911. Els dependents d'aquella Associació de la Dependència Mercantil es dirigiren a finals d'agost al governador civil, al qual presentaren un escrit de protesta per l'incompliment de la Llei i en el que manifestaven que, cada cop, es respectava menys aquesta i que els diumenges semblaven un jorn normal de la setmana (487); el governador els contestava que l'afer era competència de l'alcalde (488) i aquest es manifestava impotent per a resoldre la qüestió i, com a solució, segons denunciava l'Associació de la Dependència Mercantil en un telegrama al President del Consell de Ministres, els aconsellava de recórrer

a la vaga (489). Davant de l'actitud de les autoritats i de la qüestió de competències entre el governador civil i l'alcalde que hom plantejava per a inhibir-se de la qüestió, la mateixa associació -- adreçà diversos telegrams i escrits al president del govern el 16 i 29 de setembre, i a finals d'octubre de 1911 (490). Pel que feia al CADCI, la Junta del Gremi de Detall, decidia el 27 de setembre de 1911 de redactar un escrit, d'acord amb la Secció de Relació i Treball, dirigit a la Junta Central de Reformes Socials. A l'escrit -- adreçat amb data del 15 d'octubre --, partint del "Motu Proprio" dictat per Roma, el darrer 3 de juliol, que suprimia dotze festes intersetmanals, motiu pel qual a diverses ciutats industrials s'havia arribat a l'acord entre treballadors i patrons de suprimir gairebé totes les festes intersetmanals, a canvi que el dissabte a les 12 -- del migdia comencés la festa setmanal, la Secció de Relació i Treball proposava que es generalitzés aquesta mesura per a totes les fàbriques i tallers; d'aquesta manera, els treballadors, clientela principal de les botigues que obrien en diumenge, podrien fer les seves compres els dissabtes i s'aconseguiria fer realitat finalment el repòs dominical (491). El mateix gremi del Detall, fixà, durant els mesos de novembre i desembre de 1911, pels carrers de Barcelona, cartells, amb quatre barres, signats pel Consell Directiu del CADCI i en els que hi figurava la recomanació: "No compreu en diumenge", -- cartells que continuaren fixant-se en dates posteriors (492). El 21 de desembre, a la vista de les mesures preses per l'autoritat governativa per a fer complir la Llei, la Secció de Relació i Treball -- acordava de felicitar el governador civil per la seva actitud (493). Justificant aquesta felicitació, "Acció" de gener de 1912, afirmava: "La campanya iniciada en pro del tancament dels diumenges, ha fet que l'autoritat competent s'ocupés una mica pel compliment de la Llei. No obstant i ésser això el deure fonamental de les autoritats, per l' excepcional del cas, la Junta de Govern d'aquesta Secció oficià a l'Excm. senyor governador, felicitant-lo (...)" (494). El 13 de gener, es constituïa, novament, a l'Associació de la Dependència Mercantil, una comissió de delegats d'entitats de la que formava part el president del gremi del Detall del Centre i que decidia preparar "una forta campanya per a interessar a l'opinió i so--

bre tot al proletariat en la qüestió del descans dominical a fi i efecte de què el públic i sobre tot els obrers; s'abstinguin de comprar els diumenges" (495).

Certament, l'actuació dels dependents començava a obtenir efecte i el rigor de les autoritats en fer complir el descans dominical augmentava tot i que les denúncies contra establiments oberts eren ben nombroses (496). Aquest rigor, motivà la reacció de la Unió Gremial a finals de febrer de 1912 que inicià gestions per a fer aprovar -- unes bases, redactades per la mateixa, que reformessin el Reglament vigent d'aplicació de la Llei i aconseguir que el descans dominical fos substituït pel descans setmanal (497). Dies després, la mateixa Unió feia públic una nota de protesta pel capteniment de la policia respecte dels botiguers que mantenien oberts llurs establiments, de les detencions fetes i de les agressions que diverses botigues havien sofert de grups de dependents alhora que manifestaven la seva acceptació del descans setmanal però no de la "Ley Dominical en la -- forma como se interpreta", i, en el mateix sentit, adreçava un telegrama de protesta al president del Consell de Ministres (498). El 16 de març de 1912, la Unió Gremial celebrava una reunió al seu local en la qual eren atacats el govern, les autoritats local i governativa, pel rigor amb què feien complir la llei, i especialment Zulueta "al qual s'acusa d'haver estat la causa, amb la seva sabuda -- interpel.lació al govern sobre aquest afer, de què aquell hagi ordenat extreure el rigor a Barcelona"; els patrons insistien sobre la necessitat de substituir el descans dominical pel setmanal, i acordaven de protestar contra Zulueta, per haver-se atribuït "la representació de Barcelona en formular la seva interpel.lació al govern", donar un vot de confiança a la taula perquè actués segons les circumstàncies, fer un tancament general de portes el dilluns si el -- diumenge és produït alguna detenció, que la junta de la Unió visités el governador comunicant-li els acords presos, i hom adreçava, -- també, un telegrama al govern desautoritzant les interpel.lacions -- fetes al Congrés sobre l'incompliment de la Llei i demanant "la reforma del reglamento de dicha Ley, según las bases entregadas al al calde (...). Lo contrario es la ruina inminente de la pequeña industria de Barcelona y creación de un verdadero conflicto, persistien-

do la actitud rigorista de las autoridades" (499). Segons aquest -- projecte de bases de la Unió, els establiments "dedicados a la venta de artículos de vestir y sus derivados, y los que tengan por objeto servicios de limpieza e higiene, vendran obligados a cerrarlos todos los domingos a la una de la tarde, y los dependientes no se presentaran al trabajo hasta la misma hora del siguiente lunes" -- (500); i segons l'article segon de les mateixes bases, els establiments dedicats "a la expedición de artículos de primera necesidad (...), podran tener abierto todo el dia del domingo, con la obligación, por parte de los patronos de dar a todos sus dependientes 24 horas de descanso cada semana (501); l'entitat patronal, d'altra -- banda, sol·licità del governador que s'inhibís de tot el referent -- al compliment de la Llei del descans dominical (502). Els depen --- dents reaccionaren d'immediat. Joan d'Arc, dependent i que, en tots els seus escrits, defensava la línia del CADCI o l'elogiava (503), publicava un article comentant les clàusules de les bases i en la -- que remarcava la necessitat que els dependents refusessin tota fòr- mula o compromís que portés a la pèrdua o disminució del descans do minical: "no podem deixar els nostres drets --afirmava-- a la mercè del patró, que malgrat l'estimen, ens és patró" (504). L'Associació de la Dependència Mercantil, pel seu costat, en assabentar-se dels acords presos per la Unió visitava el governador protestant per -- aquests i assenyalant que la "Unión Gremial no es ni de mucho la ge nuina representación del comercio de Barcelona" i adreçava un tele- grama al govern (505). Tot plegat, la tensió produïda per l'actitud de la Unió Gremial, palesada sobre tot en la setmana que havia se-- guit al diumenge dia 10 de març, les pressions fetes sobre el gover nador, a darrera hora del dissabte dia 16, per part dels patrons -- perquè aquell s'inhibís i dels dependents perquè fes complir la llei (506), produïren tota una expectació pel que podia passar l'ende -- mà. Val a dir, que la Unió Gremial feia una crida, a la premsa del diumenge, perquè cap industrial no protestés ni fes oposició en cas de detenció per "suposada infracció del descans dominical" o en cas de sofrir "algun atropell pels mateixos agents" i demanava que qual sevol fet que s'esdevingués fos comunicat a la Junta Directiva de -- la Unió que romandria tot el diumenge al seu local social i acabava

la nota: "Esperem que les autoritats encarregades del manteniment de l'ordre procuraran per tots els mitjants que no es repeteixin les pedrades del diumenge passat" (507). El diumenge esmentat, segons "El Foble Català" del 18 de març, experimentà més incidents que en d'altres diumenges, si bé el diari assenyalava que aquests no havien -- tingut gaire importància i els agents de l'autoritat havien fet complir la llei amb rigor; no obstant el balang fou trenta dues detencions de joves per apedregar i trencar vidres, pertanyents la majoria als rams d'ultramarians i de drogueria, i més de cinc centes denúncies d'agents contra industrials, de les quals 96 fóren presentades al jutjat municipal (508). La Unió Gremial, protestaria, també, de l'actuació dels jutjats municipals en aquest afer (509); els dependents per la seva banda seguien manifestant la seva reprovació -- contra la Unió Gremial mitjant telegrams de refús (510), escrits (511) i la celebració d'un míting, organitzat per la Unió Ultramarina de Dependents de Comerç de protesta contra l'incompliment de la Llei i contra les bases de la Unió Gremial (512). Alhora, a través de les planes de "El Poble Català" es descabdellava una polèmica -- entre partidaris i contraris de la Llei esmentada, entre mitjans de març i primers d'abril de 1912 (513). La lluita pel repòs dominical, malgrat el rigor emprat per fer-lo complir, continuà (514), a l'igual que persistiren les maniobres de la Unió Gremial. Així, una comissió d'aquesta darrera visità Madrid tot intentant de fer reeixir el seu projecte de bases (515), alhora que algun ram concret com el dels taverners assajava d'ésser exclós de l'obligatorietat de la Llei amb la consegüent oposició dels dependents (516). A mitjans d'abril la Unió Gremial, a través d'una reunió convocada per l'alcalde de Barcelona i d'acord amb l'Institut de Reformes Socials intentà d'arribar a un acord amb les entitats de dependents sobre aquelles bases; solament l'Associació de la Dependència Mercantil acudí a la reunió, -- però aquesta presència -- tot i que no donà lloc a cap resultat -- motivà una reacció de disgust per part de Joan d'Arc (517), a través de "El Foble Català" del 15 d'abril que considerava inadmissibles les bases citades, criticava la solvència de la Unió i posava en qüestió el prestigi de l'Institut de Reformes pel que feia al descans dominical "que tenia en el seu poder centenars de denúncies per infracció

de la llei" i havien quedat "nul·les" i s'havien "fet fonedisses en passar per les mans de l'obrer Puig d'Asprer i demés que formen l'obrera corporació", i s'oposava a l'assistència a la reunió: "jo, dependent associat, proposo a la meua entitat que no assisteixi a la reunió. Ques les altres facin igual" (518). Aquest escrit, probablement, tot i que no citara a l'Associació de la Dependència Mercantil, donà lloc a la publicació, per part d'aquesta darrera, d'una nota, el 17 d'abril, que justificava la seva presència a la reunió com una mostra "d'elemental cortesia envers el Sr. alcalde per l'interès que ha posat perquè l'entrevista es realitzi" i que hi assistia "amb una bandera desplegada", la del descans dominical, "sense fe en què es trobi una solució que harmonitzi l'esperit de la Unió Gremial i el seu, car els separa un món d'idees i principis i la seva respectiva actuació passada i present", i "perquè no defuig ni tem la discussió al terme de la qual no pot respandir ans que la raó i la justícia que l'assisteixen en aquest litigi" (519). Joan d'Arc, comentaria el 20 d'abril, a "El Poble Català", en un article titulat La conxorxa, la reunió esmentada i la manifestació de l'Associació de la Dependència, bé que no l'esmentés pel nom (520). "Aquesta entitat -assenyalava Joan d'Arc- ha contradit l'aspiració dels dependents" i havia "donat un vis de legalitat: ha afavorit la tendència del govern, facultant un acord. A això anava el govern --única i exclusivament". "De totes maneres -afegia més tard-, no cal desesperar-nos. Els dependents som un conjunt de trenta mil de nosaltres cinc mil som associats. Les entitats més potents, sèries i solvents, varen entendre el joc: una que té el nucli de 2.500 socis -referència al CADCI- ja no hi va concórrer i altres d'importància després d'aquesta, tampoc eren a la reunió (...). Fora componendes ni conxorxes. Com deia un home il·lustre en aquestes pàgines: jo no faré riulla ni la meua acció serà diplomàtica: em limitaré a donar un cop de puny." (521). L'article provocaria una resposta d'Ernest G. Massanet que atacaria Joan d'Arc per insultar "una entitat a la que tot dependent deu respecte i veneració" i després "esdevé masclè i parla de cops de puny i de fermesa". "Qui ni tem, ni pot, ni deu témer -afegia-, comparegué on se'l cridà i la seva actuació fou tan clara, que sols després de reflexionar, es pot perdre la reflexió

i la serenitat i això és el que li ha passat a aquest senyor." I, donat que Joan d'Arc havia subratllat l'actitud -encara que sense anomenar-lo- del Centre, del qual s'havia criticat la seva passivitat - en qüestions socials, precisament en el míting a l'Associació de la Dependència Mercantil sobre el treball intensiu (522), Massanet, -- també sense anomenar-lo feia referència al Centre: "Jo podria fer un llarg article explicant al públic tota una història societària de -- quina en quedaríem escandalitzats tots els vers obrers, més això seria fer el joc dels que combaten el descans dominical, com ho fa tal volta inconscientment el senyor a qui em refereixo i com que entenc que tot el que contribueixi a mermar força a una societat obrera, no deu fer-se, per això me n'abstinc. No obstant, els camps estan ben -marcats: a l'un política, sardanes i paperets; a l'altre consciència societària; allí on ha vist un enemic l'ha rebut, sense reparar en -qualitat ni en quantitat. I ara les comparacions que les faci el -- lector." (523) Joan d'Arc, en nou article, el 25 d'abril, subratllaria que l'actitud de la "Unió Professional desentenent-se de tot conveni que afebleixi en el més mínim l'actual llei i el Centre Autonomista de Dependents, obrant amb forma diversa i que es pot apreciar, han reventat en plé tot un gran ideal de diplomàcia amb què els gremis -la Unió Gremial- anaven a la reventada de la llei (524) i afegia una "nota" al final en què replicava l'escrit anterior: "Quan es pega en segur, veureu que trontolla tot el que eren costats d'allí - on heu donat el cop en ferm. Si passeu amb foc prop de pellers notareu que amb pasmosa facilitat es cremen. Tals han estat les virtuts del meu article del dissabte La conxorxa i aquesta és la contestació definitiva que dono als senyors Massanet i altres que amb ell han -- trontollat o cremat i que ells sabran d'on i per què." Tanmateix, -- "El Poble Català" en comentar aquesta polèmica entre escrits favorables i contraris a la Llei i la qüestió del descans dominical, en general, considerava injustos els atacs de Joan d'Arc a l'Associació - de la Dependència Mercantil la qual havia lluitat repetidament pel - descans dominical fins el punt que podia ben bé dir-se que "la història del descans dominical és la història de l'Associació de la Dependència Mercantil" (525).

Pel que feia al CADCI, aquest s'oposà, igualment, a la Unió Gremial

(526) i el 25 d'abril de 1912, Josep M. Feliu i Codina donava una conferència sobre "El plet del descans dominical" en la que definia les posicions del Centre al respecte. Obert l'acte per Puig i Esteve, Feliu i Codina condemnà tota atenuació de la Llei; reconegué que aquesta tenia "defectes capitals" ("incordinació amb d'altres disposicions de treball, la ineficàcia en el que regula i en la seva no taxativitat") i assenyalà com a culpable de la "irrealitat de la llei", el fet que la "classe mercantil" i la "classe patronal" no intervenien mai "en la confecció de nostres lleis", però els defectes de la llei no podien minvar "en el més mínim el nostre dret a les 24 hores de festa en diumenge". Detallà "les gestions fetes fins a la data, el resultat de les quals, és que quantes denúncies es feien queoaven arxivades al calaix de l'alcaldia o a l'Institut de Reformes Socials. La papereta de contribuient tenia més força -- que la nostra raó legislativa i amparada per l'Estat. Amb paraules d'acusació, qualificà els moments actuals de gran importància, ja que es va d'una manera hàbil i diplomàtica a retallar de la llei -- quantes lletres combinades són i diuen quelcom, va a passar-se el llapis vermell per totes aquelles bases que ens protegeixen. La intranquil·litat d'ahir, de cada festa, era una felicitat si els comparem amb la situació actual del litigi. La forma hàbil i diplomàtica és, en primer lloc, el fet de demanar o proposar de tenir obert -- fins a la una, l'emparar a les excepcions una infinitat de comerços i, tercera, el monopolitzar la mida reguladora pel compliment de -- les seves bases. Els dependents quedariem els diumenges en plegar a les dues, fer festa a la tarda i prou; seria el resultat únic i -- pràctic de les bases de la Unió Gremial." Feliu analitzà la Llei i les bases i "amb frase enèrgica parlà un xic sobre la solvència de la Unió Gremial que, si fos entitat obrera, per la seva acció rebeca, hauria estat clausurada i dissolta governativament. Cità els elements que són indispensables per a oferir garantia de justesa, tots els quals manquen a la Unió Gremial. Rebutjà tota tendència d'aproximació i confiança en aquesta corporació amb acopi de detalls convincts. L'Institut de Reformes Socials no ens mereix avui la mínima confiança per la seva constitució interna. Amb claredat i concisió explicà la necessitat que tenen el govern i la Unió Gremial de pren

dre un acord, sigui el que sigui, amb el qual emparariem el seu raquíctic pensament. Exposà el criteri resolt de negar-se rodonament a tota reunió que es convoqui, si amb anterioritat no es diu que és - per a adoptar mesures de més rigorós i estricte compliment de la llei en diumenge. Declarà que, el negar-se als tractes amb tota proposta de fer més excepcions, era l'únic que podia salvar-los de quedar-se sense la llei del descans dominical. Conà la seva impressió de què l'actitud de sorollós fracàs de la Unió, al retirar les seves bases, es prou per a no escoltar ni atendre les noves que presentarà. Sabem l'esperit que els domina, i amb una vegada de veure que no és or si nó llautó, ha d'haver-n'hi prou." I acabà: "Siguem tan serens i prudents com enèrgics". (527)

Esmentem extensament la conferència de Feliu, perquè representa una de les exposicions més contundents i categòriques, fetes en matèria de reivindicacions laborals, per un representant del Centre i en un acte del mateix; la seva posició d'altra banda, com hem vist, se situava plenament en la mateixa direcció que la defensada per Joan d'Arc si no és que ambdós eren la mateixa persona (528). Josep M. Feliu, encara, donaria un altra conferència sobre el mateix tema del descans dominical el 8 de maig a l'Ateneu Gracienc (529).

El "plet" del repòs dominical seguiria manifestant-se a través de l'actuació dels dependents: ja visitant el governador civil (530), adreçant queixes a l'alcalde (531), organitzant comissions de dependents que acompanyaven els agents de l'autoritat (532), ja a través del míting (533), ja cridant els ciutadans i dependents a què denunciessin les infraccions a la Llei (534) ja a través de la informació a la premsa (535). El CADCI es feia present també en aquesta acció, especialment a partir de finals d'agost de 1912, a la barriada de Gràcia que era un dels indrets on més s'incomplia la Llei (536). "Cada diumenge -informa "Acció"- diversos companys es dirigien a l'esmentada barriada de Gràcia ara obtenint el que preguen, -- ara denunciant els rebecs infractors" (537).

Els patrons, per la seva banda, no havien de restar sense reacció. Així, a començaments d'octubre, la Unió Ultramarina comunicava als seus dependents que les negociacions amb el "Círculo de Ultramarinos, Comestibles y similares" -entitat patronal- per a arribar a -

un acord en la qüestió del descans dominical, estaven trencades i informava que el "Círculo" celebrava el 4 d'octubre junta general de socis per a prendre "enèrgics acords en contra de dita Llei" i, acabava la nota: "Alerta! els dependents en pro de la llei del descans dominical" (538). La reacció patronal, però, vingué aquesta vegada, a través d'una maniobra que intentà d'imposar per sorpresa una modificació al seu favor en l'aplicació de la Llei. El mes d'octubre de 1912 es produïa el canvi de governador civil i, tot aprofitant --- aquest fet, poc abans de la seva sortida, Portela Valladares autoritzà la formulació d'uns pactes entre "quatre simulades entitats de dependents i altres tants gremis patronals, simulats també la majoria d'ells (car no es tracta més que d'un petit grup d'elements de la -- Unió Gremial)", els quals anul.laven el descans dominical en els gremis de merceria al detall, venda i confecció de calçat, venedors de porcellana entrefina i venedors de robes fetes (539); d'aquesta manera aquells patrons podien obrir legalment els diumenges i el governador s'inhibia de les protestes de les associacions de dependents -- veritables ja que, tot seguit, abandonava Barcelona. Però, com que -- els pactes havien de fer-se públics, pel "Boletín Oficial de la Provincia" del 16 d'octubre de 1912 es donaren a conèixer amb la sorpresa desagradable dels dependents. Aquests pactes revigoritzarien i -- agreujarien novament el conflicte i la tensió entre la dependència. "Totes les vertaderes associacions de dependents de Barcelona", in-- terposaven, de bona hora, un recurs d'alçada davant l'institut de Re-- formes Socials contra els esmentats convenis dels quals es demanava l'anul.lació (540); però, sobre tot, aquest cop, el CADCI es desta-- caria en aquesta campanya. Així el 12 d'octubre, una nombrosa comis-- sió de socis del Centre, encapçalada per Puig i Esteve i acompanya-- da per a Noguera i Comet i Pere Coromines, visitava el governador ci-- vil per protestar per aquests pactes "convinguts entre unes socie--- tats obreres i patronals que ningú no coneixia i pel quals renunci-- aven, els obrers al descans dominical" alhora que anunciaven la vo-- luntat del Centre de celebrar el diumenge següent un míting en un -- gran local de la ciutat "per a exterioritzar llur protesta contra -- dits convenis simulats i demanar al govern l'anul.lació dels matei-- xos"; el governador, Sánchez Anido, els responia positivament i els manifestava que fóra "enèrgic en fer que la llei del descans es com--

pleixi rigurosament a Barcelona" (541). El Centre, efectivament, convocava un míting, a celebrar a la Sala Imperi, per al dia 17 de novembre (542), anunci que provocava la immediata tramesa de telegrams, el dia 16, per part de dues de les entitats patronals signants d'aquells convenis, l'Institut de Reformes Socials i al Govern "tot protestant del que els enviï el CADCI" i afirmant que aquells pactes eren "vàlids per atendre's a les disposicions legals vigents" (543).

El 17 de novembre, doncs, es feia el míting anunciat, al qual s'hi adherien les 17 societats de dependents de Barcelona i les de Lleida, Manresa, Mataró i Sabadell, i del Grup Català per a la protecció legal dels treballadors (544), i era presidit per Puig i Esteve i la Junta de govern de la Secció de Relació i Treball. Entre les adhesions que llegí Feliu i Codina, en figurava una d'un grup de dependents del ram de robes fetes, que era un dels que havia contret el pacte "denunciant les coaccions de què foren objecte pels seus patrons que els feren firmar el conveni que els repugna". Davant de la platea plena de la Sala Imperi (544 bis), parlaren Feliu i Codina que recomanà "convicció i unió per a dur a bon terme l'actual campanya", Enric Valls, també del CADCI, que assenyalà la necessitat i els avantatges de l'associació entre els dependents "no sols per a millorar individualment (...) sinó també per a oposar una força poderosa als egoismes i a les indignes maniobres de què es valen uns quants, per a arrabassar als dependents els drets que tenen guanyats"; Miquel Sastre, de la Unió Professional de Dependents i Empleats del Comerç que remarcà la nul·litat dels pactes segons la legislació vigent, es dolgué de la lentitud dels expedients que s'instrueixen amb motiu de les infraccions i cità el fet "inqualificable" de què la Junta Provincial de Reformes Socials de Barcelona "que té per a resoldre milers d'expedients en recurs d'alçada, fa més de tres anys que no s'ha reunit"; Adrià Presas, del Centre, es manifestà partidari d'una reforma de la Llei "no sols per a abreujar la tramitació a què és referí el Sr. Sastre, sinó també per a fer-la més restrictiva, esborrant algunes de les excepcions que admet la llei actual i que no tenen raó d'ésser (...) especialment en el que fa referència als mercats (...)"; Francesc Muñoz, de l'Associació de la Dependència Mercantil, que esmentà les intenses campanyes de la seva entitat per fer complir el descans dels diumenges i es dolgué "de la

passivitat de què donen mostres alguns dependents donant amb ella - ales als patrons per a burlar el seu compliment"; Pere Palà, presi-- dent de la Secció de Relació i Treball del Centre, que explicà la fi-- nalitat de la campanya iniciada per dita entitat, afirmà "enèrgica-- ment que serà continuada fins a assolir (...) l'anul.lació dels pac-- tes (...)" i protestà "què les societats de dependents contractants s'haguessin arrogat la representació que no tenen dels dependents -- dels gremis interessats, la immensa majoria dels quals en protesten"; i Josep Puig i Esteve que clogué l'acte, agrai la cooperació de les altres entitats, especialment de la Unió Professional i de l'Associa-- ció de la Dependència Mercantil, afirmà el dret dels dependents a -- fruit de tota la festa del diumenge i a reformar la llei perquè per-- metés de "beneficiar (...) a major nombre de treballadors que l'ac-- tual", "censurà, també enèrgicament els convenis (...) dient que la maniobra dels gremis firmants dels mateixos és una provocació a la -- dependència barcelonina, encara que expressà la seva convicció de -- què serà ineficax, car és tan manifesta la seva il.legalitat, que -- forçosament tindran d'ésser invalidats pel govern. En termes vehe-- ments censurà l'obra d'intranquil·litat i d'egoisme anti-social que -- realitzen dits gremis patronals amb la seva conducta, exposant com a contrast a la mateixa la tasca de cultura i de ciutadania que realit-- zen les associacions de dependents de Barcelona, reivindicant amb no-- ble i legítim orgull en aquest punt la que va complint el benemèrit Centre Autonomista de Dependents (...). Acabà dient (..) que la depen-- dència barcelonina seguiria amb la mateixa energia i sensatesa que -- fins ara la campanya, recorrent a tots els medis legals, però que si ni així és atesa no podrà estranyar ningú si després es produeixen -- fets de violència, que sols a l'actitud egoista dels patrons i a la parcialitat de les autoritats podrà culpar-se." Durant la interven-- ció de Puig i Esteve, va produir-se a la sala, segons assenyala la -- crònica de "El Poble Català", alguns incidents provocats per alguns pertorbadors que no aconseguiren els seus propòsits, car "després de rebre el seu merescut foren lliurats als agents de l'autoritat conti-- nuant-se l'acte tranquil·lament i amb més entusiasme encara" i, afe-- gia, "se'ns digué que comanava als pertorbadors un botiguer lerrou-- xista". Puig i Esteve, en acabar el seu parlament, exposava unes con-- clusions que eren aprovades unànimament i acollides amb una llarga -

ovació, per les quals "la dependència (...) de Barcelona, reunida per convocatòria del CADCI", acordava de "ratificar (...) i fer-se seu el recurs d'alçada, interposat per totes les veritables associacions de dependents de Barcelona, contra els convenis firmats (...) en virtut dels quals renunciaren aquells (dependents) a la celebració de la festa dominical, perjudicant a la immensa majoria de dependents de Barcelona"; protestar que els "convenis haguessin obtingut la sanció de l'ex governador civil Sr. Portela", convenis nuls, segons les conclusions, perquè la legislació vigent exigia que les associacions que vulguessin pactar havien de representar la majoria absoluta dels interessats i les que havien pactat reunien "escassíssim nombre d'associats" i, a més a més, no havia estat oberta "la informació que exigeix la disposició setena de la R.O. del 26 de juny de 1907"; demanar del Ministeri de la Governació, "mentre es resolen els recursos", la suspensió governativa dels convenis "tal com va prometre de fer-ho al diputat per Barcelona, D. Lluís de Zulueta en la sessió del Congrés del dia 11 de novembre passat"; reclamar de l'alcaldia la ràpida resolució del gran nombre d'expedients instruits per infraccions de la Llei, la imposició de les multes corresponents així com tota l'energia per part de l'alcalde i del governador perquè la Llei del descans dominical es complís, i comunicar aquests acords al Ministre de la Governació; finalment, hom resolía de demanar al Comte de Romanones, president del Consell de Ministres, que fes complir la R.O. del 9 de desembre de 1905 per ell dictada quan era Ministre de la Governació. A la sortida del míting, els organitzadors de l'acte i els representants de les entitats adherides es dirigiren al govern civil per a lliurar-hi les conclusions aprovades, acompanyats "d'alguns centenars de joves", "en manifestació Rambles avall, aplaudint-los i donant petits crits de Visca el Descans Dominical". El governador els rebia "afablement" i els prometia de trametre les conclusions al govern i els manifestava el seu "decidit interès en fer complir la llei rigorosament" i que, per a prendre totes les mesures escaients, havia convocat l'alcalde i la Junta Local de Reformes Socials així com la Junta Provincial per al dijous; els informava, finalment, d'un telegrama del Ministeri de la Governació que havia rebut i el qual li comunicava que l'Institut de Reformes Socials "resoldria properament els recursos d'alçada" i que "si per tota aquesta setmana l'Institut no ha-

via resolt suspendria governativament dits convenis". Encara, Puig i Esteve, hauria de sortir a un dels balcons del Govern Civil per a comunicar al nombros grup que els havia acompanyat i que havien romàs al carrer "les satisfactòries paraules del Sr. Sánchez Anido i recomanar-los que es dissolguessin tranquil·lament com així ho feren". (545)

Tanmateix, i a desgrat de les paraules del governador el conflicte dels "pactes" es perllongaria i aquells recursos no havien d'ésser resolts fins al cap d'uns quants anys (546). De moment, la campanya continuà; així, l'Associació de la Dependència Mercantil, convocava un altre míting per al diumenge següent, el 24 de novembre, i en el que hi participaven J. Ventura, Feliu i Raventós, Antoni Verdú i -- Francesc Muñoz de l'Associació de la Dependència Mercantil; Antoni Font del Montepio de la Dependència Mercantil; i Josep M. Feliu i Codina i Enric Valls del CADCI (547), les conclusions del qual, signades pel CADCI, Unió Ultramarina, "Asociación de Cortes y Confeccioneres", Auxiliars de Farmàcia, Societat d'Oficials Rellotgers, Societat d'Obrers Perruquers "El Fígaro", i Associació de la Dependència Mercantil, eren lliurades, també, al governador civil (548). El conflicte d'altra banda, produïa un fenomen de solidaritat entre els dependents que era subratllat per Pere Palà, president de la Secció de Relació i Treball, en un article a "El Poble Català" (549).

L'actuació dels dependents, per la seva banda, continuaria, tot perpetuant-se les visites al Govern Civil, especialment les vigílies de cada diumenge i el corresponent balanç dominical de denúncies per infracció (550); alhora que romanien atents per a contestar a les accions de la Unió Cremial com les gestions que, per encàrrec seu, emprarien a Madrid "alguns correligionaris de l'actual president del Consell de Ministres" amb la finalitat de "declinar a favor -- dels elements patronals la resolució de l'afer". Davant d'aquesta maniobra patronal, el 16 de febrer de 1913, el CADCI adreçava telegrams als presidents de l'Institut de Reformes Socials i al Ministre de la Governació demanant la resolució urgent dels recursos presentats "por todas las verdaderas entidades profesionales" i l'anul·lació dels "pactos leoninos contrarios espíritu y letra ley descanso dominical". (551).

El descans dominical fóra un dels principals centres d'interès de --

L'Assemblea de Dependents, celebrada l'abril de 1913 i a la qual -- ens referim a l'apartat proper. D'ella n'havia de sortir l'acord de formar una nova comissió de delegats d'entitats "pro descans dominical" que prosseguiria el combat dels dependents per fer realitat la festa dels diumenges, com hem de veure planes més avall (552).

Al costat del litigi pel descans dominical, n'hem d'esmentar aquí un altre, relacionat amb ell, el provocat per la supressió de les festes intersetmanals. Ja hem vist en un altre lloc l'informe que sobre aquesta qüestió adreçà el CADCI a l'Institut de Reformes Socials, el setembre de 1911 (553); el mes següent, d'altra banda, n'havia adreçat un altre en el mateix sentit al Ministre de la Governació (554); però, la qüestió es replantejà, a partir d'una reunió d'industrials al Foment del Treball Nacional, la segona setmana de gener de 1912 - per a prendre un acord col·lectiu sobre la supressió de les festes citades. El Centre, amb aquesta avinantesa, adreçà un escrit al Foment, el 11 de gener el qual declarava "lògica i de conveniència social la supressió de les festes intersetmanals", en compensació de les quals, com ja havien assenyalat a la comunicació d'octubre darrer al Ministre de la Governació, "deuria atorgar-se als treballadors la reducció de les jornades setmanals de treball fins als dissabtes al migdia, talment com es va practicant d'un quant temps ençà, amb èxit creixent, en algunes poblacions industrials de Catalunya", mesura amb la qual es podria assolir finalment el descans dominical, car "donant a la massa obrera, per la festa del dissabte a la tarda, el temps que ara dedica en diumenge a les seves provisions desapareixerà la causa econòmica i única que ha mantingut cohesionats als comerciants detallistes per a oposar-se al compliment de la llei"; -- l'escrit, tanmateix, reconeixia, que els dependents a l'engròs sortien perjudicats amb la supressió de les festes, car en gaudien plenament, però, com a compensació proposava 15 dies de vacances estiuenques per a aquest sector (555); el Centre, va entrevistar-se encara amb la Junta del Foment, però, entre els treballadors va produir-se una forta reacció contra la supressió esmentada, entre d'altres raons perquè les compensacions proposades pels patrons eren considerades insuficients ja que no comportaven ni de molt la contrabalança de la festa dels dissabtes a la tarda (556). Al mateix temps, es desvetllava una polèmica a "El Poble Català" sobre les conseqüències --

de l'esmentada supressió, especialment pel que feia a la dependència mercantil, i respecte de la postura del CADCI. El 2 de febrer, Josep Cervelló i Sadurní, assenyalava al diari de la UFNR que la dependència sortia perjudicada amb aquella mesura que la privava d'unes "festes extra" i manifestava en acabar: "El problema a resoldre és entre la Dependència Comercial i llurs caps; per això hi ha que esperar que qui deu vetllar per al millorament moral i material d'aquesta classe, potser la més assotada, ha d'aixecar la bandera de la lluita i congregar a tots al seu entorn, amb energia si cal, recuperar per un concepte o altre la llibertat que avui ens mermen. El CADCI té la paraula" (557). Puig i Esteve replicava a aquest escrit recordant la comunicació adreçada al Foment el 11 de gener i subratllant la voluntat del Centre de no deixar "de mà tan vital qüestió" (558). El 8 de febrer de 1912, Jaume Balaguer feia referència a la lletra de Josep Cervelló i a l'actitud del Centre, analitzava les repercussions que podia tenir sobre cada grup de treballadors la mesura de la supressió de les festes intersetmanals (559) i, pel que feia als dependents de botiga, criticava l'acceptació de la supressió a canvi de fer festa tots els diumenges, perquè "a la pràctica, perdrien les tardes de les primeres (de les festes d'entre setmana) sense guanyar res en les altres"; -- els diumenges, afegia, "quedarien com estan, malgrat tenir una llei que és arma prou poderosa per a esgrimir quan els convingui" (als dependents); i interrogava: "¿per què no acordar fer el que tenien legislats, a gust o disgust dels seus caps? Així obtindrien el que dret els pertoca". I pel que feia a la compensació dels 15 dies de vacances a l'estiu, per als dependents a l'engrós, manifestava: "No sembla sinó que ens haguem caigut d'un niu. ¿Quants seran els patrons que es recordaran de complir-ho? ¿I si algú, per gran miracle ho aconseguia, tindria a punt uns quants duros per a fruir-los." L'escrit, doncs, es manifestava contrari a la reforma (560) i preguntava, en acabar: "¿No serà convenient moure l'opinió de la classe a fi d'estalviar-nos una espoliació més?". Dos dies després, el 10 de febrer, -- Francesc Rosell, publicava també un article sobre la qüestió en el que assenyalava la justícia de les peticions dels obrers blanquejadors, tintorers i aprestadors que refusaven les compensacions que els oferien els patrons i remarcava el conflicte greu que es produiria entre la dependència si, a més de suprimir-se aquelles festes inter--

setmanals, se seguia incomplint el descans dominical (561). Al llarg del mes de febrer i començament de març, continuaren els escrits i la polèmica sobre el tema: el 18 de febrer, Josep Cervelló comentava els escrits de Puig i Esteve i Jaume Balaguer citats i exposava la necessitat que els dependents imposessin la seva fórmula d'alternativa "amb fermesa" (562); "no imponent-se -escrivia, també-, puc dir -auguro un veritable fracàs a les bases que el CADCI pot presentar. - No, no lograrem res; i no triomfant, és ben trista la conformació - que denota el senyor Puig i Esteve al finalitzar el seu escrit; di- ent: que sabrem quina dossi d'esperança podem tenir en els elements productors per a la solució harmònica, etc." (563) "Jo no vull dir, afegia més endavant, que el que cal fer sigui obra a realitzar única ment pel CADCI; però, sí que hi cap l'esperança de què sigui la repe tida entitat quina es posi al davant de la creuada, ferma i decidida, car en tal actitud no ha de mancar-li el concurs de tots els que ens sentim veritables homes, als qui la instrucció ha dit que no per és- ser dels de baix estem condemnats a servir de pilota dels de dalt" (564). Joan d'Arc, el 20 de febrer, intervenia a la polèmica tot de- fensant la línia d'actuació de la Secció de Relació i Treball del -- Centre, la qual anava dirigida, subratllava al final del seu article, a què la supressió fos compensada amb el "compliment complet del -- descans del diumenge i el tancament justament a les 8 dels dependents del detall", el "treball intensiu de nou a cinc, i els dies de vacan ces a l'estiu pels dependents de magatzems i escriptoris", i la fes- ta dels dissabtes a la tarda per als treballadors de fàbrica i taller (565). El 27 de febrer, terciava, un altre cop, Jaume Balaguer que -- criticava els acords i els procediments de la Secció de Relació i Tre ball del Centre (566); i el 3 de març li replicava Joan d'Arc que re sumia els diversos escrits que havien anat apareixent i defensava no vament tant les decisions preses per aquella Secció del Centre com els mètodes emprats (567). Encara, el 26 de juny de 1912, Josep Cer velló, replantejava el tema (568) i Puig i Esteve, replicava amofnat i agressiu (569) alhora que resumia les gestions fetes pel Centre i l'estat de l'afer (570). La polèmica, al capdavant, té el seu inte rès perquè, en definitiva, el que hom posava en qüestió era la tàcti ca del CADCI en matèries de caire laboral i la tímidesa d'uns plante jaments que en aquest cas, oferien de fet com a alternativa a la su pressió de les festes intersetmanals, en el ram del detall, el com -

pliment d'una Llei ja en vigor i el tancament de les botigues a les 8 que, sobre el paper, Jaume Balaguer assenyalava que estava també atorgat (571).

Assenyalem, encara, en relació amb el descans dominical, la instància adreçada pel CADCI, l'Associació de la Dependència Mercantil i l'Associació Ferretera a l'alcalde de Barcelona demanant que l'Ajuntament estudiés "la manera d'implantar urgentment (...) Hotels de Venda" en substitució dels Encants, els quals, alhora que per a les transaccions d'aquests, "podrien servir per als dipòsits judicials i administratius"; i que, mentre això no fos un fet, es complissin rigorosament les Ordenances Municipals i el Reglament dels Encants a fi de restringir "l'extensió actual desmesurada i abusiva de les parades". Les entitats, per altra banda, s'oposaven al projecte "que segons sembla existeix de traslladar els llocs de venda" a un altre indret, demanaven que fos "prohibida rigorosament la venda d'articles nous" i que s'apliqués "tant als Encants com a la fira de Bellcaire, amb tot rigor, la Llei del Descans Dominical". A l'escrit s'assenyalava, precisament, que "un dels principals obstacles per al compliment degut de la Llei del Descans Dominical a Barcelona, ha estat la subsistència del Mercat dels Encants en la forma actual" (572).

La celebració de l'Assemblea de Dependents de Catalunya, a celebrar l'abril de 1913, anava a significar un pas endavant en l'actuació "societària" del CADCI i, concretament, de la nova Secció de Relació i Treball; suposava, en definitiva, la decisió de no tornar enrera en el camí de l'intervencionisme en les qüestions que atenyien als dependents en general, més enllà de tota possible temptació de reduir-se a treballar pels socis del Centre, solament; a desgrat que en aquest camí fos continuament titllada d'adoptar actituds excessivament moderades i tímides, com hem de veure i ja hem tingut ocasió d'observar a través de la polèmica sobre la supressió de les festes intersetmanals, acusacions, d'altra banda, a les quals els dirigents no deixaven de replicar ni deixarien de fer-ho, també, en endavant. Pere Palà, per exemple, elegit president de la Secció de Relació i Treball el juny de 1912, manifestava en unes "Consideracions" a la "Revista Anyal" de 1912:

"És clar que ens podríem emprendre campanyes que apassionessin -que potser destruirien certs recels i impaciències (el subratllat és nostre),- mes per què? es finirien sense que les coronés l'èxit; car - l'actuar col.lectiu demana més que estridències, sòlida organització, altruisme i fermesa, i sense aquestes principalíssimes condicions seria inoportú, quasi insensat, llançar-se a cap empresa. Cal primer - organitzar-nos. Cal que sentim fundament el bé que podria reportar-nos la cooperació de tots a una aspiració comú. Cal despendre's d'aquesta grossa indiferència que ens té sotmesos a la inacció, perquè la inacció no és vida, i cal que renaixi en nosaltres, com fènix -- dins les cendres, l'esperit d'associació. I mentre això procurarem, que aquesta Junta de Govern en fa son deure, no deixarem pas de viure tots els moments socials que se'ns presentin, que els volem viure un per un i amb tota la intensitat seva." (573)

Val a dir que la novella Secció començà actuar amb una gran prudència i precaució. Només cal esmentar en aquest sentit les paraules - d'Adrià Presas, al cap d'un curs d'existència d'aquella:

"I cal remarcar que, a l'intravés de les altres seccions, les quals tenen llur activitat limitada als associats, aquesta Secció ha de referir-se també als qui no ho són, puig la base de la seva actuació - per a ésser completa ha de recolzar-se tant dintre com fora del Centre. I és precisament aquí el perill, i a aquí serà l'èxit si aconseguix assolir-lo. Portar la vida del Centre a l'exterior vol dir significar-se, vol dir exposar un pensament social de classe, d'estament, i això no és tan fàcil d'encertar-ho. Exposar el Centre a la crítica pública com a col.lectivitat de treballadors, d'obriers més o menys distingits, que naturalment deuen lluitar per a llur millorament, és d'una greu responsabilitat per a la Secció, i cal que vagi pausadament a la realització del seu programa per a no sofrir contra temps que l'inutilitzin.

En el nostre país, on l'esperit d'associació entre les col.lectivitats obreres -sobre tot entre les de classe mitja-, és encara rudimentari i el poc que hi ha reduït a l'egoista mira d'un benefici immediat, sense el qual les associacions no aconseguirien més que un nombre de socis migradíssim, una Secció com la de Relació i Treball, creada per nosaltres, és quelcom insòlit, inoït, que haurà de limi-

tar-se, al començament del seu actuar a recollir aquelles qüestions que no apassionen, que no fan por, que, al més, poden portar al brogit del dia unes quantes discussions sense importància real, com su ara el Treball Intensiu que tant enrenou ha mogut sense aconseguir apassionar a la gran massa confiada al creure que uns pocs individus, constituïts en comissió, podrien aconseguir per encant la variació completa dels costums en la vida ciutadana, mancats d'aquell estat d'opinió que és necessari promoure per a què les qüestions es devinguin l'ordre del dia." (574)

El CADCI, doncs, volia trobar una línia d'actuació que fos eficaç - per a aconseguir el millorament dels dependents; d'aquesta manera, donà nou impuls al registre de col.locacions per a posseir un instrument que facilités o millorés el treball, primer dels socis i -- després de la resta dels dependents i, per una altra banda, cercava d'actuar sobre les condicions en què es desenrotllava aquell; d'aquí la campanya pel treball intensiu que la consideraven factible perquè era susceptible que fos vista positivament pels mateixos patrons o una bona part d'ells i era, també, susceptible d'establir una col.laboració entre el Centre i d'altres entitats, tant de dependents com de comerciants i industrials. Igualment, en la qüestió de la supressió de les festes intersetmanals, el Centre plantejava una sèrie de compensacions que poguessin ésser satisfactòries per a tots els grups socials i classes implicats. Sols que, aquest capteniment, tan lluny de l'acció directa àcrata o d'un plantejament sindicalista anticapitalista -però no tant, en canvi, de l'actitud -- d'un sindicalisme a l'estil de l'anglès-, basat en la persuasió - per la propaganda i la negociació i per l'apel.lació a la intervenció de les autoritats o de les associacions patronals (Foment del Treball Nacional, Cambres, etc.), estava ben lluny de poder reeixir davant del fort conservadurisme social que caracteritzava una petita i mitjana burgesia mercantil, sotmesa a una situació de depressió econòmica, com hem assenyalat en un altre lloc, des de començaments de segle (575). El fet és que les primeres experiències de les intervencions del Centre farien dir aquests mots significatius a Puig i Esteve, al seu discurs de les Festes de l'aniversari de -- 1912:

"I penseu, companys, en el molt precís que és que la Secció intervingui en tot el que faci referència al treball, com el descans dominical, el treball intensiu, la supressió de les festes intersetmanals, les vacances estivals, la limitació de la jornada, soldades, contractes, etc. Però, teniu ben present que la secció, molt especialment - per això, és precís que porti a tots els socis del Centre al seu cos tat.

Jo voldria, amb perdó de tots vosaltres, dir quelcom que fa referència precisament a aquesta matèria, tal com és les condicions de treball tractades pel Centre o, millor, la intervenció del Centre en -- les condicions de treball. El que us vaig a dir, podria marcar una -- nova tendència en la nostra actitud en aquest particular. És el que us vaig a dir ben bé fruit de l'experiència obtinguda en la presidència d'aquesta casa. Fel meu càrrec, quasi sempre a requeriment de la Secció de Relació i Treball, m'he vist precisat moltes voltes a trac tar amb elements forans per afinitat professional o de conveniència. Doncs bé, sempre que he tractat amb dits elements, i ha estat sempre per assumptes del treball, m'he convençut de què no podem anar a cer car res a fora de casa en aquest particular. La indiferència, l'enve ja o la desorientació més absoluta barren tots els vostres passos i mustiguen tots els vostres entusiasmes. Recels, abandó absolut, manca de fe, fan pols les vostres il.lusions més pures i falagueres. En tristeix l'ànima la desorientació dels de baix. Amarguen el cor els desencerts dels de dalt; aquests, especialment, us alaben la cordura, festegen el vostre acte i bon criteri, però quan han d'atorgar -- quelcom, encara que només sigui amb la seva adhesió, troben molts -- subterfugis, es rieuen de les vostres amenaces i escarneixen la vostra bona fe.

Aquesta és la meva impressió personalíssima, avalada, però, per al-- gun volgut company que també ho ha trobat d'aprop, del que cal espe-- rar de l'acció que algú ha cregut que el Centre pot desenrotllar fora de casa. A més, cal pensar que la feina externa exigeix un des--- gast grandíols d'energies i molt sovint unes despeses onerosíssimes -- sense remuneració, a canvi de desenganys i decepcions. Per això, amb el més absolut convenciment, creient fer un gran bé al Centre, decla ro: que entenc que la Secció de Relació i Treball ha de deixar tota

actuació forana, consagrant-se ardentment a fer obra de consolidació interna, anant a la realització immediata de tot el que hem dit i -- concretant-se a fer sentir la seva veu en totes i cada una de les -- ocasions que sigui necessari per a què se sàpiga que és el que pensa el Centre, i per ell la Secció, en totes les qüestions que afectin a ell o als seus individus. Prou té que fer la Secció amb la feina interna, com és l'organització dels gremis, la formació del Cens del -- Dependents (obra complexa i interessantíssima per al nostre avenir), la intervenció en la Junta Local de Reformes Socials, el Registre de Col.locacions, emetre el seu criteri en totes i cada una de les qüestions socials i obreres, criteri que serà seré i desapassionat, perquè no hi serem combatents; l'establiment de delegats en les principals places comercials d'Europa i Amèrica, com ja tenim en algunes, i l'intercanviiprotecció mútua en qüestions de treball, per medi de dits delegats, amb les associacions professionals de les respectives poblacions, com ja tenim establert amb les d'Hamburg i Leipzig, i la iniciació, estudi i plantejament de soldades, habitacions, contractes de treball, comunitats i de tot el que en sentit mutual o social pugui esdevenir en avantatge nostre. Abans i avui mateix porto dit -- ja: Hem d'ésser espill d'organització obrera a Catalunya. Arribem a la nostra perfecció col.lectiva, i ¿quina millor obra social i patriòtica podem aspirar a fer?" (576)

Però, ni els esdeveniments ni la joventut del Centre deixarien que -- aquests propòsits de Puig esdevinguessin realitat. La campanya pel -- descans dominical amb les maniobres repetides de la Unió Gremial i -- la campanya, a partir de l'agost de 1913, pel tancament de les botigues del 8 del vespre forçarien el Centre a sortir enfora i a haver d'enfrontar-se amb els patrons que seguien rera de la Unió Gremial i amb les mateixes autoritats, com ho hem de veure amb el tancament a les vuit; i el mateix Puig hem vist com havia de sortir novament "enfora", en la lluita contra aquells pactes, pocs mesos després precisament d'aquest discurs esmentat; de la mateixa manera que aquest -- combat havia de forçar a fer superar el "moment d'aplanament" la Secció travessava quan Feliu i Codina llegia la Memòria del curs corresponent, el juny de 1912 (577). La celebració de l'Assemblea de Dependents, presidida per Puig i Esteve, demostrava prou palpablement que

els mots de Puig eren conjuntarals i forçats pels resultats de la campanya del treball intensiu i per la polèmica respecte de la qüestió - de la supressió de les festes d'entre setmana, si bé no ho eren la recerca de la mesura i l'obsessió per fugir d'estridències com també ho hem de veure més endavant. Al capdavant, aviat, aquesta difícil posició de moderació i templança en les actituds de combat havia de desvetllar ben aviat -i probablement ja desvetllaven en aquests moments impaciències i desitjos de major radicalitat entre sectors de joves, fet que havia d'ésser cada cop més esperonat per l'augment continu de socis (578).

Per a acabar d'arrodonir la visió social dels animadors del Centre, és interessant d'esmentar els mots de Puig i Esteve, al mateix discurs citat, en què comenta la tasca del Registre de Col·locacions; - després d'assenyalar que no es tractava d'una Borsa de Treball general per a tots els treballadors, sinó que havia d'abastar "solament - les especialitats dels dependents del comerç i de la indústria", indicava la necessitat que es concretés a "l'especialització del nostre estament" i, després, que havia d'ésser "a benefici dels socis del -- Centre primordialísimament i després per als altres, si bé amb exclusió absoluta d'elements forasters, i us prego que doneu a aquesta paraula el relleu precís i l'expressió que em podeu endevinar a flor de llavi. ¡Via fora la foresteralla! Nostre amor solsament per als nostres." (579) Els darrers mots, traduïen l'antilerrouxisme, aquest sí ben radical, de Puig i dels dependents del CADCI. Aquests darrers --- eren un dels principals components del catalanisme popular i de les manifestacions que ben sovint havien topar amb els grups de lerrouxistes, molt dels quals eren treballadors de parla castellana; les batudes amb els "jóvenes bárbaros" havien d'estar presents, per una altra banda, en l'ànim de la dependència nacionalista del CADCI a l'hora - d'explicar-nos aquelles paraules de Puig (580). Però, igualment, al costat del nacionalisme i antilerrouxisme, aquests mots reflectien -- igualment una mentalitat corporativa que no arribava a un plantejament global de classe i a una presa de consciència en una línia ja -- fos sindicalista revolucionària ja socialista; més endavant haurem de veure l'evolució del Centre en aquest sentit i, especialment, les diverses posicions al seu sí, entre els socis. Però, hem d'assenyalar,

també, com a hipòtesi de treball, que la presa de consciència de classe s'hauria pogut accelerar entre els dependents si l'anarcosindicalisme, per una banda, o bé el socialisme del PSOE, per l'altra, s'haguessin manifestat amb una altra actitud enfront del nacionalisme català (581). En tot cas, l'agreujament en les seves condicions de treball i en la seva situació social, tard o d'hora els forçarien a radicalitzar-se.